

הישיבה הששים וחמש של הכנסת הראשונה

י"ג מנחם אב תש"ט (8 אוגוסט 1949)

תל-אביב, בנין הכנסת, שעה 16.10

א. תעסוקה ושיכון *

למשנה, ומצבם הוא כנראה עוד גרוע בהרבה מאלה שראינו. אבל גם אלה שראינו, דיים לעזוב את המבקר השם אל לב, שצריפונים אלה נועדו לצרכי שיכון.

הערה שניה בנוגע לבלוקונים : הם עושים רושם יותר טוב, אבל הצד השווה שבבלוקונים ובצריפונים הוא, שאלה ואלה אינם מתאימים לשיכון. נשאלת השאלה : האומנם היה צורך בזה, שהכסף הרב שהושקע, יוצא לריק ? אני שמח, ואני חושב שכל הכנסת שמחה, על הודעת שר העבודה, שלא יוסיפו להקים בלוקונים וצריפונים במדינת ישראל, כי סיימו את הפרשה הזאת. אינני רוצה לחשוך בממשלה, שעד עכשיו נעשה דבר זה רק כדי להשיג את המספר של 30,000 יחידות דיור, שהבטיחה להקים עד סוף השנה. לא היה צורך בזה ! ראינו בסיוורנו עוד טיפוס אחד — אלה הם בתי-העץ, בתי-העץ שהורבאו משבדיה, ובתי-העץ שנוצרו כאן בארץ. שני הטיפוסים האלה מניחים את הדעת. זהו שיכון ראוי לשמו. אני שמח לציין, שבבתי-העץ מתוצרת הארץ אינם נופלים במאומה, הן בחיצוניותם והם באיכותם, מבתי-העץ השבדיים.

אך לא אצא ידי חובתי, אם לא אשאל בהזדמנות זו : לשם מה צריך היה להביא את הבתים האלה משבדיה. הרי התוצאה הישירה של הבאתם היא פגיעה חמורה בכורשר הייצור המקומי, ופגיעה בכורשר הייצור המקומי, היא פגיעה בתעסוקה. לפעמים אנו עומדים לפני התופעה המופלאה הזאת של חוסר תיאום לא רק בין משרדים שונים בממשלה, אלא גם בתוך משרד אחד. כי אותו משרד-העבודה, הממנה על תעסוקה מצד אחד ועל שיכון מצד שני, פוגע בכורשר התעסוקה על-ידי הבאת הבתים משבדיה.

ייתכן שיאמרו כאן : היה הכרח בדבר, משום שהיה צורך דחוף בבתים. אך מתברר שהבתים האלה התחילו להגיע רק היום. בינתיים הודיע כבר בית-הרושט אחד, שהוא נאלץ לפטר פועלים בגלל יבוא בתי-העץ משבדיה. אין לראות את בעיית התעסוקה כבעיה נפרדת או בלתי-משולבת או בלתי-קשורה קשר אמיץ בכל מערכת הפוליטיקה הכלכלית של ממשלתנו.

אך אעשה עוול לשר-העבודה, אם אטיל את כל האחריות לחוסר העבודה בארץ רק על משרד-העבודה. אחראית כל הממשלה, משום שהפתרון היחידי לבעיית התעסוקה הוא הרחבת הייצור. אני חושב, שאיש לא יחשוד בסייעתנו, שחוסר העבודה משמש לנו ענין „לסחר-מכר“, וההאשמות שהטיחה כאן גב' מאירסון, שר-העבודה, ודאי לא היו מופנות אלינו. ואני סבור, שיש יסוד להאשמות אלה. אולם, מי שבא לתבוע גישה מוסרית לצרת ישראל, ובצדק, כי בעיית חוסר העבודה היא צרת כל ישראל, חייב לבוא הנח בנקיטת-כספים, ולא

היו"ר י. בורג :

אני מתכבד לפתוח את הישיבה הששים וחמש של הכנסת הראשונה. בישיבה זו נמשיך בדיון על שאלות התעסוקה ועל הורעת שר-העבודה. היו"ר ושני הסגנים של הכנסת, יחד עם הוועדה המתאימה, החליטו להמשיך היום את הישיבה הזאת עד שעה 21, למען תת שהות לוועדת-הכספים להמשיך בדיוניה. רשות-הדיבור לחבר הכנסת י. סרלין.

י. סרלין (הציונים הכלליים) :

כנסת נכבדה. בחודש מאי שמענו שתי הודעות מפי שר-העבודה. האחת על התעסוקה והשניה על שיכון, ושתייה לא היו אז מעודדות ביותר. ביחס לתעסוקה קבעה שר-העבודה בעצמה בפתח דבריה, כזכור לכם, שאינה מביאה לפנינו שום תכניות. ביחס לשיכון, עם הסתייגות זהירה ביחס לשיכון של „עמידר“, ניתנה הבטחה שעד סוף השנה יוקמו 30 אלף יחידות. מאז ועד ההודעה האחרונה חל שינוי. שר-העבודה הביאה לנו תכניות בשטח התעסוקה. יש לציין שחוסר העבודה גדול בינתיים פי שלושה, אפילו לפי המספרים של שר-העבודה. בשטח השיכון היתה לנו הזדמנות לא רק לשמוע מה מצב הדברים, אלא היתה גם הזדמנות לחברי ועדת-העבודה לראות במו עיניהם את מפעלי השיכון בסיוורם שם. יו"ר ועדת העבודה, חבר הכנסת גלובמן, אמר כאן, שהמסיירים, וחברי ועדת-העבודה, בתוכם, — הצביעו הפעם ברגליהם. אני מניח, שהוא התכוון לומר — הצביעו הצבעה חיובית. ברצוני להעיר לכך, שזה נכון וגם לא נכון. נכון שהת-רשמו מאד ממפעלי השיכון, ודוקא מאותם המפעלים המבוצעים על-ידי „עמידר“, כלומר — מפעלי שיכון של „בתים קשים“. נכון שהתרשמו לטובה מהשיטה התע-שייתית של הבניה, כפי שראינו בנתניה, הנותנת פתח ופתרון לקצב השיכון, שיהלום את קצב העליה.

אך מה לא נכון ? לא נכון, שכל טיפוס השיכון שראינו עשויים להניח את הדעת. אני רוצה להעיר בענין זה 3 הערות. קודם-כל ביחס לצריפונים : ראינו אותם, ואני חייב לומר שכל מבקר בדעה בלתי-משוחדת לא יכול להשתחרר מהרושם הרע שהצריפונים האלה עוררו בו. עליהם אפשר לומר שבקיץ יאכל החורב את הגרים בהם, ובחורף יאכל אותם הגשם. אני מדבר על הצריפונים „הגלגליים“, כי שמענו מפיו של מנהל השיכון והעבודות הציבוריות במשרד-העבודה, מר פינקלשטיין — אגב, לפי הרושם שלי, משקע איש זה במפעל לא רק הרבה עבודה, כיאם גם הרבה לב — שמענו מפיו גם על צריפונים בלתי-גלגליים ; אלה הם צריפונים שנבנו על-ידי הנהלת הסוכנות היהודית, לא רות מספק בין אחד

(* ראה „דברי הכנסת“, חוב' כ"ב.)

הרת התמונה הכללית. בתמונה שאנחנו צריכים לר-
אות אותה יש רק שני מונחים: אלה שיש להם עבודה
ואלה שהם מחוסרי-עבודה. ואין זה עוזר כלל להבהרת
המצב אם מכניסים עוד מונח ומדברים גם על "דורשי-
עבודה". הייתי מקבל את המונח הזה כחלק של דינ-
והשבון משרדי פנימי — כלומר, מספר האנשים שדר-
שו אצלי היום עבודה. אבל עובדה היא שמי שדרוש
עבודה הוא מחוסר-עבודה. ואפשר, על-ידי הגדרה
משוטת מאד, להוציא מהסטטיסטיקה את המונח הזה,
כי הוא רק עוזר להאפיל על התמונה.

עוד יותר חמורה ורצינית היא האפלת התמונה
ע"י ההפרדה בין מחוסרי-עבודה לבין עולים חדשים.
אני יודע שקיים הבדל מהותי ורציני בין מחוסרי-
עבודה במובן המקובל, לבין עולים חדשים; הרי ישנו
סוף סוף הבדל בין אנשים שבכל-זאת מקבלים משהו,
ואינם רעבים לחם, לבין אנשים שהם באמת רעבים
לחם. אבל לגבי זהות הזה ולגבי הבעיה ביסודה אין
הבדל יסודי בין מחוסרי-עבודה שאיננו עולה חדש
לבין העולה החדש. ולכן אין כל צורך, או יותר נכון,
היה הרבה יותר מועיל, אילו בבית הזה, שעליו לדון
בבעיות בכללותן, לא היו עושים את ההפרדה הזאת,
כי לא דרוש לנו שיעור בסטטיסטיקה משרדית.

מן הראוי היה שהבית יטפל בבעיה רק בצורה
ממלכתית. אינני רוצה להקטין את ערך הוויכוח הזה,
הוא מכובד מאד; ואני מקווה ששרי-העבודה תשים לב
להערות. לביקורת ולהצעות שהושמעו כאן, ותקבל
אותן כביקורת ובהצעות קונסטרוקטיביות. אבל הווי-
כוח הזה יכול לחפוף רק קטע, ואולי רק קטע קטן של
הבעיה בשלמותה, הוא יכול להקיף רק את הרקע של
הבעיה. כי למעשה מופיעה לפנינו שרי-העבודה לא
כשרי-העבודה במובן הרחב של המלה, אלא כשר
לעבודות ציבוריות. אני אומר את זאת לגנאי, זהו
המצב האובייקטיבי. שרי-העבודה אמרה — ואני מקבל
את דבריה במלואם — שאין לכתור את הבעיה הזאת
על-ידי עבודות ציבוריות, ובוודאי לא על-ידי דרישה
לעבודות ציבוריות. הרי אין אצלנו משק מולאם, ועבר
דוח ציבוריות, ומה גם רק דרישה לעבודות ציבוריות,
יכולות לתור רק חלק של הבעיה ואילו ליתר חלקי
הבעיה אין שרי-העבודה אחראית. ולכן כל הוויכוח כאן
בהיקפו שנקבע על-ידי שרי-העבודה וגם על-ידי חלק
מהנאמנים שהשתתפו בוויכוח, מוכרח לצמצם אותנו.
משום כך אינני רואה סיכויים, שוויכוח זה יביא לתור
צאות ניכרות, לתוצאות שיקיפו את כל הבעיה.

הושמעה ביקורת והובאו הצעות, ואין לי כל ספק
שאם שרי-העבודה תקבל את ההצעות כולן, או חלק
מן — היא תוכל להקטין במידה ניכרת את ממדי
החסר העבודה. ההולכים וגדלים ומחמירים מיום ליום
ומשבוע לשבוע. נשמעו הצעות, שהיו לדעתי קונסט-
רוקטיביות מאד, בעיקר בענין העסקת העולים החד-
שים. בענין הפעלת מספקי החשמל והמים במדינה;
ובמידה ששרי-העבודה אחראית להספקת עבודה —
אפשר להקטין ולעשות סייג לגידול ממדי חוסר-הע-
בודה. אבל השאלה הזאת אינה אלא חלק של הבעיה
הנוצרת על-ידי המדיניות הכלכלית של הממשלה, מדי-
ניות שרי-העבודה איננה אחראית לה, ואינה יכולה
לתת תשובה עליה. ואפיוני הדבר שבנאומה כאן אמנם
הזכירה שרי-העבודה את שני הענינים המרכזיים ביו-
תר, הנוגעים למדיניות הכלכלית של הממשלה. אך היא

לעשות מה שעשתה שרי-העבודה רק לפני ימים אחדים,
כאשר הטילה את האשמה לחוסר העבודה בארץ, במידה
מסויימת, על עיריית תל-אביב. אך על זאת ודאי ידבר
חבר סיעתי מר רוקח.

שאלת חוסר העבודה קשורה בהרחבת הייצור, אך
מה עושים המשרדים הממשלתיים שלנו, המטפלים, תרשו
לי להגיד, באופן לא-מוצלח בבעיות הכלכליות שלנו?
הם עושים הרבה מאד לצמצום הייצור ולפגיעה בו. איך
תפרשו את תכנית היבוא של הסטטילים, שבוצעה
בחדשים האחרונים והפוגעת פגיעה חמורה מאד בתעשיית
הסטטיל בארץ? איך תסבירו את חוסר היחס של הממ-
של לבניה הפרטית, שענתה תמיה, בכל הומנים ובהיקף
רבי, על שאלת חוסר העבודה והגיעה את כל גלגלי המשק?
איך תסבירו את יחס הממשלה לפרדסנות? ייתכן שלא
יגשו השנה לקטף, וזה עלול לפגוע בתעסוקה של 15 אלף
פועלים. איך תסבירו את העובדה, שעד היום לא הסדירה
הממשלה את המצב בענף היהלומים? גם מכש המסים
המשחק את היומה הפרטית פוגע בהרחבת הייצור, ומ-
מילא הוא פוגע גם בתעסוקה. גם תכניות הצנע, במידה
שאתמול הוצאו ממעגל המשק את סחורי הקמת, והיום
את סחורי העורות, ועוד היר נטויה, פוגעות בייצור
ובתעסוקה.

גם דברים אחרים הניתנים להסדר בידי הממשלה
או לכל-הפחות בידי המפלגה השלטת בממשלה, בסקטור
התחבורה, אינם בסדר. אילו הסדירו את סקטור
התחבורה הבין-עירונית — לא על-ידי זה שיארגנו את
כל המונופולים הגדולים במונופול אחד גדול וכביר,
שיהיה סגור בפני אחרים — היו פותחים פתח לתעסוקה.
אך בסקטור זה אין נוגעים. אבל בקופל המסכן, אשר
נשנים רעות, בימי מאורעות, קיים שירות טאכסי מתחת
התעופה בלוד לתל-אביב ולמקומות אחרים, אותו הולכים
כנראה לחסל. אותו קל לחסל, מאחוריו אינה עומדת
ההסתדרות, מאחוריו אינו עומד קואופראטיב.

בדרך זו לא נפתור את בעיית התעסוקה. אנו גילחם
נגד ההשקפה הזאת ההולכת ומשתרשת בממשלה, האומרת
שכל עוד קיימת עליה בישראל, מוכרח להיות חוסר עב-
דה. ההכרח הזה אינו מחוייב-המצויאות, הוא אינו אלא
התכחשות לכל המציאות שיצרנו כאן בארץ עוד בימי
שלטון המנדט. אז היה להיפך — כל גל של עליה חיסל
את חוסר העבודה. ודוקא במדינת-ישראל יוצרת ממשל-
תנו שיטה חדשה. והשיטה הזאת אינה מוסיפה אף יום
עבודה אחד, וכן אינה מפתירה את חוסר העבודה.

יכול להיות שמשום כך מצאה הממשלה, על-ידי
הורעתה האחרונה של שרי-העבודה הגברת מאירסון, צורך
להפנות את זעם ההמנים לכתובת אחרת. עד עכשיו
הפגינו מחוסרי-העבודה לפני הכנסת, שהפנתה אותם
לממשלה. עכשיו מפנה אותם הממשלה לעיריית תל-
אביב. אולם על ענין זה ידבר חבר סיעתי, מר רוקח.

ש. כץ (תנועת החרות):

כנסת נכבדה. כעם אמר ד"שאלני שישנם שלוש
שה מיני שקרים — יש שקר רגיל, יש שקר גדול ויש
סטטיסטיקה. וזכרתי במימרה הזאת בראשית הווי-
כוח הזה, כי באמת אפשר לתת תמונה ברורה ושלמה
של המצב על-ידי סטטיסטיקה, אך אפשר לתת באמי-
צעותה גם תמונה מקוטעת, שבמקום להבהיר את המצב
היריה מפילה עליו. אינני רוצה לייחס למישהו כוון
נות מסויימות; אבל זורקים בפנינו סטטיסטיקה למשל
על "דורשי-עבודה". אני מבין מה נותן המונח הזה להב-

מ. אונא (החזית הדתית המאוחדת):

כנסת נכבדה. כל הקרוב לעיני השיכון יודע שהלה בזמן האחרון התקדמות ניכרת, ולכן יש לברך את הממשלה על ההישגים שהושגו בתקופה האחרונה בשטח זה. אבל רק שהרגשת הסיפוק לא תוכל להיות שלמה, אם נעמיד לנגד עינינו את הפיגור הרב שנמשך חדשים על חדשים, וזמן יקר מאד עבר מבלי שנעשה דבר.

למעשה עברו רק כששה שבועות מאז החלו לקום השכונות החדשות. כמה סבל ללא צורך, כמה טענות וכמה מרירות אפשר היה לחסוך לעולים, לו היו מתמסרים למפעל השיכון לפני חצי שנה, כפי שמתמסרים לו כיום. אין להבין ואין לסלוח את ההזנחה הזאת. יש לעשות את המאמץ המאסימאלי כדי לתקן את שגיאות העבר, וכדי לעשות את השגיאות נחלת העבר בלבה.

הרושם שקיבלו חברי ועדת העבודה בסיוורם הוא, שיכול משרד העבודה ויכולים שאר הגורמים המספיקים לים בשיכון להביא את התיקון הזה. וזהו לדעתי הדבר החשוב ביותר שהושג כיום, כי אפשר לומר שמבחינה טכנית שאלת השיכון ניתנת לפתרון. שיטות העבודה אשר פותחו מצד אחד על ידי הממשלה בהקמת בתים מבוקרים, ומצד שני על ידי "סולל-בונה" ביציקת בתי בטון—נותנות יסוד ממשי לחקוה שקצב מפעל השיכון ילך וידביק את קצב העליה. סיוט המחנות, על תנאיהם הבלתיאנושיים כתופעת קבע במדינת ישראל, אינו צריך להפחיד אותנו יותר, אם רק נדע ליצור גם את התנאים הכספיים הדרושים לבניה הנרחבת. נקודת התורפה כיום היא שאלת המימון. בנקודה זו יש לרכז את עיקר המאמצים. הוולת הבניה היא הגורם הראשון בחשיבותו בשטח זה, ביחס אליו חייבת לפעול הממ"שלה. הגורם השני הוא: השתתפותם של המשתכנים. ובלי ספק אפשר להגדיל את מדת השתתפותם. לא רק אלה שבידם 350 ל"י חייבים להשתתף כי אם גם בעלי אמצעים פחותים. רוב העולים יכולים להשתתף במימון השיכון במידה גדולה או קטנה, ויש לעבד תכניות שיביאו לידי ניצול מלא של מקור ממון זה.

אליבא דאמת גם כיום הרבה פרטים בפעולת השיכון הם עדיין בבחינת ניסויים, וישנן בעיות, וביניהן בעיות יסודיות, שהפתרון שנמצא להן לעת-עתה אינו משיב רצון. בשאלה האם לבנות בנייני קבע או בניינים ארעיים נכריע, לדעתי, לטובת בנייני הקבע. שיטות העבודה החדשות מבטיחות מהירות כזאת בהקמת בנייני הקבע. שהפרש הקטן בזמן ובכסף הדרוש להקמתם לא יצדיק הקמת בתים ארעיים. לדעתי אין להמשיך בהקמת הצריפונים והנני שמח לשמוע שזוהי גם דעת שר-העבודה. לעומת זה אינני סבור שיהיה מן הנכון למרוד באותה מידה גם את שאלת בתי הבלוקים. בניינים אלה אפשר להרחיב בנקל, ולהפכם לבנייני קבע, וכל משתכן יוכל לעשות זאת במשך הזמן באמצעי הוא ובמאמציו הוא.

ביחס לשאלה אם לבנות בניינים בעלי קומה אחת, ולהקציב לכל בית מגרש מתאים למשקיעור קטן — נראה לי שברוב המקומות יצדקו אלה החובעים בניה של יותר מקומה אחת ובניה יותר צפופה. אמנם יש יתרונות לצורת השיכון הנותנת למשתכן אפשרות של טיפוח משקיעור על ידי הבית והרחבת שטח הבניה

כטרה אותם בשני משפטים. כי באמת אין ענינים אלה בגדר סמכות. היא אמרה לנו כמעט דרך אגב, שלא מוקמים בארץ מפעלי תעשייה חדשים, בעלי היקף רציני. נ. וישנן הודיעה לנו שר-העבודה בנאומה, שהבניה הפרטית—אם כי היא מקוה שתלך ותגדל במשך הזמן—יירדה לפי שעה. והרי אלה הן סוף סוף הבעיות המרכזיות שבהן קשורות בעיות התעסוקה וחוסר העבודה. בלי פתרון הבעיות האלה לא יבוא פתרון לבעיית התעסוקה. שהיא בעצם בעיית הקליטה. והיא גם המטרה של מדיניותנו הכלכלית וגם הבארץ מטר למצבנו הכלכלי. חושבני שהגיע הזמן, ועלינו לקבל תשובה פחות או יותר ברורה — מדוע הממשלה נוקטת במדיניות הזו. המפתחה ומבחינה את הזמן הירודי הפרטי מחוץ-לארץ, וכובלת את ידיהם של אלה היכולים להשקיע הון בארץ. אין זו שאלה אידיאלית-גית, וחושבני שכמעט כל הבית הזה מאוחד בדעה שיש לנו צורך בהון זה וביזימה זו. ובכל זאת, לא זו בלבד שאין התקדמות, אלא בשטח הבניה, למשל, חלה ירידה.

אין תועלת בהכחשות הנשמעות מפי שר אחראי, כי הנוגעים בדבר יודעים שלמעשה אין נותנים להם לפעול. כמעט יום-יום מופיעות בעתונות הודעות וידיעות על ההפרעות הנגרמות להון הפרטי בארץ. וידיעות אלה באות מטעם אנשים שאינם חשודים בגישה שלית לממשלה, כי הם ציונים ותיקים מחוץ-לארץ. ציוני אחד מדרום אפריקה שאני מכיר שנים רבות כתומך נלהב של מדיניות הממשלה הזו, ולפני היותה — של הסוכנות היהודית, בא הנה מתוך רצון להקים בית חרושת שמטרתו העיקרית — הגדלת היצוא. מיד עם בואו, נאלץ להופיע בפני העתונות ולהתקיף את הממ"שלה על יחסה למשקיע ההון הפרטי.

הוא היה נאלץ לעשות זאת — ומדוע? אני אמנם יודע כמה מהסיבות שגרמו לדבר, אבל היה רצוי שהממשלה — אם יש לה מדיניות קבועה — תכריז על המדיניות הזאת, ולא תכחיש את הדברים הנאמרים מעל במה זו מפעם לפעם, כי אין זה מוסיף כבוד לה, אין זה מוסיף כבוד למדיניותה, ואין זה מוסיף אף יום-עבודה אחד.

וישנו יהודי, המודיע מעל דפי העתונות, ולא באה כל הכחשה לדבריו, שהוא רצה להקים כאן מפעל לגאון. כשבא לפני כמה חדשים, קיבלו אותו בזרועות פתוחות. ואמרו לו שיהזור לאמריקה ויכין את כל הדרוש להקמת המפעל. אולם עכשיו אומרים לו שאין רוצים בו, משום החשש שיתחרה ב"של". לא באה כל הכחשה לדברים אלה מטעם הממשלה. אני יודע כי במקרים רבים ישנה בודאי הגזמה מסוימת, ישנם גם אנשים הבאים ארצה ונאלצים לחזור בידיים ריקות, ואינם רוצים להודות שבהם האשמה; אבל ברוב המקרים אין הדבר כך. הדברים האלה נמסרים לעתונות, נאמרים במסיבות ועונאים — ואין מכהישים אותם רשמית.

איש לא יחלוק על כך, שזוהי סוף-סוף הבעיה המרכזית; ובלי דיון בבעיה זאת — וארחיק לכת ואומר: בלי הודעה או תשובה מטעם שר-האוצר, לא יהיה הוויכוח הזה יעיל, ולא נוכל להתקדם במידה ניכרת לקראת פתרון בעיית התעסוקה.

שים. ישנן התחלות מסוימות בשטח זה, ותמה אני ששרי העבודה אינה מבליטה את הדבר החשוב הזה. אמנם נעשית פעולה בשטח זה, אך יש להחיש ולתגבר בירה. יצירת התנאים הולקאליים המתאימים להקמת המפעלים הוא אחד האמצעים היעילים ביותר, וגם אחד האמצעים העיקריים שישנם בידי הממשלה, כדי למי שוך את התעשייה אלינו ולהבטיח את הצלחתה.

גם הטיפול ברכוש הנטוש, ובמיוחד במטעים הנ"טושים, שייך לסוג זה. כאן נעשית פעולה, אבל אפשר להגבירה בהרבה. הלך לטמיון רכוש גדול שאפשר היה להצילו עוד לפני שנה, ושהיה עלול לשמש מקור חשוב לעבודה והכנסה קבועה. גם כיום עוד ישנם מטעים רבים שאפשר להחיותם; וישנם רבים שהטיפול בהם אינו מספיק וערכם ותנובתם יירדו בהרבה — אם לא יקבלו את הטיפול המלא. בשטח זה יש צורך בשינוי תוך כעולה בין המפקח על הרכוש הנטוש ובין משרד העבודה. בלעדי שיתוף פעולה זה נאבד מקורות עבודה חשובים שהם, דרך אגב, גם מקורות למטבע-חוץ ושאינו ליצור אותם אלא ע"י עמל של שנים רבות. על משרד העבודה לשמש כוח דוחף ומדרבן בענייני אלה לגורמים השונים שיכולים להיות לעזרה ביצירת מקור רות עבודה.

גם המפעלי היעור כדאי היה לכלול בין המפעלים החשובים של יצירת מקורות עבודה לתקופות ממושכות. ישנם שטחים עצומים שאין לנצלם אלא ע"י יעור. אמנם היעור שייך לסוג השקעות המשתלמות רק כעבור זמן רב, אבל סופו להביא לידי יצירת ערכים שהם חשובים מהרבה בחינות, ולא רק כמקור לעבודה. ודוקא העובדה שההשקעות ביעור משתלמות רק כעבור תקופה ארוכה, תשמש הצדקה לכך שנתחיל במפעל זה כעת, ובקנה-מידה רחב.

קיימות עוד כמה וכמה אפשרויות מסוג זה, כגון מפעלי ההשקאה, הפעלת מפעל האשלג, בתי הזיקוק ועוד ועוד. אין כוונתי למצות כמעט את כל האפשרויות, אך יש לדרוש מהממשלה יתר מאמץ בכיוון זה. עלינו לדרוש גם שתינתן מדי פעם הסברה מפורטת על כל מה שנעשה, ועד כמה שאפשר גם על הסיבות של העדר-מעשה. ייתכן להסכים בפה מלא לעמדת שרי העבודה וגד הפרסומת הזולה, אך יש ויש לדרוש ממשרד העבודה פרסום מלא על מה שנעשה. הציבור זקוק לידיעה מלאה ולעידוד בשטח התעסוקה.

י. רוקח (הצינונים הכלליים):

כנסת נכבדה, שרי העבודה. קראתי באחד העיתונים — ובעתון הגון למי — שבמועצת מפא"י התפלמה הגב' מאירסון גם אתי, ואמרה שעיריית תל-אביב מחבלת כביכול בתעסוקה. אינני מאמין ששרי העבודה אמרה דבר כזה, והריני מקווה שהיא תכחיש את הדברים שנתפרסמו. ואם קרה כדבר הזה, הרי אני מצטער מאוד. הרי רק לפני ימים מספר — בשבוע שעבר — פנתה היא עצמה אל ראשי העיריות, וקראה להם שישתפו פעולה עם משרדה בעניני עבודה; וזר לי ששרי העבודה לא חיכתה עד היום; כי עתה יכול אני לומר לה שלא רק היום, אלא תמיד, מוכנים חברי ואני לעזור ולשתף פעולה בעניני תעסוקה, כדי להקל על חוסר העבודה ולהרבות בתעסוקה. המלחמה בחוסר עבודה היתה נר לרגלנו תמיד, וכיום הזה — יותר מתמיד. כי מצב קשה הוא כאשר אחים רבים באים הנה ועליהם להיות נתונים לחוסר עבודה, וכל מה שהם

באמצעים עצמיים. אבל ההיקף העצום של המפעל, וה"שטחים הנרחבים הדרושים לבנייה זו — יחד עם ההוצאות השוטפות הגדולות הכרוכות בבנין שכונה בעלת ממדים נרחבים — מאצים אותנו לשנות את הקו. אני רוצה לנגוע גם בשאלת הבניה הפרטית. נראה לי שגם בשטח זה חייבת הממשלה לעשות יותר. הממשלה יכולה לסיע למפעלי השיכון הציבוריים על-ידי קביעת בניה יותר יסודית, ולתרום ע"י כך תרומה חשובה למפעל השיכון כולו.

אם ביחס לשיכון יש מקום לאופטימיות זהירה, הרי המצב בתעסוקה חמור הרבה יותר. אמנם אין משום חירוש בציון העובדה שעם תום עונת הקטיף גדל חוסר העבודה במידה ניכרת, ושבתקופה של חוסר עבודות עונתיות ואי-יציבות בשוק העבודה קיים צורך מתמיד בעבודות ציבוריות כגון סלילת כבישים וכדומה. אך אין גם יסוד לתיאורים המתפרסמים בעתונות, הרוצים להוכיח, שבעצם מספר מחוסרי-העבודה גדול כפי ליים מן המספר הרשמי, ושמשפר הנקלטים קליטה של ממש במשק הארץ אינו עולה על 10,000 מתפרנסים. תיאורים אלה מסתמכים על מספרים שאי-אפשר לבדוק אותם, ובמידה שאפשר לבדוקם — מתברר שאינם מדויקים. ותמיד אי-הדיוק מוסיף לצד הצל שבתמונה. יש רק לשאול למי מועילים התיאורים האלה ולשם מה נוקטים בדרכים חסרות-אחריות אלה לשם זריעת בהלה בקרב הציבור. נכון שחלק גדול של העולים — גם מאלה שכבר הסתדרו — עדיין אינו מובטח בשלמות בפרנסתו. יהיה גם מן הנכון לצרף לסוג הבלתי-מסור דרים את כל אלה שהלכו להתיישבות. אבל האם יהיה זה תיאור אמיתי של מצבנו, אם נתאמץ להגדיל את מספר הבלתי-מסודרים ע"י כך שנצטרף לסוג זה את כל אלה שהתחילו להסתדר ועדיין לא הגיעו לכלל פרנסה מלאה ובטוחה? גורלם של הללו ייחרץ יחד עם גורלו של המשק הלאומי כולו. בה במידה שזמשק יתגבר על הקשיים שהוא נאבק עמם כיום, באותה המידה יצליחו כל אלה להיאחו בקביעות במקומם ובפרנסתם.

גם מבלי שנלך שולל אחרי החישובים הבלתי-מבוססים האלה, מצב התעסוקה המצטייר לכנינו הוא חמור למדי. להלחץ על שוק העבודה מצד העולים גדל בקצב מהיר יותר מיצירת מקורות העבודה. העבודות הציבוריות המשמשות כיום בידי הממשלה אמצעי להעסקת המובטלים, רובן אינן מסוגלות לשמש פתרון-קבע. אנו נמצאים בתקופה בה המשק הקיים אינו קולט אלא במידה מועטה, וכל קליטה מתאפשרת רק ע"י יצירת מקורות פרנסה חדשים. בזמנים רגילים של משבר, משמשות העבודות הציבוריות רק אמצעי ויסוד של העבודה, ואילו כיום עיקר תפקידן הוא לשמש אמצעי ליצירת מקורות פרנסה חדשים. יש להבדיל איפוא בין עבודות המספקות תעסוקה רק לזמן מוגבל — כגון סלילת כבישים ובנין בתים — לבין עבודות היוצרות תעסוקה גם לעתיד. בדו"ח של שרי העבודה חסרה האב-חנה בין שני הסוגים האלה, וכמדומני שבתכנית המ"ש שלה חסר גם הדגש על הסוג השני. מבלי שיכוון חלק מכריע מפעולות הממשלה לעבודות היוצרות תעסוקה קבועה, אין לקוות אלא להצלחה זמנית ומוגבלת ביותר של מאמציה.

הנני רוצה להצביע על כמה עניינים השייכים לסוג העבודות היוצרות תעסוקה קבועה. שיש להם חשיבות מיוחדת גם כשהם לעצמם: הקמת מרכזי תעשייה חד-

חווה שחורות יתר על המידה. דברי לא נאמרו סתם מתוך רצון להקניט או לבקר, אלא מתוך ראיית את התפתחות הדברים מהאביב ועד היום. אז ביקשה מאתנו הלשכה 400 ימי עבודה ביום, והיא היתה סבורה שמספר זה יהיה טוב ומספק. אני קובע, שאנחנו מעסיקים כ־1000 פועל, ומהם עובדים מדי יום ביומו למעלה מ־650 — חלקם עובדים בחליפין. כיום אני יודע שמספר זה דחוק מאוד מלהיות מספק. אני יודע זאת לאור המספרים שאני מקבל מהלשכה; ובעיקר מאחר שגם פועלי יפו זקוקים לימי עבודה, וליפו אין עבודות ציבוריות מספיקות, בגלל כמה טעמים שאין לי זמן לפרטם, ואני מוכן לפרטם בהודמנות אחרת; כן נתחוספו לחל"אבים 1300 מש־פחה—דיירי הצריפונים שלאורך רחוב סלמה, משני דרכי העירק הזה, וגם הם כבר נצטרפו למבקשי העבודה מהלשכה. אינני רואה כיצד תוכלו להטיל מעמסה כה עצומה על עיריה שערפה מבחינה כספית חלש כל־כך. לא תוכלו לעשות זאת בשום אופן. הבעיה היא דחופה ויש לפתרה במהרה, כי אם פעולה זו לא תוסדר כראוי, יציף אותנו נחשול של אלפי מחוסרי־עבודה.

אעבור לשאלת לשכת העבודה. אני מבקש את הכנסת ואת שרי העבודה להעביר את לשכות העבודה לרשות הממשלה. אם עשינו זאת בחינוך, והעברנוה לידי הממשלה — מדוע לא נעשה את הצעד השני, ונעביר לידי הממשלה גם את לשכות העבודה? כיום אין ללשכה אדריסה ואין לה בעלים. אמנם ספקי הלשכה מתאמצים למצוא עבודה, ועובדים יפה; אבל האם ייתכן שכיום, בשעה ששאלת העבודה היא מרכז דאגתנו, לא יהיו הלשכות בידי הממשלה, ושהיא לא תהיה אחראית להן באופן ישיר? אני תובע בכל פה לא להירתע ולא לחשוש שיבואו לממשלה לחבוע את יום העבודה ולהכריז אותה. ואותנו להרבות בעבודה. מדוע זה לא יעברו לשכות העבודה בכל הארץ לידי הממשלה? אני חוזר על תביעתי שדבר זה ייעשה בהקדם.

בנוגע לשיכון; הייתי רוצה שתקראו שנית את דברי. כשאמרתי שאני מבקש קשה את הצריפונים שהיו קמו בחולון, וכי אני מתפלל על שהוקמו מאורות אלה, שאינם בנינים לבני־אדם. לא מעט דיברתי על כך גם בוועדת־הכספים. יזכור נא ידידי הנכבד שר־האוצר, שהזהרתי אותו מפני הקמת מיבנים כאלה ומפני הוצאת הכסף, שהוא כידוע חסר לנו ויקר לנו מאד. אין אנו עשירים עד־כדי־כך שנוכל לעשות אקספרימנטים. יש לנו די כוחות טכניים טובים ובעלי נסיון מעשי בשיכון, אשר שערותיהם הלבנים מרוב הטיפול בשא־לית השיכון העממי הזול; ואפשר היה להיוועץ בהם ולא להקים את הצריפונים האלה ולהכניס אליהם משפחות שלמות. הרי סוף־כל־סוף אין המדובר כאן בנזיר מ־תאס" של אנאטול פראנס, שרצה להתבודד במדבר נוביה; הרי המדובר הוא במשפחות עתירות ילדים, אשר צריכות לגור במאורות אלה. חושבני שגם הבלקונים אינם מתאימים לתכלית זו. וההודעה של שרי העבודה מוכיחה כי כבר הוחלט שהבלקון אינו פתרון ואף לא מחצית־פתרון לשאלת השיכון. ולא שאלת הכסף היא המכריעה כאן. גם אז דרשתי להוציא חוק שיאסור שמשפחה עם אשה וילדים תוכנס לדירה בת חדר אחד. הרי קיימים חדרונים וחדרים וחדרים תיים שבגללם אי־אפשר להרשות זאת. דיוור בתנאים כאלה גורם לכך שהילדים נמצאים תמיד בחוץ, והאשה אינה יכולה לעסוק במלאכה. אך למרות הכל ממשיכים

יכולים לצפות לו — לפי התכנית שהשימעה לנו שרי העבודה — הם ארבעה עשר ימי עבודה בחודש.

מוכן אני לשתף פעולה עם שרי העבודה, משום שלדעתי אין שאלת העבודה שאלה של צד אחד בלבד וגם לא שאלה של סיעה זו או אחרת. כולנו כאחד מעוניינים למצוא את הפתרון הטוב ביותר והרחב ביותר לשאלה ארוכה זו, שהתנסיתי בה בעבר לא מעט.

עוד נגיע לדון גם בשור הקיצוני והאספקה ובמעשי; עוד נאמר לו מה דעתנו על פעולותיו, ההופכות את הארץ לארץ ציה ומדבר, לארץ של עוולות ושל מלשינות כלפי האיש הקטן. אך לפי שעה אסתפק בהערה זו, ואשוב אל שרי העבודה. נאמר כאן שעיריית תל־אביב, שהיא גורם בעל משקל בעניני עבודה, מפגרת בעבודות הציבוריות. כבר אמרתי אתמול במועצת עיריית תל־אביב, שעל סמך המילות שניתנו לנו, אנו מעסיקים פועלים — כאלף איש — רק בעבודות הממוננות ע"י כספי המילות, שהן עבודות מגוונות: ביוב, דרכים, נסיעות, חפירות והעברת חמרים. חוץ מזה מעסיקה העירייה מתקציבה שבע־מאות איש — פועלים זמניים ופועלים יומיים — מספר העולה בהרבה על מספר הפועלים שהועסק בכל זמן אחר. וזה למרות תקציבה העגום מאד של העירייה. איני יודע מה גרם לכך שהביאו את עיריית תל־אביב כדוגמה רעה.

עיריית תל־אביב מוכנה לקבל הלוואות נוספות. עוד לפני חדרים, במגוון המשותף הזה — למרות אי־הנעימות שבדבר — הטרדתי שרים וחברי ממשלה ואמרתי להם שמצב העבודה קשה וחמור, ועליהם למחר בעבודה.

אנחנו הכינונו תכניות, וגם היום יש בידנו לא מעט תכניות שביצוען לא יכביד על הממשלה. כי המימון יוטל על שכם העירייה או על שכם בעלי נכסיהם לא־ניידים. והסבירתי את הדבר. וכידוע גם העירייה וגם בעליה־המאזן הם נושאים לא רעים להלוואות, ואין זה כסף אבוד, והוא גם כסף נושא רבית. יש עבודות רבות שישא בהוצאותיהן בעלי נכסיהם לא־ניידים בעיר הזאת; ויש גם עבודות שבהוצאותיהן תישא העירייה בלבד. וכל התכניות האלה יספקו ימי עבודה לא מעטים. עכשיו אנחנו מתחילים בבנין בתי־ספר, דבר שיוכל להעסיק מדי יום ביומו, במשך 5 חודשים, עד 300 איש ליום. אני מקווה שלאחר ההכרזה של הבוקר נתחיל בקרוב בבנין. והמתקנות הטכניות, ומחלקת המים והביוב, כולן רתומות למפעל הזה — להרבות עבודה ותעסוקה. אני מבקש את שרי העבודה — אם נסגר לה שאנו מגלים יחס של זרות כלפי ריבוי התעסוקה — להאמין שידעיה זו באה ממקור לא כל־כך מהימן ושואן אמת בדבריהם.

אבל גם עבודות ציבוריות לא יפתרו את השאלה. כי עבודות ציבוריות, אם כי יש בהן הכרה ברורה שהן חייבות לשמש מעבר לעבודה יותר קבועה. לא תמיד יוכל הפועל לחכות ולהיות תלוי וכפוף לעבודה זמנית של שבועיים בחודש בעבודות ציבוריות; כי הפועל מש־תוקק לעבור לעבודה יותר קבועה — בין אם תקוותו לקבל מקום עבודה קבוע בשלטון המקומי, בממשלה או במוסדות תעשייה וכדומה. אבל בתקופת־מעבר זו הריני מכריז שכולנו מוכנים להטות שכם, כדי להרבות בעבודה ובתעסוקה.

אני יודע שהמצב בלשכת העבודה חמור מאד, ידעתי זאת גם קודם. הייתי רוצה ששרי העבודה תקרא שוב את דברי שנאמרו לפני כמה חודשים, שאז היא חשבה שאני

עליי שר העבודה במספרים כלולים, בין אם נקבל את המספר של 9000 מחוסרי עבודה ובין אם ההערכה גדולה יותר; בין אם כלולים במספר זה מחוסרי עבודה ערבים או לא — הרי המצב הוא קשה וחמור, כי הדבר התשוב הוא — מספר האנשים במחנות. ואם נמסר כאן, שכעבור חודשים אחדים יהיו מוכנות עשרת אלפים דירות לשיכון — הרי עלינו לדעת, כי עם הוצאת העולים מן המחנות ושיכוןם מתחלמה מיד הפרובלמה החמורה של התעסוקה בשבילים, ואז ממילא גדל חוסר העבודה מחוץ למחנות. לאמור: הפרובלמה היא — קליטת העליה. עלינו לראות את המציאות בכל חומותיה, ולא דוקא לגבי מספר מחוסרי עבודה כיום, אלא מתוך סיכויי העבודה והקליטה בעתיד. אחת השאלות המרכזיות היא — שאלת התכנון, לאמור: איך נתקדם בהתיישבות, בתעשיה, בעבודות ציבוריות ובפיתוח.

לצערנו עלינו לציין, כי התכנון בחדשים אלה לא התאים לצרכי הקליטה, הפיתוח והתעסוקה — כפי שזה נדרש לגבי קליטת עשרות אלפים עולים לחורש. עוד בימי הממשלה הזמנית הביא שר העבודה והבינוי הצעה לוועדה הכספית, שיוקצבו עשרות אלפי לירות לתכנון; הסכומים הוקצבו כדי להכין תכניות, שתהיינה מוכנות ברגע הדרוש להנעת גלגלים כלכליים ולפתרון שאלת התעסוקה לצרכי קליטה ועבודה. איני יודע אם תכניות אלו שהוחלט עליהן בתקופה הקודמת, מוכנות במלוא ההיקף ובמלוא השיעור, ואם הוסרו העיכובים לביצוע מפעלים במקומות, אולם אין ספק שלגבי העתיד שאלת התכנון יסודית היא וחשובה מאד. עם כל דאגתנו למחוסרי עבודה כיום, עם כל חובתנו לדאוג לכל עולה חדש הנמצא כיום במחנה, הרי הדאגה העיקרית צריכה להיות נתונה כבר מהיום למחר ולמחרת תיים. ואם מרבית עכשיו לדבר על הסכנה של גידול בין העליה החדשה לבין הישוב הנמצא בארץ — ויש חשיבות רבה לערבות זו לאחריתו והדדית בין העליה והישוב הקיים — הרי גם מבחינה זו מוכרעת הפרובלמה של הקליטה, ואין להפריד בין הדאגה לעבודה ולגילוי מקורות עבודה ופרנסה למחוסרי עבודה שבועי, ובין הדאגה לעליה חדשה. שרהאוצר אמר בדבריו על התקציב, שהסכנות היהודיות מצויות למעלה ממיליון לירות להזקת העולים במחנות ולסידורם הראשון — לאמור: תקציב של 15 מיליון לירות לשנה; ואין כל צורך להדגיש, מה הנזק ומה הסכנה בהוצאת כספים לעבודה שאינה קונסטרוקטיבית. אמנם, במציאותנו אין להימנע מכך, אולם נדמה לי שעל הדלת דופק משהו חמור, שנלחמנו בו כל השנים.

התנגדנו ונלחמנו בהוצאת כסף כסיוע למחוסרי עבודה, ועשינו מאמצים רבים שכל פרוטה תושקע בעבודה וביצירה. נוכח העובדה של עשרת אלפים מחוסרי עבודה כיום, וסכנת הגידול בעתיד — לא נוכל זמן רב להתאכזר ולא להרשע עוזה כספית למחוסרי עבודה, אם לא נסדר עבודה קונסטרוקטיבית-פרודוקטיבית; אבל בדרך זו של עזרה כספית אנו מסכנים את דרכנו הקונסטרוקטיבית, את אפיה של העליה, ומכובזים אמצעים כספיים למטרות לא-עיקריות.

איני מעריך את עבודתנו רק מתוך הצורך של ארגון הפגנות, כדי להגן על מחוסרי עבודה בתביעת עבודה. אנו מחפשים דרכים אחרות כדי להשיג עבודה, ואין ההפגנה אידיאל למחוסרי עבודה, אבל אם שר העבודה והבינוי העממי אמר משהו על מחוסרי עבודה ומחוסרי-מצפון, הרי עלי להגיד, כי אני זוכר תקופות אחרות בארץ, שאפילו ראשה ממשהל כיום עודד ארגון הפגנות נגד זה שהוא עכשיו יו"ר הכנסת ושהיה אז מנהל מחלקת העבודה

בבניית הצריפונים והבלוקונים, ומכניסים משפחה לדירה בת חדר אחד. אני חוזר ואומר: איני רוצה שאחרי חודשים מספר ישובו ויאמרו — באנו לירי מחשבה טובה יותר; וביתניים מוציאים סכומים עצומים על בנינים שלא יתקיימו שנים רבות, ומה יהיה בחורף, ולאחר שנה-שנתיים, כשכל הגגות האלה יעופו? הרי אנו מכירים את אקלים ארצנו, ומדוע אם כן נוציא כסף רב כל-כך לדבר שלא יהיה בריקיימא?

אנחנו עניים מכדי שנוכל להרשות לעצמנו להשקיע כספים בבנינים זולים, ונימוק העוני שלנו מוסף יתר משקל לכל הדברים האחרים שהזכרתי — שאלות חברתיות, סוציאליות ואחרות. אני מבקש, שיתחילו במיכונים של שני חדרים למשפחה, ואהיה מאושר אם התכנית הזאת תבוצע. אפשר בהחלט לררום כל עולה, כל פועל וכל אדם, למאכסיו של מאמץ עצמי להשגת הדירה. אני יודע, שאנשים קטנים עושים מאמצים מאכסימאליים, מאמץ צים לא יתוארו, כדי לבנות לעצמם מקום שיכון מינימאלי. איני מדבר על לוקסוס, אולם יש לבנות לכל משפחה לפחות שני חדרים הבנויים באופן סוליד — כשם שעשו רבות מהעיריות. בקרו את השיכון של תושבי הגבולות לשעבר, של פלטייפו, ותראו איזה אושר נתנו להם, תראו איזה מאמץ הם עשו כדי להיות שותפים למאמצי העירייה. אני מוצא להקים מועצה לאומית-ארצית לשיכון, כדי שהטיפול בשאלות אלה לא יהיה מפוזר, כדי שלא יהיו הבדלים גדולים בין מקום למקום, וכדי לתכנן ולבנות שכם אחד את השיכון העממי בצורה נאותה ומתאימה. יש להקים את המועצה הזאת במהירות האפשרית.

אחזור לשאלת התעסוקה. אני מצטער לומר, שההחלטות אשר הגישו לנו הן דקלרציות ולא תכנית. גם אני, כאיש האופוזיציה, יכולתי להציע תכנית כזאת. אני מציע, שתיתן שהות לשר העבודה ולממשלה להציע הצעות מעשיות, קונקרטיות, על מנת להרבות בעבודה, ולא להסתפק בשבועיים עבודה לכל אחד; ולא לקבל את התכנית הזאת כדבר קיים, אלא להביא החלטות יותר מעשיות — לפחות ביחס לעולים אשר כבר נמצאים בארץ. התכנית צריכה להיות ברורה ובטוחה ועליה להביא הקלה ממשית של מעמסת חוסרי העבודה, מעמסה שהיא משותפת לכלנו. התכנית חייבת להביא לפתרון השאלה בצורה הנאותה.

ב. רפטור (מ"ס):

סבורני שאין לדון בשאלת התעסוקה רק על יסוד מספרים סטטיסטיים, הערכות והישושים מספריים. הודעת שר העבודה, הגברת גולדה מאירסון, כי בחדשים הבאים יקבלו מחוסרי עבודה חמישה-עשר ימי עבודה לחודש — דיה לקבוע מהו מספר דורשי עבודה ומה יהיה מספר מחוסרי עבודה. אין חלקי עס אלה החוששים לגידול מסוים של חוסרי עבודה בשעה שהעליה נמשכת בממדיו גדולים, ואם משהו מדאיג אותי כיום, הרי זו העובדה שחודש-חודש מצטמצם מספר העולים ומספר מחוסרי עבודה גדל והולך. אילו היו מוסיפים לבוא חודש-חודש שלוש אלף עולים, ומספר מחוסרי עבודה היה גדל באופן פרופורציונאלי — לא הייתי מודאג כלל. אני יודע שאנו נתונים במציאות ישובית וכלכלית מיוחדת; אנו ארץ של התיישבות וקליטה-עליה, ואצלנו נוצרת העבודה יחד עם קליטת העליה ועם הנכסים המשקיים והכלכליים שאנו יוצרים בארץ, ואיני יכולים לראות את חוסר העבודה כפי שנוהגים לראותו בעולם. הפרובלמאטיקה שלנו במשק ובכלכלה היא מיוחדת; אולם מה שנאמר

אין שום ספק, כי הנעת תכניות כאלה במקום תקמץ אמצעים ותכין מפעלים לפיתוח ולהתיישבות. תכנית כזאת של עבודות ציבוריות תניע גם מפעלי בנין בערים ובמדינות, תאפשר פיתוח מפעלימים בפניות שונות, שערךם חשוב מכל הבחינות.

אנו יודעים שהעיריות הגישו למשרד התכנון הצעות עבודה בסך 22 מיליון לירות; דרושים לנו בנינים לבתי ספר בהיקף של 5 מיליון לירות; יש משאומתן להתחלת מפעל החולה; יש אפשרות להתחלת מפעל יעור גדול על ידי הקרן הקיימת; והשאלה היא: מדוע לא נתחיל מיד במפעלים הללו? ואם יש סימן להתפתחות טובה בשטח השיכון, הרי תכנית העבודות הציבוריות בערים עלולה לעודד את הבניה הפרטית, ותכנית גדולה של עבודה ציבורית תאפשר הכנת שטחים והתיישבות בנגב ובגליל, והעיקר — בכל התכניות הללו יש אפשרות תעסוקה לרב בות עובדים. ומשום כך סבורני שגם האמצעים הכספיים שהוקצבו להחזקת הכבישים בארץ ולעבודות ציבוריות מיוחדות אינם עומדים בשום פרופורציה לצרכים שלנו בשעה זו.

יש תקופות שמן ההכרח להשקיע אמצעים לאומיים ולעודד מפעלים שונים, שבאמצעותם משתנית לאט לאט המציאות הכלכלית ומתווספים גורמים רבים המעודדים את התעסוקה והפיתוח, ומשום כך חשוב מאד שמפעל השיכון של הסוכנות והממשלה, התכניות לשיכון אלפים ביומת הסתדרות העובדים, תוספת בניה פרטית — שכל אלה יקבלו כל העידוד עלידי תוספת עבודות ציבוריות במדי דים גדולים, ואז, מה שחסר לנו במאות אלפי ימי עבודה בפניות משך שונות לרגל תגודות וזעזועים חולפים, נשיג במפעלים שיווצרו במיוחד מתוך צרכי השעה.

יש גם מפעלים ממשלתיים גדולים, שייתכן כי במצב את רגילה יכולנו לדחות את ביצועם, וכיום אסור לדחות. שמענו פעמים אחדות על התכניות להרחבת נמל חיפה ולבנין נמל תל אביב; מתוך חשבונות העתיד הכרח הוא לממש בהמירות תכניות אלה, כדי שבאמצעותן נמצא פתרון גם לפועלים בערים וגם לעליה החדשה.

יש כאילו ויכוח על המצב בתעשיה; אין חלקי עם אלה הסבורים שהתעשיה לא תקלוט אנשים נוספים. הלאי ותקלוט ולא תפלוט. ואין זה גם ויכוח בין אופר זיציה וקואליציה, אבל במידה שאנו שומעים אינפורמציה מחוגי התעשיה ומחוגי הסתדרות העובדים ולשכות העבודה, הרי מה שנעשה במקצועות העור, העץ, והטכסטיל — מעורר דאגה שיש פליטה ולא קליטה. ייתכן שזהו דבר זמני, ואל לנו להוציא מסקנות נגמרות, אבל בשטח זה חשוב מאד לשים לב שלא יוזמו מחזיקי ארץ חמרים ומפ עבודה ואין מפתחים את התעשיה המקומית. וסבורני שדוקא הנעת גלגלים כלכליים ומפעלי פיתוח ועבודות ציבוריות יעודדו את הבניה, יגדילו את היקף העבודה בחמרי הבנין, ויביאו גם לפיתוח מפעלי תעשיה חדשים. נראה לי, כי בשטח התעשיה לא גילה משרד העבודה יזמה מספקת, ואביא דוגמה אחת: כולנו טוענים שאחד הקשיים ואבני הנגף לפיתוח משקי הבנין הוא המחסור בחמרי בנין, ואין שום ספק שעם פיתוח מפעלי השיכון והבניה הפרטית, ייתכן שלא נוכל לפתח את הבניה בכל הטמפו, לרגל המחסור בחמרי בנין ולרגל ההוצאות המיר תרות בהעברת חמרי בנין ממרכז אחד בארץ למרכז אחר, בשל חוסר מחצבות ומפעלי סיד בהתאם לצורך הבניה בכל איזור ואיזור. לא תחשדו בי שאני ממנתגי „סולל-

דה של ההנהלה הציונית, של המדינה בדרך. ומי שזוכר אחת ממועצות הסתדרות העובדים וחריפות הויכוח בה בין זה שהוא היום ראש הממשלה לבין זה שהוא יושב ראש הכנסת — יתברר לו מה היתה ההרגשה בימים ההם של חוסר עבודה, ואיזו סולידאריות היתה עם האדם הרעב, סולידאריות שהביאה לארגון לחץ ליצירה ולביצוע עבר דות; שר העבודה במדינה בדרך היה אז נציג מפועלים והיה באיכות הסוכנות, ולא נמצא כל פסול לארגן הפגנות ולהילחם על זכות עבודה, למרות היכולת הכספית המצומצמת של ההנהלה הציונית בימים ההם. והייתי מרשה לעצמי להגיד לחברה גולה מאירסון, שלא תדבר בקלות כזאת על מחוסרי מצפון. ודאי, ההפגנה אינה הדרך היחידה והעיקרית, ואפשר וצריך לפעול בדרכים אחרות. אבל נדמה לי, כי גם לגבי ממשלת ישראל הכרחי הוא לחץ של גורמים שונים להנעת גלגלים כלכליים. להסרת עיכובים, למימוש תכניות, ובטוחני שהסתדרות העובדים תלחץ על הממשלה, תלחץ על העיריות ועל המועצות המקומיות, ואם יהיה צורך — תשתמש גם בצורה אחראית בלחץ של מחוסרי עבודה. עובדה היא שיש הבדל בין רעבים ובין שבעים. ואל נא נזלזל בהפגנותיהם של מחוסרי עבודה ונכים. ושוב, לא משום הערך המכריע להפגנה, אלא משום שאנו חייבים לדעת שיש מציאות חמורה מאד. ואסורי הוא גורלו של אדם חדש מחוסר עבודה, ואין הוא יכול לקבל תשובות בלתי מספיקות לגבי סידורו העבודה והתאחוותו בארץ. ודאי, חשוב וטוב שנפעל למניעת חוסר עבודה בלי לחץ כזה, ושהמעשים והטמפו של מוסדות הממשלה ומוסדות אחרים יותאמו לחומר המצב שבו נתונים מחוסרי העבודה, בלי הפגנות, אבל כנראה שלפעמים אין ברירה. והשאלה העומדת לפנינו היא: איך לצמצם את ההוצאות הבלתי קונסטרוקטיביות? איך לפעול במהירות לייצירת עבודה ולגילוי מקורות פרנסה בכל מקום ובכל פינה? אין ברצוני לבקר את התכנית שהגיש שר העבודה והביטוח העממי, אבל גם אם אקבל את ההנחה שתוצא לפועל שורה של עבודות, שההתיישבות תקלוט כמה אלפים, שהבציר, הקטיף, והקמת משקי עור יקלטו תוספת עובדים — הרי גם אז עוד יהיה רב המרחק בין התכנית ובין הביצוע, והכרח הוא להתכונן לקראת החדשים הבאים.

יש כאילו ויכוח, מה קודם למה: התעשיה, החקלאות, או עבודות ציבוריות? למעשה אין שום ניגוד. ודאי, חשוב מאד הדבר שנכניס אנשים לעבודה קבועה לחלקי את התעשיה, אבל אם המציאות הכלכלית היא זה, שיכור לתקליטה בענפי משק אלה מצומצמת היא לפי שעה — הרי עלינו ליצור מקורות עבודה שגם להם יש ערך קונסטרוקטיבי, התיישבותי, ובעיקר ערך קולט.

אנו יודעים שמפעל העבודות הציבוריות מילא בארץ תפקיד גדול להנעת הגלגלים הכלכליים, ושימש פתח להתיישבות חדשה בחקלאות, לקליטה בתעשיה, בתחבורה ובבנין, ומשום כך נראה לי, שאם אין לנו אפשרות בשעה זו להקליט רבות בתעשיה ובחקלאות — צריך שמפעל העבודות הציבוריות ייהפך מיד למפעל קליטה גדול. אינני סבור כי מציאותנו כיום היא גיירה. אפשר לשנות הרבה ועלינו תנופה גדולה ועלינו שינוי בממדים. זה שנים רבות שלא עשינו בארץ עבודות ציבוריות בממדים גדולים, ככבישים, ביוב, תיעול, ביעור וכדו', אלו הן עבודות התיישבות ופיתוח. ואם שריה עבודה הזכירה את התחלת העבודות בנגב ובסליל דרכים אחרות — לא מובן מדוע איננו יכולים להכין כיום תכנית רחבה יותר של עבודות ציבוריות הקשורה להתיישבות ולמפעלי פיתוח, ולהתחיל בביצועה מיד, עוד לפני עונת הגשמים?

ולמפעלים זמניים, שערךם רב בשעה זו, ובטוחני שתכנון יסודי, מרחיק-ראות ומכוון, כיוון העליה מתוך שיקול התיישבותי לעבודות ציבוריות בגליל ובנגב, יקמצו לנו הרבה אמצעים כספיים, וימנעו גם רעב וסבל מן העולה ומחוסר-העבודה.

אמנם, המצב בשוק-העבודה מחמיר, אולם בטוחני שעלי-י צעדים ממשיים אפשר עוד לתקן, אולם כל איחור נוסף מצד הממשלה בנקיטת אמצעים עלול להביא להחמרה נוספת, ואז יתרבו הקשיים בדרך ההשתלטות על תוספת עבודה ותוחלש יכלתנו גם בשטח הקליטה. וזאת עלינו לזכור בבירור זה בשאלת התעסוקה.

א. חושי (מפא"י) :

כנסת גכבדה, הדיון בעניני תעסוקה הוא בעיני דיון רציני עד למאד ; כי הוא כמעט בכלינת דיון בינינו נפשות. אנחנו דנים באנשים חיים וסובלים, ומי שנתנסה פעם בחייו בחוסר-עבודה יודע מה פירוש הדבר למשפחה של עובד, וביחוד למשפחה של עולה חדש. משום כך תמוה הדבר ומצער, שכמה וכמה מהגומאים כאן הרשו לעצמם הפעם אופראציות מספריות מפקפקות ביותר.

אביא דוגמה אחת שתוכית עד כמה אפשר להשתמש במספרים לרעה, ועד כמה קיים בשטח זה ערוב-מוש' גים. אני מכיר עיר אחת שבה יושבים כ-8000 נפש במחנות, ומהם 2400 מפרנסים. מבין 2400 המפרנסים עובדים 1000 יום יום בשוק העבודה. יחד עם זה הם מופיעים לא רק כמפרנסים, אלא כמלוא מספר הנפשות, במספרים, כאשר מדברים על מחוסרי-עבודה. משום כך היו פה כמה וכמה גזמות, עדי-כריז' שאדם מיושב ורציני כמר רוקח אמר דרך אגב ביתס לשר-האספקה, שהוא הופך את הארץ לארץ ציה ושממה — לא פחות ולא יותר ! מר רוקח אמר זאת באופן פיוטי ביותר, אבל לא פחות מזה בצורה בלתי אחראית.

מר רוקח גם אמר כמה וכמה דברים בנוגע לענין השיכון. רבתי הנכבדים, לפני 2—3 חודשים, כאשר שר' העבודה סיפרה לנו בזיהרות רבה מה על תכניות השיכון, נדמה לי שהבית ישב ותהיה האם אמנם תתגשם התכנית. כאשר באה שר-העבודה לפני שבוע וסיפרה עלי-ך — ולא היה צורך שתספר על כך, מפני שאנו רואים במו עינינו, שאמנם הולכת התכנית ומתגשמת — אנחנו שוכחים לגמרי מה דיברנו לפני חודשים וחצי. לפני חר' שיים וחצי אמרנו כולנו: יאה איזה שיכון שיהיה, ובלבד שיוצאו האנשים מהגיהנום הזה ששמו מחנות. ועכשיו אומרים : צריפוים גרועים, בלוקונים רעים, ובכלל — כל מה שנעשה הוא רע. מר רוקח אומר: מוטב דירה של שני חדרים ומטבח. זה מזכיר לי את אותה מלכה שכאשר אמרו לה שאין לנתיניה לחם, אמרה : אין לחם — אכלו עוגות. בוודאי טובים שני חדרים ומטבח, ואיני סבור שמישהו יתנגד לזה. אבל אנחנו עומדים עדיין תחת לחץ כבד וחמור של שבעים אלף עולים היושבים במחנות, ואנחנו רוצים כולנו, כל מי שמכיר את המחנות—להוציא אותם מהמחנות ויהי מה. אם כן, אני מוכן להצטרף ולומר שצריפוים אינם טובים, והראייה : הממשלה עצמה התחילה להפסיק את בניית הצריפוים. אבל הן רק לפני חר'שים וחצי אמרנו כולנו שיש להוציא את המשפחות מהמחנות ויהי מה, ותהיה צורת השיכון שייתן להם, אשר תהיה. לדעתי חייבים כולנו, ללא יוצא מן הכלל, לעודד את הממשלה, להכיר כמה שעשתה, ולומר מה עליה לעשות להבא. עובדה היא כי בשני שטחים עשתה

בונה" או "אבן וסיד", אבל עלי להגיד לשר-העבודה והביטוח-העממי, שהכרזת ג' יומה ממשלתית לפיתוח מפעל האבן והחציבה, החיוני כל-כך לקידום הבניה ; בשטח זה לא נעשו שום דברים מיוחדים, מחוץ ליוזמה חדשה של קבוצת חיילים משוחררים. וצריך לעודד גם מפעלים פרטיים, שיקימו מפעלי-אבן ויגדילו את אספקת חמרי-הבניה הדרושים לנו, שלא נצטרך להביא אבן לתל-אביב מן הצפון, או מירושלים. ייתכן גם שאפשר לעודד יצירת מפעלים של חמרי-בניה חיוניים שונים מחוץ לאבן וסיד, שפיתוחם כל-כך הכרחי בשעה זו. עלינו גם לעסוק ברצינות בהקמת מפעלי מלאכה ותעשייה מיוחדים לרגל אופי החומר האנושי מבין העולים, שרבים מהם מחוסרי-פרנסה ויש לסגלם לעבודות קלות ומיוחדות. מחוסרי-פרנסה אלה גורם רציני הם במציאותנו הכלכלית.

משהו על ביצוע הפעולה ועל המנגנון. לא הייתי רוצה לערבב את הוויכוח בשאלות התעסוקה והמנגנון עם ענינים מפלתיים, אולם עלי להגיד איזה דבר אפיקורסי לשר העבודה והביטוח העממי, כי בשעה שהעגלה עולה לא הרהר אין מחליפים את הסוסים הסוחבים את העגלה, אלא מנסים לרתום אותם לעגלה. שייספו להתקדם. צר לי מאד ששר-העבודה לא נהגה כך. ואין דברי מכוונים לממ' שלה ולאחרים לה. כוונתי למנגנון-הביצוע במשרד העבודה. במשרד זה עבדו אנשים שרכשו נסיון רב, נסיון של עשרות-שנים, בתעסוקה ובעבודה בארץ, ומחובת שר' העבודה היה לגצל את יכלתם, נסיונם ויוזמתם. בטוחני שיוזמה זו היתה מועילה מאד לקידום הפעולה, כי לא כל הפעולה נעשית עלי-י השר ; אולם כל מי שהיה קשור לתעסוקה הורחק והוצא, ויש לנהל כיום את הפעולה באנ' שים חדשים ברובם. וצר מאד על כך.

ועוד הערה אחת בתשובה להצעת מר רוקח לגבי העברת לשכות-העבודה לרשות הממשלה. סבורני שלשר' כות-העבודה עומדות עתה בשער, בתפקיד קשה וחמור, ותפקיד זה קיבלו עליהם כל פועלי ישראל בלי יוצא מן הכלל. אולם תפקיד זה מחייב לאפשר לפועל להגן על עניניו, על זכותו לחלוקת-עבודה ולתנאי עבודה, שכן וארגון. הפועל בארץ לא ייתן את המכשירים המעמדיים העצמיים, שהם כלי מלחמה והגנה על זכויותיו, ואלה צריכים להימצא ברשותו, בסמכותו, ובהנהלתו המעמדית בלבד, ללא את התערבות חיצונית של גותני-עבודה, או של הממשלה. ייתכן מאד כי לשכנויע ליום בו יולאם הרכוש, אפשר יהיה גם להציע שלשכות-העבודה תימצא ברשות אחרת, אבל כל עוד ישנו משק פרטי, והפועל צריך להילחם על עניניו — אין כל יסוד למחשבה על העברת לשכת העבודה. אני מקווה שיבוא יום והכנסת תחליט על ביטול הרכוש הפרטי, ואז נשקול גם הצעות ומחשבות חדשות בעניני לשכות-העבודה.

יודע אני שלא כל הדברים תלויים בשר-העבודה, וסבורני שבענין הנדון של תעסוקה מחובתנו לדרוש יתר פעילות ומאמץ מצד כל גורם במדינה : מצד העיריות והמועצות המקומיות ומכל חלק אחר, ואני מקווה שעזרה זו תינתן. אולם הדברים תלויים בעיקר בממשלה ובפועל לתה, ומחובתה לקדם את התכנון ואת המפעלים בכל השטחים. ויש לעשות את שני הדברים כאחת. לקדם את העבודות שאושרו ולהחיש את הוצאתן לפועל, ולקדם את התכנון לעבודות ולמפעלים חדשים, למען יכולת הקליטה ותתרון התעסוקה. צרכי היום וצרכי המחר משולבים בתכנית גדולה של עבודות ציבוריות ופיתוח מפעלי תעשייה והתיישבות חקלאיים, ועלינו להגיד לאוצר, שיש הכרח בתוספת אמצעים כספיים לעבודה, ללימוד מקצוע

להחליף אותם, כי אין לנו בעלי-מקצוע. מדוע לא יוקצבו כספים ויווצרו אפשרויות ללימוד מקצוע זה? הרי אפשרויות טכניות וספינות יש לנו. במשך מחצית השנה הקרובה אפשר לחנך 300 עובדים יהודים, כדי שיתפשו את מקום הנכרים. ולא זו בלבד; נודע לי כי מתנהל מ"מ על רכישת ספינות נוספות, ומספר העובדים הכללי יגדל עד אלף; כלומר, יחסרו לנו 600 עובדים יהודים נוספים. יש הכרח לדאוג מיד להכשרה מקצועית נרחבת בשטח זה.

והדוגמה השניה — עובדי המוסכים. אין לנו די בעלי-מקצוע, לכן אין גם די מוסכים; ובשל כך נגרם נזק לענף התחבורה וסבל לאוכלוסייה המשתמשת בשיירות האוטובוסים.

מה מונע מאתנו לחנך עכשיו מאות בעלי-מקצוע בשטח זה? ישנם אנשים אשר למדו משהו בצבא, וישנם גם אנשים שלמדו משהו בחו"ל, ובהשקעת כספים לא גדולה אפשר להנחיל מקצוע לאנשים ולתת להם עבודה, עבודה קבועה ולא עבודה ציבורית — עבודת עזרה.

מלבד ענף הבניה חייבים אנו לעשות למען התע"י שיה ופיתוחה כמקום קליטה חשוב לחלק מהעולים וה- פועלים מחוסרי-העבודה. לא ברור לי אם בשטח זה ע"י שים את כל האפשר. ואסביר את דברי על-ידי דוגמה: יש לנו כבר כמה ספינות; כפי ששמענו משר התחבורה יש 16 — 18 אניות בעלות טונאז' גבוה למדי, ובאניות אלה יש לטפל, כי הן דורשות תיקונים ואנו מוציאים מיליון ומאתים אלף דולר בשנה לתיקונים בחו"ל. אנו מפסידים על-ידי כך הפסד כפול. קודם-כל מוציאים לחו"ל עבודה ומבטלים מעבודה זו מאות פועלים שמפטר היה להעסיקם בתיקונים אלה; ושנית: הוצאת מטבע הור, שהוא כלי-כסר לנו. אינני רוצה לומר שאת כל התי- קונים האלה אפשר לעשות בארץ, אבל חלק גדול מהם — לפחות מחציתם — אפשר לעשות בארץ. ואפשר יהיה להגיע ליד כי שכל התיקונים יעשו בארץ, אם נבנה מסנה — או כפי שקרא לזאת שר-התחבורה מבדוק ("דרידוק"). רבותי, הצי צריך להוציא מדי שנה בשנה כעשרים אחוז מהכנסתו לתיקונים בחו"ל, פירוש הדבר שמדי שנה בשנה נוציא מטבע זר לחו"ל. לדעתי, נוכל להעסיק בתיקונים אלה מאות פועלים (לפי הערכתי יכול מבדוק להעסיק כאלפים פועלים), ואנחנו יכולים כמורכב לתקן כאן אניות זרות, כדי לרכוש מטבע זר. בדרך כלל אניות מחכות בנמל, ובזמן שהייתן בנמל הן נכנסות למבדוק.

סבורי, שהגיע הזמן לדון בעניני הרחבת הייצור — ענין אשר נגענו בו אגב אורחא בשעת הדיון על שאלות אחרות. הגיע הזמן לדון באופן רציני מה לעשות כדי לבצר את משק הארץ וליצור לו אפשרויות של פיתוח. אני מציע שניגש לענין זה עוד לפני פגרת-הקיץ, ואם לא — מיד לאחריה.

לשאלת התעסוקה בין הפועלים הערביים. בענין זה שורר אי-סדר רב בכמה וכמה מקומות. בעיר כמו חיפה מצבם של הפועלים הערבים בשטח התעסוקה טוב יותר ממצבם של הפועלים היהודים. אני מדבר על פועלים, ולא על פקידים. יש רק שלושים-שלושים וחמישה מחוסרי-עבודה מבין שש מאות הפועלים הערביים. אבל בגליל המערבי, ובגליל כולו, יש להסדיר באופן דחוף שני דברים: (א) להגדיל את מספר המועסקים מבין הפועלים הערביים, מפני שמספר הפועלים הערביים מחוסרי-העב"ר גדול; (ב) להסדיר אחת ולתמיד את שאלת שכר-

הממשלה רבות: אם תתגשם עד סוף השנה התכנית של 30000 חדר (ואנחנו שמענו מפי השר כי יתוספו עוד 5000 לפחות), הרי נאמר את האמת: לפני כמה חודשים לא האמנו בדבר. ואם התכנית תתגשם — פירוש הדבר שלא זו בלבד שיש לנו שר-עבודה טוב וממשלה טובה, אלא שגם אנו למדנו משהו תוך כדי העבודה; למדנו לבנות יותר מהר, מצאנו שיטות עבודה יותר יעילות ואני מניח שבמשך הזמן נמצא שיטות עבודה עוד יותר טובות ויעילות. אגב, יש לעיין שבתקופה האחרונה חלה ירידת מחירים רצינית עד למאד. ואותו שר-האספקה אשר, לדברי מר רוקח, "הופך את הארץ לציה ושמה", תרם משהו גם להוולת הבניה, והוולת הבניה מאפשרת לבנות באורח כסף יותר בחי.

ההתקדמות חלה לא רק בשטח השיכון, כי אם גם בשטח התעסוקה. הושגו מאות אלפי ימיר-עבודה. חבר הכנסת רובין השתדל להוכיח ששר-העבודה לא עמדה בהבטחתה, שלא ניתן מלוא שיעור ימיר-העבודה שהובטח. נכון שמספר מחוסרי-העבודה גדל, אולם חשוב עוד יותר שאנו רואים במו עינינו שהולכות ומבוצעות עבודות ציבוריות בכל שטחי הארץ ובכל פינות הארץ. עלינו להדגיש שעבודות ציבוריות אינן פתרון יסודי לבעיית התעסוקה, שהן במקרה הטוב ביותר, רק הקלה לזמן של מצוקה, והן הכרחיות בזמן מצוקה. הכבישים שסוללים אותם — דרושים לנו, הביוב — נחוץ וכל עבודה ציבורית — נחוצה; אבל למשק, למחזור הכספי, להכנסה הלאומית ולכוח הקליטה של הארץ — אין עב"ר דות ציבוריות מוסיות.

אנו חייבים לתבוע משר-העבודה ומן הממשלה שינצלו את הפסקת הנופש שתיווצר, לשם הכנת תכניות לעבודות אשר הן, והן בעיקר, עלולות לפתור את שאלת התעסוקה.

ומכאן לשאלת הבניה. ענף הבניה מסוגל לקלוט אלפים, ואולי רבבות דורש-עבודה. שמענו על תכניתה של הסתדרות העובדים, ההולכת ומתקדמת, ואני מקווה שתכנית זו תוגשם במהירות. הסתדרות העובדים עומדת להקים 5000 עד 6000 יחידות-דיור לפועלים, והדירות יהיו מרווחות למדי. מפעל זה יוכל להעסיק עשרת אלפים פועלים ואם תיעשה העבודה בקצב הדרוש — אולי יגיע מספרם לשנים עשר אלף פועלים. אני חייב לעיין את היענותו של שר-האוצר לענין זה, ואת נכונותו להושיט את עזרתו המהירה בהקצבת קרקעות לשיכון ובהבטחת מתן משכנות. אני מספר זאת לפניכם כדי לחייבו להגשים את הבטחתו בהקדם.

רבותי הנכבדים, מדוע לא יתקנאו אנשי היוזמה הפרטית, ויעבדו גם הם תכנית שניה ושלישית לעוד 5000 — 10000 דירות? מדוע לא יפנו לשר-האוצר באותן התביעות? אנחנו רוצים להפעיל כאן לא רק את כספי הממשלה. ידוע שבועזרת 500 לירות של הלוואה אפותי-קאת אפשר להפעיל עוד אלף לירות מחסנונותיו הפרטיים של המשחקן, ואפשר ע"י כך להכניס למעגל הבניה מיליונים רבים ולמעלה מזה, ולפתור ע"י כך שתי בעיות: (א) את מצוקת הדירות ומארת דמי המפתח. (ב) פתרון בעיית התעסוקה לרבבות אנשים.

ישנו עוד מקור-עבודה אחד, והייתי רוצה ששר-העבודה יקדיש לו תשומת-לב; אך זהו קורס-לי ענין של לימוד מקצוע. אצבע על כמה דוגמות: הראשונה — יש לנו בצי העברי הנוכחי 750 עובדים, ביניהם כ-300 עובדים נכרים — לא יהודים ולא ישראלים. אינני יכולים

והממשלה). יש להתנגד לסיסמה של 15 ימי-עבודה לחודש. כל פועל, אורח בישראל, רשאי לעבוד עבודה מלאה, רשאי לאכול לשובע, לפחות כדי מינימום. אסור להסכים למדיניות רשמית של הרעדה הפועלים, של גיונם, של הורדת רמת-החיים. כי זהו המובן האמיתי של ההצעה המתבטאת ב-15 ימי-עבודה לחודש כתכנית רשמית, כמטרה שצריך להשיגה. ואף היא לא תושג בתכנית הקיימת, בגישה הקיימת. כיון שבתכנית למלחמה באבטלה לא הובאה כל תכנית להקמת מפעלי-תעודה, לפיתוח הארץ, ובלעדיה עדיין לא הצליחה שום מדינה בעולם לפתור את בעיית חוסר-העבודה.

כדאי לבקר במקומות ששורר בהם חוסר-עבודה גדול ולראות, כיצד חיה משפחת-פועלים שמפרנסה עובד שני ימי-עבודה בשבוע. המצב הוא — של רעב. הסיבה היא, שאין לממשלה תכנית לפיתוח כלכלי של הארץ, שהשוק הישראלי מוצף סחורות זרות, ובעיקר אמריקאיות; הסיבה היא שמידת הייצור בתעשייה שלנו בשנה האחרונה לא עלתה, אלא ירדה בהרבה ענפים. עובדה היא שאוצרות הארץ נשארו בידי זרים ואינם מופעלים, לא בחיפה ולא בים-המלח. והפעלתם היתה נותנת עבודה, היתה מביאה הכנסה לממשלה והיתה מביאה עצמאות כלכלית למדינה. המלחמה לעצמאות כלכלית של המדינה, שהיא תנאי הכרחי לעצמאות פוליטית, והמלחמה נגד האבטלה — קשורות זו בזו.

גם במדיניות-המסחר שלה, מתוך המדיניות הכללית של השתעבודות לכלכלה האמריקאית, אין הממשלה מנהלת מסחר חיצוני שיבטיח פיתוח כלכלי עצמאי, עצמאות כלכלית, ועבודה לפועלים.

חברי הכנסת, אלה הן הסיבות העמוקות של חוסר העבודה. כל זמן שתהיה מדיניות כזאת מצד הממשלה — בהכרח יתפשט חוסר העבודה וילך. ואני מתפלל מאד על חבר הכנסת אידוב כהן, שאמר כאן, כי הסיבה לחוסר עבודה היא העליה הגדולה. אני שולל את ההנחה הזאת. העמדה הזאת, ההסברה הזאת, התיאוריה הזאת של חבר הכנסת אידוב כהן ודומיו — היא באופן אובייקטיבי תעמולת לה נגד העליה. אני חושש שנהלתי איננה מוכרחה להביא לחוסר עבודה. הדבר תלוי במדיניות הכלכלית של הממשלה. הדבר תלוי בכך אם תנוהל מדיניות של הרחבת הייצור והעצמאות הכלכלית או לאו. ועובדה היא שישנן מדינות בלי עליה ויש שם חוסר עבודה גדול. אפילו ארצות גדולות כצרפת ואיטליה, שהשתעבדו גם הן לבורגנות שלהן ולהון האמריקאי — אין עליה אליהן, ובכל זאת יש בהן חוסר עבודה. מכאן שלא דוקא העליה היא סיבת חוסר העבודה.

הנה ישנן ארצות שהיו פעם עניות יותר, כמו בולגריה, ארצות שלא השתעבדו לדולארים ומכשירי-החשמל. ואין בהן חוסר עבודה. סימן, שכל הענין של התעסוקה, של הפיתוח הכלכלי (ז. גלוסקא: מהיכן אתה יודע כי בבלגריה אין חוסר עבודה?) תלוי במדיניות הממשלה ובמשטר הכלכלי. האם מתבטאת המדיניות הזאת את האינטרסים של המעצמות הכלכליות של המדינה, את האינטרסים של מעמד הפועלים — או של שכבה דקה בישראל, של קבוצת יבואנים, של קבוצת סוחרים גדולים, של קבוצת בעלי-הון גדולים, ומוליכה להשתעבודות כלכלית להון רב? כי עובדה היא שאפשר ואפשר לפתח ארצות מבחינה כלכלית, ואנחנו רואים שורת ארצות בימינו שפיתחו במהירות רבה את כלכלתן ועקרו את נגע האבטלה, מפני שידעו איך לנהל את המדינה שלהן בתוך האינטרסים הלאומיים של המדינה ושל שכבות העם הרחבות.

העבודה לפועל הערבי, לקבוע כמה יקבל, ולשלם לו את השכר שייקבע. בשטח זה קיים נוהג שונה במקומות שונים, ומוטב שברית פועלי ארץ-ישראל, או ההסתדרות, לא יצטרכו לעמוד במערכות עם כל קבלן וקבלן, אלא שהממשלה — שהיא בדרך-כלל הנותנת את העבודה — תקבע את הדבר ותחייב את הקבלנים.

מ. וילנר (מק"י):

כנסת נכבדה. בעיית העבודה, כפי שהגדירה נכונה שר-העבודה, היא בעיה של מצפון, כי היא נוגעת לעצם אפשרות-הקיום של פועלים, אורחי מדינת-ישראל. לכן יש לגשת לבעיה הזאת במצפון טהור.

מה היא המגמה של ההתפתחות? — המגמה של ההתפתחות, גם לפי המספרים שנמסרו בדיון לפני חצי-שנים וחצי, וגם לפי המספרים שנמסרו בדיון הזה ע"י שר-העבודה, היא — גידול מתמיד של מספר מחוסרי-העבודה לגמרי, וגידול מתמיד של מספר מחוסרי-העבודה החלקיים, או, כהגדרת שר-העבודה: דורשי-עבודה. עובדה היא, שלפני חדשים וחצי נמסר כאן ע"י שר-העבודה, שישנם חמשת אלפים מחוסרי-העבודה. היום הודיעה שר-העבודה, שישנם עשרת-אלפים מחוסרי-העבודה. ועשרים וארבעה אלף דורשי-עבודה, פירושו של דבר, כי 14 אלף הם מחוסרי-העבודה החלקיים. שר-העבודה הודיעה, שעד סוף השנה יעלה בממוצע מספר דורשי-העבודה מ-24 אלף עד 35 אלף. ושר-העבודה תארה, כפי שעשתה זאת לפני חדשים וחצי, תמונה כזאת: הנה נשיג במקום זה כך וכך מקומות-עבודה, ובמקום אחר כך וכך, במשקיע עור כך וכך, ויצא לפי חשבונה, שחסרים לנו בערך 300 אלף ימי-עבודה עד סוף השנה, ואם נשיג אותם — שלום על ישראל. שאלת חוסר-העבודה נפתרה.

זה יכול היה אולי להתקבל בריצנות עלידי מישוה בהודעה הראשונה. אבל, מה קרה בינתיים? לפני חדשים וחצי, כשר-העבודה מסרה כאן את הודעתה, עשתה את החשבון של 5,000 מחוסרי-העבודה והביאה תכנית מדויקת לפתרון הבעיה הזאת. מה המצב כיום? לא רק שלא נפתרה שאלתם של חמשת אלפים מחוסרי-העבודה, אלא המספר, גם לפי דברי שר-העבודה, גדול כיום הרבה יותר, והאמת היא שהמספר האמיתי גדול הרבה יותר מזה שנמסר כאן בכנסת. גם בין העולים הוא גדול יותר, וגם בין החיילים המשוחררים, בלי להביא בחשבון את האבטלה הטוטאלית כמעט בקרב הפועלים הערבים, שאי-סור להתעלם ממנה.

החשובים לאספקת-עבודה שנמסרו בדיון הזה לכנסת עלידי שר-העבודה אין להם בסיס כלכלי, אין להם חישוב, אין בהם תכנית כלכלית. אלה הם מספרים של סברות, כמו בפעם הקודמת. ואני בטוח שהסוף של התכנית הזאת יהיה בדיוק כמו של התכנית מלפני חדשים וחצי, כיון שהממשלה (ואין זה ענין אישי של שר-העבודה) גיגשה לבעיה זו לא מתוך תכנון כלכלי, לא מתוך מדיניות כלכלית, שתמנע חוסר-עבודה במדינה, אלא בצורה דיל-טאנטית, בצורה מקרית של הגשת מספרים שאין בהם כל תכנון, כל סדר, כל בסיס לפיתוח כלכלי של הארץ, של התעשייה ושל ההתיישבות.

העובדה החותכת היא, שהממשלה באה באופן רשמי לכנסת ואומרת, כי התכנית שלה במדינת-ישראל והמטרה שלנו, צריכות להיות הבטחת 15 ימי-עבודה לחודש. חברי הכנסת הנכבדים, יש להתנגד לעצם המטרה הזאת (שדרך אגב, גם היא לא תושג לפי התכנית של שר-העבודה

א. הרצפלד (מפא"י):

הצלחתי מובטחת למפרע כשאני בא לדבר אחרי חבר הכנסת וילנר. במה מובטחת הצלחתי? הוא מוכן להבטיח לא רק 15 ימי עבודה בחודש לכל עולה, הוא לא רק מוכן להבטיח בלוקונים וצירפונים, אלא בתים נהדרים. ארצנו הלא אינה כמו כל הארצות בעולם, שעליהן מוטלת דאגת חושביה מכבר ומזמן, אלא ארץ המקבלת עליה של רבע מיליון יהודים בשנה, והיא שליש ולמעלה מהמספר היושב בתוכה. לדעתו, היא יכולה לקלוט רבע מיליון אחת ושתיים, ויש בידיה תכנית מתוך אחריות מלאה איך להשריש בארץ קטנה זו באותה השנה את כל באיה.

אני מוכרח להגיד לך, אינני יודע איך אתה מרגיש כאשר אתה יורד מן הבמה לאחר שגמרת את הבל פוך, חסלה לי על המלה הזו, אבל אני מודיע לך שדבר זה מעורר התמרמרות ורגוז. חוסר האחריות שבדברך הוא ללא סיג ושיעור.

ואתה רוצה כאן להצליף לא רק את הממשלה, אלא את הבית כולו, וכמובן את המפלגה הגדולה, כמי שאור מר: מה אתם עושים? תנו לי, בידי תכנית מוכנה מראש, ואילו היו מסדרים את ענין חברת האשלה, ואילו היו מסדרים ביחוד את ענין חיפה — זה בוודאי יוסיף פועלים והכל כשורה, חוסר העבודה בטל ומבוטל. אני רוצה להגיד לך: מאד קשה להתחרות אתך בענין מצ' פון. רצית לומר לנו, שאם יש חוסר מצפון הרי זה למעשה בשורות של מפלגות הרוב בכנסת, וכמי שאומר: מה אתם יושבים ושותקים, ואתם לא מביאים את כל האנשי שים מהמחנות האלה לערוך הפגנות? זוהי הדרך הבדוקה, לדעתך, לפתור את שאלת העבודה? בזאת התפסרת משאלת חוסר שיכון, ממצר של רעב ועוד מאיבוד עצמו לדעת? ואני שואל את עצמי: האם יש איזו דוגמה למה שקרה בארץ הזאת? תראו לי אם יש איזו שהיא השוואה ויחס לכל ארץ אחרת בעולם, והאם ארץ עשירה יותר יכולה לקבל על עצמה אחריות כזאת כפי שעם קטן והארץ הדלה הזאת עשו במשך השנה הזאת?

ואני רוצה לדבר על כך מה שעשינו, ואיך עוברים על הדברים האלה בשתיקה. אני במקצת — לא כמון כמובן — רואה את הארץ לעתים קרובות, ורואה אותה בצפון ובדרום, ורואה אותה במסדרון ירושלים ובטבור הארץ. לך ותצא ארץ ותראה איך המכוש עובד, איך הטוריה עובדת, איך הבנין הולך וקם, בכל פינה, אם זה צירפונים ואם זה בלוקונים, ואם זה ישובים חדשים. השמעת על ארץ שהיא, אשר הקימה תוך שנה אחת 130 נקודות ישוב, ובתוכן 55 נקודות ישוב של עולים חדשים, המונות לפחות 20,000 נפש — וביחד עם הישרים בים האחרים נגיע אולי ל-40,000? דרך ארץ! והוא הדין גם בנוגע לעבודות ציבוריות וכבישים ובנינים. כמו ש' אמר אבא חושי — הבה, תהיה יומה בכל פינה ופינה בארץ. ואני בטוח שכל יומה ממי שתבוא, תתקבל בכרכה, גם אצל השמאל. וכשהימים יציעו משהו קונ' קרטי בשטח הבנין ולא רק דיבור בלבד, יבואו לקראתו. ואני רוצה להגיד לכם על הדוגמה הזאת שדיברו עליה בקשר עם 5000 יחידות דיור לפועלים ותיקים בארץ: בל תחשבו, שאנחנו התקלאים ניתן מנותה, אם לשרים ואם לעצמנו, ושלא נעשה דבר דומה לזה במשק, בכפר. תראו אם יעברו הרבה בשעות עזר תשמעו על תכנית הדשה—אינני יודע אם של 5,000 חדר או של 10,000 חדר שאנחנו נבנה גם בכפר. מודע? — משום חוסר מנותה

וכאן מדברים בקלות כל כך וברשמיות, שישנן סיעות בכנסת, כדברי שריהעבודה, המחוסרות מצפון, המנצ' לות את בניית חוסר העבודה ואת העולים החדשים לשם מטרות מפלגתיות צרות. אני רוצה להגיד: נכון, זאת היא שאלה של מצפון, אבל אני חושב שממשלה המציעה לפועל לחיות ב-15 ימי עבודה לחודש, ועוד כמטרה שיש לשאוף אליה — אין לה מצפון. הייתי אומר יותר מזה, אבל אינני רוצה להשמש בביטויים לא פארלאמנטאריים.

עובדה היא שבכמה וכמה מקרים, כמו במקרה של פועלי רמלה, צריכים היו לבוא לקריה, צריכים היו להילחם ולהביא פצועים מתוכם, ורק אחר-כך קיבלו 500 ימי עבודה. גם „דבר“, העתון התצירטומי, כתב ברות זו. לא רק סיעות מסוימות בכנסת, אלא גם העתון של הסיעה הרשמית בכנסת שאל את שריהעבודה אותה השאלה: מדוע לא נתנו לפועלי רמלה את 500 ימי העבודה לפני ההפגנה, אלא רק לאחריה? ואין זה המקרה הראשון. ואני רוצה להגיד שהאגנטים של המדינה הוא האגנטים של רוב העם, ולא של אותה קבוצה קטנה של יבואנים שהצ' ליחו להציף לטובת הרווחים הפרטיים שלהם את השוק שלנו בכמה ענפים. ואני חושב שכל אדם בעל-מצפון, כל סיעה בעלת-מצפון בכנסת, צריכה לעמוד לימין מחוסרי העבודה ולימין מעמד הפועלים, כדי למנוע הורדת רמת החיים, כדי להילחם בחוסר העבודה וברעב.

אני רוצה להתריע על השיטות החוזרות ונישנות של השתמשות בכוח פסי נגד מפגינים, נגד מחוסרי-עבודה, חיילים משוחררים ועולים חדשים. במדינה דמוקרטית לא ייתכן לפגוש מפגינים בכוח פסי. ההפגנה היא זכותם של התושבים, כחושש הדיבור, כחושש האספה. יש דרך למניעת הפגנות של מחוסרי-עבודה. הדרך היא אספקת עבודה, פיתוח כלכלי ועבודות ציבוריות רחבות. ואם מישור כבר משתמש במושג הזה של „ניצול העולים החדשים לשם מטרות מפלגתיות“ — ברצוני להעיר משהו. ישנה מפלגה אחת, שבהרבה מקומות אי-אפשר לקבל עבודה אם אין בכיס כרטיס חבר של המפלגה הזאת, וזוהי המפלגה הגדולה בכנסת. דבר זה יכול להיקרא בהחלט: ניצול העולים החדשים למטרות מפלגתיות צרות. אני יודע כי בגליל, למשל, ישנם מושבים וישובים הרוצים לגרש מתוכם עולים חדשים ומתיישבים חדשים, מפני שאין להם כרטיס חבר של מפא"י, והם קומוניסטים.

חברי הכנסת! כל הנסיון הזה להפנות את הבעיה נגד סיעות מסוימות בכנסת במקום להביא תכנית כלכלית לאומית עצמאית, שתבטיח שגשוג כלכלי ועבודה — היא דרך פסולה. בשיטות פסולות אלו לא הצליחו המפ' לגות השולטות בצרפת ובאיטליה, ובזאת לא תצליחו גם במדינת-ישראל.

לצערי הרב ישנם עשרות מבין פועלים מחוסרי-עבודה, ובעיקר עולים חדשים, שאיבדו את עצמם לדעת. האם גם כאן תאמרו מישורו הסתי אתם לך? מה ההתעלמות הזאת, מה השטטוש הזה של בעיות כלכליות חמורות, ורצון להפנות את הבעיה נגד מישור בצורה שאינה מתקבלת על הדעת?

ישנה רק דרך חיובית אחת: שינוי המדיניות ביסודה, שינוי המדיניות הכלכלית והמדיניות הכללית של הממשלה הזאת. אתם אחראים לחוסר העבודה, ולא תצליחו לשכנע את הפועלים והעם, כי מישור אתר אשם במדיניות שאתם אחראים לה והמוליכה לגידול חוסר העבודה ולשוואה כלכלית.

ומלבד שאלת התעשיה בהיקף רחב, שהיא עדיין בלתי ברורה ובכתיבת בוסר, אנו צריכים לספק דברים שהם קונקרטיים יומיומיים, וזאת זאת אנו יכולים וצריכים לעשות.

ואלה הם הדברים : אנו צריכים להרחיב השנה את נקודות ההתיישבות. ובשנה הראשונה עלינו להשקיע לפחות 600—700 לירה למשפחה, ודבר זה מחייב גם לגבי השנה השניה. אין זה דבר קטן כשמדובר על חמשת אלפים משפחות עולים, מלבד התיישבות של נוער והתיישבות חיילים. כל זה תובע סכומים ענקיים. אנו מוכרחים ללכת גם בדרך השנייה — לעשות עבודות ארעיות, או נכון יותר לקיים תעסוקה שאינה קשורה בהתיישבות קבועה, באמצעים ובמאמצים של אותו מוסד, שנשא בעול במשך כל השנים — הקרן הקיימת — עליידי ייעור והכשרת קרקע בממדים גדולים, עליידי כבישים. הרי אנחנו יודעים מה הם כבישים בשילוב בארץ ; כל אחד יודע, מהו הסוד הגדול בפיתוח הנגב — ראשית כל כבישים. נכון, גם צינור המים קובע, אך גם הצינור הוא שאלה של עבודות ציבוריות גדולות. עלינו בכל הדרכים ובכל האפשרויות להשיג את יכולת הביצוע לעבודות בנין בעיר ובכפר. מפני שאין ארץ כארצנו הצמאה לבנין, ואם בתקציבנו ישנם 62 מיליון לפיתוח ובתוך זה 18 מיליון לבנין — 18 מיליון האלה צריכים להיות מוכפלים לפחות פי-שלושה, ובאופן כזה, חבר מאיר וילנר בעל המצפון, אפשר יהיה לדאוג ולהבטיח קודם-כל את 15 ימי עבודה, שעדיין אינם, מתוך פרספקטיבה להגיע ל-25 ימי עבודה בחודש.

תוך כדי דיבור הוא אומר דרך אגב, שגם תכניתה של החברה גולדה מאירסון לא תבוצע. איני יודע, על מה אתה בוכה, חבר הכנסת מאיר וילנר, על 15 ימי עבודה שאינם, או על 30 ימי עבודה שהנך מוכן להציע ולא מקבלים אותם ? איני יודע איך לקבל את זה בנשימה אחת. אני נכון לדאוג ל-15, שיהיו אחרייך 25 ימי עבודה. אני יודע מאין זה יבוא ואיך זה יבוא. לכן אציל לא יכול להיות הספק הזה — אם זה יהיה או לא. ביחוד מלווה אותי הרגש, שזה מוכרח להיות ! ואני אומר עוד יותר : זה מוכרח להיות בתוספת ! ואני רואה את הדברים כפי שהם מתפתחים, אני רוצה להגיד : אנו חיים עתה בארץ, שמצבה רחוק מאד מהלעז הזה ומהדברים שאמרתם אתה ותבריך, חבר הכנסת מאיר וילנר, בכל מקום ומקום, בנוגע לרעב ודברים אחרים. רחוקים אנו ממצאות או אפילו ואיני יודע אם ישנה ארץ, שיכולה להתברך אפילו במצב הזה של היום בארצנו. אני אומר ומסכם : איני מסתפק בתכנית שהעבירנו ואני חושב שהבית כולו יגיד, שאינו מסתפק בתכנית זו, אבל הוא מקבל את התכנית ומעודד את העושים לקיימה במלואה — עד כדי הכפלת התכנית הזו. אני רוצה להגיע לכך, שמינימום של ימים בטלות יישארו במחנות. לא ייתכן שנחיה חיי מדינה, אם לא נקים שני דברים אלה : אסור שיהיו אצלנו הוצאות חינוך, זהו בזבוז, וכמובן אסור שיהיו ימים בטלות. מתוך שני דברים אלה צריך לבוא הדבר השלישי, שצריך להיות דבר מוצק משום שכל הלוואה על חשבון עבודה ובנין כמנועת הוצאת כסף לבטלה היא הלוואה בטוחה, שיש לה שרשים בריאים ואפשר לקיים את התשלומים במועד. ואז נראה בארץ יתר פיתוח, יתר שכלול, יתר בנין, יתר יצירה בכל אותם הדברים, עליהם חלמנו ונל-מנו בעדם עד היום.

ושקט בלב, יש תביעה ליוזמה, יש תביעה לפעולה, ואנחנו לא מהכים למעשים מאחרים, אלא בראשונה מעצמנו. אנחנו מתפרצים בכל דלת, איך להגביר כוח בעבודה, גבנין, בהקמת ישיבות חרשים, זוהי המטרה וזוהי מנת חלקנו. ואם על כך עובדים בשתיקה או עושים לעג ל-דברים, הרי עלי להגיד לכם : איני יודע באיזו פינה אתה צריך להעמיד את זה, אם זו פינת מצפון או פינה עוד יותר חשובה... היות ובכונה תחילה מעמידים כך את הדברים כלפי העולם, מתוך מגמת השמצה וזלזול, בזמן שאין בזה אמת כלשהי.

ולמרות זאת אני אומר : איני מסתפק בהצעות שר-העבודה. עוד לא ראיתם בתוך שורותינו שאנו פעם נס-תפק. איני יודע מה שיהיה בשנים הקרובות, אבל לעת עתה אנו רחוקים מאד מלהסתפק בזה ואנו אומרים : הבר-כה על התכנית הזאת שהביאה לנו שר-העבודה, אך לחכ-נית הזאת יש חסרון אחד — היא תובעת הגדלה, היא תר-בעת ריבוי יתר, גידול יתר. ואני אגיד את הסיבה : כל כמה שאנו נצטרך למנות עשרות אלפים במחנות, לא נוכל להיות שקטים—ולא מפני זה ישימשהו ידפוק בדלת כאן ויעשה את ההפגנה בחוץ, ויביא את האנשים לדב-רים ולמעשים בלתי-אחראים, אלא מפני זה, שאני עצמי וחברי, ולפי הכרתי כל אלה היושבים כאן וחושבים באמת על בנין הארץ, הרחבת גבולותיה וכוחה המשקי, הם לא יהיו שקטים. כשיש לנו אנשים, ואנחנו מוצי-אים כסף חינוך ואדם לבטלה — שני הדברים לא יוכלו להתקיים אצלנו. עוד לפני עשרים שנה ויותר אני זוכר כשהייתי קורא על אנגליה שבה משלמים סיוע גדול לפועלים, חשבתי : הייתכן, ממשלה כזאת כה עשירה, שיש לה בודאי תכניות גדולות, ואמרו לי שיש תכנית לאמאנש — מילתא זוטרווא, לעשות תעלה מתחת למים — חשבתי : הייתכן שממשלה כזאת, עם אישים כאלה ועם קאפיטאל כזה, היא לא תוכל לשעבד את הארץ 40—50 שנה על מנת שתעשה מעשה גדול ? אני כמובן לא הייתי במקומו של ציריכל וגם לא במקומו של בוויין ולא שוחחתי אתם כדי לדעוה, מדוע לא העיזו להוציא לפועל את התכניות האלו.

ואני רוצה להגיד לכם : אין אנו יכולים להיות שקטים, אם אנו מוציאים 600 אלף לירות לחודש חינוך ללא-עבודה. אם יש לנו רבבות ידים והן בטלות — רוחנו לא תשקט. מה שעשינו עד היום — עשינו טוב, בכל אופן מה שעשינו ודאי טוב, לא טוב מה שלא עושים.

גם אני יודע מה זאת טכניקה, מה הם תנאי הארץ ומה הם האמצעים הכספיים שלנו. גם אני יודע מהו תק-ציב של למעלה מ-100 מיליון לירה לשנה השוטפת. העיזו לחלוק על כך, שהארץ תוכל לשאת משא כזה, ומדוע לזלזל בכך ?

משום כך בלבד איני מקבל סיפוק מתכנית זאת שהובאה לנו משר-העבודה, היות ואיני יכול לוותר על שני הדברים האמורים שאי-סיפוקם הוא בבחינת מותרות (בשילי : א) ימים עובדות בטלות מעבודה ודבר כזה לא יכול להיות ; ב) ההוצאות שאנו משקיעים בלחם חסד, לא יכולות להימשך. יכול מאד להיות, שאחוז יודע נצטרך להחזיק בצורה כזאת, אך אנו צרי-כים להגיע לאחוז מינימאלי. ואז אני צריך לומר לשר-העבודה והביטוח העממי, שמלבד התכניות הגדולות וה-מטרות של השקאת כל הארץ ושל פיתוח בצורה רחבה,

מ. בן-עמי (הספרדים):

כנסת נכבדה. אני מניח שהודעת שר-העבודה היו לה שתי מגמות. מגמה אחת — להפיג את המרידות שנצטברו בלב לרגל השמועות החמורות ביחס למצב חוסר העבודה ולבעיות התעסוקה. ושניה — להעמיד את הכנסת על מצב הדברים בנוגע לתכנית שעובדו ע"י המשטר, ששר-העבודה עומדת בראשו. מבחינה זו אני ניגש לרונן על ההרצאה. אם נבדוק את ההרצאה הזאת לאור הפנת המרידות והרגעת הרוחות הסוערים במדינה, לרגל חוסר העבודה, ולרגל ריבוי דורשי העבודה, הרי שההרצאה זאת השיגה את מטרתה, בקבעה שהמצב איננו מעורר יאוש ואיננו כה חמור. אך איני אומר שהיא פותרת את הבעיות, כי הבעיות קיימות והדרישה לעבודה עדיין ישנה, ובמציאות גדולים, ולא בחדשים מועטים אפשר יהיה לקלוט מאות אלפים עולים. משום כך יש להבין שעד שהעליה הזו תיקלט קליטה שלמה יעבור זמן מה. ומאידך, הפתרון כפי שהוא מציע, אינו עלול להיות פתרון יסודי, מכיון שהעבודות והתכניות שמטפלים בהן, ושמוצגות כאן כפתרון, אינן יכולות בשום אופן לפתור את הבעיה, כי אלה הן עבודות ארעיות, וודאי שיש ברכה רבה בעצם העבודות הללו, הנראות בשעה רצינית זאת כיעילות ביותר, הן מבחינת התחבורה, מבחינת כיבוש הדרכים, מבחינת הקשר בין הערים השונות ובין השפלה וההר — לירושלים ובאר-שבע, בין תל-אביב ונתניה. בעבודות אלה ישנה ברכה כשלעצמה; וגם ביחס לשיכון וודאי שאין להמעיט בערכו — אבל לגבי פתרון בעיית התעסוקה, אין הדברים הללו משמשים אלא תרופה זמנית, אך אינם פותרים את הבעיה, כי כעבור זמן-מה שוב נצטרך לעמוד לפני הבעיה של דרישת עבודה, ושוב נצטרך לחפש לה פתרונים.

אך מכל מקום, כשאני נוגע בהרצאה הזאת בכללה, אני מתכוון לומר, שבמידה שההרצאה הזאת חשפה לפנינו ליקויים יסודיים, שכולנו מחפשים להם מוצא, הרי ההרצאה הזאת לא פתרה אותם. אני מתכוון לבעיית הבניה הפרטית ולמפעלי תעשייה גדולים. אינני יודע ואינני חושב לומר, ששר-העבודה היא האחראית לכך, שלא היתה התעוררות בשטח זה, אך מכל מקום אין ספק, ששאלת התעשייה הגדולה וגם שאלת הבניה הגדולה, ולא דוק הבניה לצרכי שכונות במצרים אלה ובצורה זו — היא יכולים להיות גורם חשוב מאוד לפתרון יסודי ותמידי לבעיית התעסוקה ולבעיית דורשי עבודה, שעם ריבוי העולים — שאנו מקווים להם — תהיה קיימת במדינת ישראל, ויש לדאוג לכך, שבמידה שיהיו ידים לעבודה, תהא גם אפשרות להעסקת הידים הללו.

וכאן כמה מלים למר רפסור, שתרם בסוף דבריו "תרומה גדולה" לכל הבעיה. מובן, שאני מתכוון ל"תרומה" מבחינה אחרת. מצד אחד רוצה הוא בבניה ובקליטת העליה ובתעשייה רבה, ומצד שני הוא מתפלל לאותה "עיה" שכל הרכוש הפרטי יולאם בעגלא ובזמן קרוב, ובוה אומר הוא לתרום לאותה בעיה כאובה, שכולנו רוצים לחסל אותה, היינו, בעיית חוסר העבודה במדינת-ישראל. השאלה היא, אם אין אפשרות לא רק לפתרון כזה, שהוא אפשרי במסגרת כספי המדינה על-ידי האוצר או באמצעים לאומיים אחרים, על-ידי מילות וכי — אם אין אפשרות לשתף גם את ההון מבחוזי וגם את ההון מבית לפתרון הבעיות הללו. אינני רוצה כרגע להיכנס ולדון בשטחים רבים הנוגעים לשתי השאלות הללו, הגם שלובים האלה יש גם נגיעה לעצם ההודעה וההרצאה של שר-העבודה, מכל מקום אינני רוצה שהשעה כשרה לכך מבחינת הוכן ההרצאה ובחינת הדברים שנשמעו כאן מטעם שר-העבודה

לגבי הארעיות שבפתרון שהיא עצמה מודה בה. אני רוצה להניח ולהאמין, שהממשלה בשלמותה, כגוף אחיד, תמצא את הזמן ואת השעה המתאימה לדון ולמצוא דרכים לכך, שבעיית העבודה תמצא את פתרונה על-ידי קליטה מתמדת של פועלים בתוך הסקטורים השונים ובתוך המשק שהיה שוקק מרץ וחיים ותנופת העבודה, ולא דוקא בשטחים מסויימים גרידא. מתוך הנחה זאת אני מקבל את ההודעה של שר-העבודה כהודעה שתורמה רבות להשקטת הרוחות ולהרגעת הסערה, שהתחוללה בקשר לבעיית התעסוקה. אין איש בבית הזה חפץ או חושב, ש-15 ימי-עבודה לחוץ למפרנס משפחה הם הפתרון. ברור שאין זה הפתרון, אך לולא היו 15 הימים האלה, היה גרוע יותר. כיום אנחנו צריכים לדאוג לעבודה נוספת ולאפשרויות נוספות — אין לזלזל גם במה שנעשה בשטח זה. אני רוצה לומר, ואני גם מאמין, ששר-העבודה, כפי שהכרתי אותה מתוך הרצאותיה בכנסת, יש לה גישה רצינית מאד לבעיות, היא נוקטת והירות רבה בדבריה ואינה נוקטת מספרים כדי לסבר את האוזן. כל מלה וכל דבר שקול ומדוד, הן מבחינת האפשרויות, הן מבחינת היכולת, הן מבחינת הצורך, הן מבחינת העתיד והן מבחינת ההווה. משום כך אני רואה, שנתרמה תרומה לא מעטה, והמאמצים שנעשו עד כה בשיכונים — שיכונים 30,000- משפחות, שיצאו מתוך חיי הצפיפות, וחיי העוני שבמחנות העולים, ראויים להערכה ולעידוד. זה דורש שיקול דעת רב ואין לזלזל בו בצורה שאחרים נוטים בו. נבנו צירפונים — אולי לא היה צורך בהם, אך השעה היתה דוחקת ולא היו אפשרויות להקים בנינים באותה שעה ומכל מקום גם הם קלטו והוציאו אנשים מהמחנות. וכעת אפשר לשכן בהם מאות רווקים. גם לרווקים עולים ישנה זכות שיכון. פגשתי כמה רווקים והם מתמרמרים, שאין להם בית וקורת גג. מכל-מקום אני קובע, שכל דבר שנעשה, ונעשה מתוך מחשבה טובה, מתוך רצון טוב, לפתור בעיה, למצוא קורת-גג — אי-אפשר לזלזל בו.

אני מקווה שהממשלה תדון בכובד ראש ותבדוק מחדש את אפשרויות ההתפתחות הכלכלית במדינה הזאת בכל ענפי העבודה והתעשייה, במשק ובמפעל הבניה הפרטית. תבדוק ותואה את כל האפשרויות, היכולות להקל על הפיתוח ולמשוך הון. גם אם קבע אדם עמדה, אין הוא צריך לעמוד עליה, אם במשך הזמן יוכח, שהעמדה הזאת לא הביאה את התוצאות הרצויות. אני חושב, שבמידת-מה עוד לא הגענו למנוחה ונחלה. לדידני — הצנע, האספקה והקיצוב הם גורם שלילי לגבי קליטת הון והשקעת הון ויש מקום לשיקולי-דעת, אך אין בזה כדי לשלול כל פעולה שנעשתה ותיעשה מתוך מגמה לקלוט עליה ולקלוט ידים עובדות. ולא רק עליה. כוונתי היא, לאפשר לכל יהודי, שיוכל להיות מפיתוח התעשייה, הבניין והמשק ומכל הענפים האחרים, שיוכלו לפרנס אלפי משפחות עולים. ויש אפשרויות רבות לקליטת העליה, ועלינו לדאוג לה בכל ענפי הכלכלה המדינית. זה ניתן להיעשות. אני מקווה, שגם לכך ישנו הציוד, ומשום כך חיובית היא עמדתנו לתכנית שהושמעה — תכנית של פתרון ארעי, ולא של פתרון-קבע. הגם שהמפעלים הנעשים כשלעצמם יש בהם משום נכסי קבע. אך אני מקווה, שהממשלה ושר-העבודה עוד יביאו לפתרון תכניות מפותחות יותר, ומשוכללות יותר, שיוכלו לשמש מנוף לקליטת העליה ולהתפתחות רבת-היקף במדינת-ישראל הבנויה.

חנה למדן (מפ"ם):

אני מצטערת מאד, שמחמת ועידת הפועלות לא

על כך. אך להזמין 35 אלף בגדי צבא, שיכולים להיות תפורים בארץ, זה קצת יותר מחוסר הבנה; זה חוסר אחריות. ואני שואלת: היכן התיאום בין שתי הידיים?

"זול יותר" אינו הצדקה לענין. אם שמלה או דבר אחר יהיה זול יותר, והפועל או הפועלת לא יוכלו לקנות אותה, הרי אינני יודעת בשביל מי נחוץ הזול. מצב זה של האבטלה מחייב מרכזי כובד חדש. כשם שבזמן המלחמה היה הכל כפוף להשגון המלחמה, צריך שעכשיו יהא הכל כפוף לענין האבטלה. אסור שמשרד ממשלתי יומין תוצרת כלשהי מחוץ לארץ בלי הסכמת משרד העבודה. זה צריך להיות חוק בממשלה. שר העבודה אינה חייבת לדעת מה כל משרד עושה, אך מוכרח להיות איסור בענין הזמנות מחוץ. גם אם סחורה זו זולה יותר, ואפשר לייצרה פה בארץ — אסור להזמין מחוץ לארץ. גם הפיקוח על חלוקת עבודה בתקופת האבטלה הוא חובה ממדרגה ראשונה. הממשלה יכולה לחייב את נותני העבודה לקבל עובדים רק מלשכת העבודה, ולבטל את החסימה ממחנות העולים, את יצירת השוק הזול. האנשים הנמצאים במחנות אסור שייצאו לעבודה בלי ידיעת הלשכה. כל עוד בלשכות ישנם מובטלים, שחוסר העבודה שלהם הולך ומעמיק. עד היום אין עוד חוק כזה.

אני מצטערת מאד, שדוקא שר העבודה, שהיא אשה, ביטלה את המחלקה לתעסוקת פועלות. אין במנין גנון המשרד אשה אחת, שתפקידה לחשוב ולהציע הצעות עבודה לפועלות. מחלקה כזאת היתה, ואם נחוץ היה, אפשר היה לשנותה, לקבל עובדת הולמת יותר, ששר העבודה מחשיבה אותה יותר, אך לא היתה כל רשות וכל צורך לבטל את מחלקת התעסוקה לנשים.

כולנו יודעים, שבין מחוסרי העבודה ישנם אנשים רבים, שמפאת גילם ומפאת מצבם הפיסי אין להלשכה יכולה להיענות להם, ואינני חושבת שמוזכיר או מזכירת הלשכה צריכים להיות הכתובת היחידה לאנשים מסוג זה. על הממשלה מוטל לחפש את הפתרון להם. כבר אמרתי בכמה הזדמנויות, שהממשלה צריכה לחייב החוקת חצרנים גם מטעמים סאניטאריים וגם מטעמי תעסוקה לנכים ולתנאים קשים שהעליה הביאה, ואנו איננו רוצים לוותר עליהם. הממשלה צריכה לחוקק חוק, המחייב כל מספר בתים להעסיק חצרן. זה ימנע גם מחלות ביישוב, כי המצב הסאניטארי בחצרות וסביב הבתים ידוע לכולנו. עליידייך נפתור בעיה חמורה וקשה, שגם עם ביצוע עבודות ציבוריות לא יימצא לה פתרון. אנשי הלשכות אינם יכולים להיות הכתובת היחידה באמנם: אין, אין, אין.

ושבו אני אומרת: הממשלה מוכרחה לראות את ענין האבטלה כענין ההולך ומעמיק, הולך ופוגע לא רק במובטלים עצמם, אלא סופו שילך בהכרח ויפגע גם באלה שעובדים, גם באלה שחיים ומתקיימים לא רק מעבודה. זה לא יוכל להימשך בצורה זו. ואני משוכנעת, שהקצב אינו מספיק, תשמות לבה של הממשלה אינה מספיקה לפתרון הבעיה הזאת.

ת. טובי (מק"י):

בעיית חוסר העבודה, אם כי היא כיום בעיה כללית בארץ, הרי ביחס להמונים הערבים בישראל היא בעיה מיוחדת.

הייתי נוכחת בישיבת הכנסת, כשרה העבודה והביטוח העממי מסרה את הודעתה. אך קראתי את דבריה, ולפני שאעבור לעצם הענין, אני רוצה להעיר הערה אחת בקשר לחלוקת התפקידים שבין הממשלה ובין מלגות האופוזיציה ובקשר לדיבורים על מצפון. הדבר נוגע להזמנות. אני רוצה להזכיר לחברה גולדה מאיר סוג את הזמנים, כשיחד עם חבריה למפלגה שלחנו מחוסרי העבודה להפגנה בעיריית תל-אביב, כשהיינו משוכנעים, שהעירייה אינה בסדר, שהקצב של הפעולה לגבי מחוסרי העבודה אינו מספיק, ואחרי שההפגנה של מחוסרי העבודה פוזרה, אני כאחד המזכירים במיר עצת פועלי תל-אביב, יושבתי יחד עם חבריה של גולדה מאירסון בשביתת-שבת בחדרו עיריית תל-אביב. היום לא ישבו מזכירי מועצות הפועלים בשביתת-שבת בממשלה, כי הקואליציה יושבת לא רק בממשלה, אלא גם בלשכת העבודה.

אין אני חושבת שהממשלה משוכנעת, שהכל נעשה, על-כ'פנים בוועדת העבודה לא היה בטחון כזה. להימקד, לכל חברי הוועדה היה בטחון, שהקצב אינו מספיק, אני משוכנעת ברצונה הטוב של שר העבודה, שלא יישאר אף מחוסרי עבודה אחד. אך רצון טוב בלבד אינו מספיק. ומלבד זה שאנו שומעים כאן מספרים על מחוסרי העבודה, הרי בשביל כל אחד מאתנו, גם בשביל שר העבודה, המספר הוא לא רק מספר, אלא גם אדם חי. ואנחנו מוכרחים לראות, שחוסר העבודה לא רק גדל, אלא גם מעמיק, וכולנו יודעים את המושג, "חוסר עבודה מעמיק", וכבר ניסיתי להסביר זאת בדיון על התקציב, מהי אחריותה של הממשלה, כשאין לה אפשרות למנוע חוסר עבודה מעמיק; וכשהיא אינה מבטיחה בתקציבה אפילו את המינימום לקיומו של מחוסרי העבודה ומשפחתו. הרי המסקנות הן עגומות מאד, ואם אני ביקשת להעמיד לסדר היום את בעיית התעסוקה, הרי זה מפני שאני משוכנעת, שהממשלה אינה נתונה בהרגשה, שמצב האבטלה הוא עכשיו הדבר החמור ביותר, ושאינו למדי שלב רגש האחריות הקולקטיבית בענין האבטלה.

בראשית הדיון על ענין הצנע שמענו על פיטורי פועלים רק בענף השוקולאדה, כשפועלות ותיקות הוצאו מהעבודה כענף זה כתוצאה מהפסקת ייצור מינים מסוימים של שוקולדה. אפשר היה להניח, שהבעיה תצטמצם, היה רצון לחשוב שווה רק אפיזודה, שתהי' לך זה לא ילך ויגדל, אך אנו עדים עכשיו לתופעה נוספת. שרהקיצוב סיפר לנו כאן בשמחה על כך, שרעיתו השיגה שמלת צנע בחמש לירות וחצי והיא שמלה יפה וטובה. אך אני רוצה להביא עוד דבר לידיעת שרהקיצוב והאספקה. עם הצפת השוק בטכסטיל זול מחוץ הולך ומשוכל עכשיו ענף האריגה בארץ, וכבר נשמעות הצעות, ויש כבר דיונים, על עבודה של מחצית השבוע לענף שלם. היתה לנו פעם מצווה ששמה — תוצרת הארץ, והייתי רוצה לדעת, אם בעיית התעסוקה ובעיית הייצור פחות חשובות, אם הן פחות חריפות? כיצד הרשינו זאת, שהשוק יהיה מוצף בטכסטילים זולים? הממשלה חייבת או להקפיד את המלאי הזה, או לשלוח אותו מן הארץ בתהליך של אקספורט, ואמרתי לשר העבודה בישיבת ועדת העבודה, ואני רוצה להגיד זאת גם כאן: שמעתי על כך, ששרד העבודה מוזמין בגדים מחוץ, כשקיבלנו בגדים במתנה מחוץ — איש לא היה יכול לערער

רבים מעובדי בתי-הזיקוק בחיפה קיבלו הודעה מהחברות הנוגעות בדבר, שהן מוכנות להעסיקם מחדש, אלא שמה שנקרא בפי התושבים עד היום הזה בשם בולשת (סי. אי. די.) אינו מאפשר לעובדים כגון אלו לחזור לעבודתם; ותחת מסווה של בטחון כללי, בטחון המדינה, ומטעמים שאין לפרשם וכיוצא באלה מונעים מהפועלים והפקידים הערבים לחדש את עבודתם אפילו במקומות שבהם עבדו בעבר. כל ברי-ירכ יודע, שאין כל זיקה בין בטחון והגנת המדינה לבין מדיניות גזעית זו ועוד: מדת בסתירה לאינטרסים של כל דורשי-העבודה — יהודים וערבים כאחד.

אולם אנו יודעים למה מתכוונים האחרים למדיניות זו במשרד-העבודה. אנו יודעים, שהם לוחשים באזני רבים מדורשי-העבודה היהודים, שהם עושים זאת למען המציא להם עבודה. הם מתכוונים בזאת להשלות את המובטלים מבין היהודים, שהפועלים הערבים הם האחרים למצוקת האבטלה. זאת היא מדיניות, שהאימפריאליזם נוקט בה להרחבת הקרע הלאומי בארץ. זאת היא מדיניות, שיש לשים לה קץ!

כנראה יש לממשלה עניין באי-פתרונה של בעיית האבטלה בקרב הפועלים הערבים. עוזרי המפלגה השלטת מבין הפועלים הערבים (וענין מחפיר הוא שאלה הם בני הפיאודאליזם ומשרתי הריאקציה הערבית והאימפריאליזם בעבר) מנצלים בקצב מסחרר את המצב הקשה, בו נהווים הפועלים הערבים, כדי ללחוץ עליהם ולהכריחם להתארגן בארגונים, שמעולם לא היו מייצגים את הפועלים הערבים, אילו הייתה קיימת חירות הארגון המקצועי וחירות כלכלית בקרב הפועלים הערבים. במלים אחרות, מנהיגי „ברית פועלי א"י", שהם עוזריהם של אנשים ידועים במפא"י, שהשתלטו על כל ענפי העבודה, מפילים את חיתתם על הפועלים דורשי-העבודה ומכריחים אותם לעזוב את קונגרס הפועלים הערבים, אותו ארגון דמוקרטי שבו נותנים הפועלים את אמונם. בדרך זו מאלצים אותם להצטרף לברית פועלי א"י.

אפילו הפועלים הערבים העובדים, נתונים לאיומים מצד מנהיגי ברית פועלי א"י, המאיימים עליהם בגירוש מעבודה, אם לא יעזבו את קונגרס הפועלים. קרו מקרים מתפירים, שלא כאן המקום לפרטם.

מידת חוסר-התענינותו של משרד-העבודה בפתרון בעיית האבטלה בין הפועלים הערבים מתבטאת גם באי-הזכרתם — כמעט — של בעיות הפועלים הערבים בנוסח שר-העבודה. אפילו אותו מספר זעום של פועלים ערבים בפרדסים ובמסיקיות, בו התגאתה שר-העבודה, הפך למספר בטל ומבוטל שלא כדאי להזכירו, ואלה שנשארו במקומות עבודתם, מועסקים בתנאים גרועים ביותר אצל קבלנים רודפי-בצע, שהאפסטרופוס על רכוש הנפקדים משאיל להם את הרכוש הנטוש, במקום להעסיק בו פועל לים המאורגנים בקואופראטיבים.

הריני מציע, איפוא, שהכנסת תדרוש מאת הממשלה לנקוט את הצעדים הנדרשים לפתרון בעיית האבטלה בין הפועלים הערבים, והם:

1. ביטול הממשל הצבאי.
2. מתן הקצבות מתקבלות על הדעת לפעולות קונסטרוקטיביות בקרב הפועלים הערבים.
3. זירוז איחוד לשכות העבודה בכל האזורים.
4. פתיחת שערי התעסוקה לפני כל הפועלים בארץ ללא הפליה.

אין בפי מלים לתאר את מצב חוסר העבודה אצל הרוב המכריע של הפועלים והאינטליגנציה העובדת הערבית, המהווה גורם רציני לדלדול המשק בסקטור הערבי.

אם נוסיף את המובטלים הערבים על המספר של עשרת-האלפים המובטלים, ששר-העבודה נקבה כאן, אין ספק שהמספר הזה יעלה פיישנים, אם לא למעלה מזה. האבטלה השוררת כיום בעיר ובכפר הערביים, עם היותה קשורה במצב-העבודה הכללי הקיים בארץ, הרי היא מבחינות רבות מלאכותית, ומקורה נעוץ במדיניותה של הממשלה כלפי ההמונים הערבים — מדיניות של הפליה גזעית, מדיניות של דלדול והגבלת החירויות.

אחרת, אין ניתן להסביר אותה שיטה של המשכת הממשל הצבאי, המונע אלפי פועלים ערבים מלחפש עבודה בחיפה ובאזורי תעשייה וחקלאות אחרים, אותה שיטה המונעת כל אפשרות של שיקום המשק הערבי כחלק מפתרון מצוקת האבטלה בכלל?

מעטים כאן יודעים, שפועלים רבים, אזרחי המדינה, הנאלצים מחמת מצוקת הרעב שבכפרם לבוא לחיפה למשל, כדי להציע את מועמדותם לפני נותני-עבודה, סופם על-פירוב גירוש למשולש או ללבנון — בגלל עבירה על ההגבלות המונעות מהם את הכניסה לעיר — בלי שתיערך חקירה כלשהי. שר-הבטחון יודע למדי על מקרים כאלה, שמסרתי לו בצירוף ההוכחות הדרושות. רבים מהפועלים בני הכפרים נענשים ונקנסים על קבלת עבודה במקומות יהודיים, שהוזמנו שמה לשם כך.

לא פעם הכריזה הממשלה על תכניות להקמת מפעלים קונסטרוקטיביים, שיקלטו מספר רב של מובטלים ערבים. אנו יודעים, שהצהרות אלה אינן אלא על גבי הגייר וטרם הגיעו לשלב של ביצוע.

חוסר ההתענינות הבולט מצד הממשלה בפתרון בעיית האבטלה אצל הפועלים הערבים מתבטא בהונחה גמורה של מה שקוראים בשם לשכות עבודה, ארגון לשכות-עבודה ואיחוד לשכות-עבודה.

הנה למשל בתקופה האחרונה, לפני כארבעה חודשים, היתה דאגתם היחידה של שר-העבודה ועוזריו, להכשיל את פעולות לשכת-העבודה הרשמית שנפתחה בנצרת על-ידי קונגרס הפועלים הערבים, וללחוץ על הלשכה להסכים לשתף בהנהלת הארגונים, שאינם מייצגים שום חלק ניכר מהפועלים הערבים. ואף-על-פי שקונגרס הפועלים הערבים בנצרת הסכים לשתף ארגונים אלה, ביניהם ארגון „עובדים“, שמנהלים אותו הכמרים בנצרת, אף-על-פי שהקונגרס הסכים לשתף ארגון נים אלה במטרה לפתוח לשכות-עבודה אחידות בכל מרחבי ערבי, — הרי עד כה לא נפתחה שום לשכת-עבודה רשמית אחידה לפועלים הערבים, ודאי שמשרד-העבודה הנוכחי הוא האחראי לכך.

אפשר לומר, שהנקודה בה ניכרת ביותר ההפליה הגזעית נגד הסקטור הערבי בארץ, נעוצה בבעיית התעסוקה של העובדים הערבים — הפועלים והאינטליגנציה העובדת — במחלקות ובמוסדות הרשמיים והרשמיים למחצה.

ידוע למשל, שרבים מבין הפועלים והפקידים הערבים המובטלים עבדו בבתי-הזיקוק, ברכבת, או במשרד-הממשלה. יש מיני אפייני, שמטרתו למנוע או לתת מובטלים מלחזור למקומות-העבודה שלהם. למשל,

5. תשלום הקצבות חדשיות למובטלים.

6. סיוע לפיתוח המשק הערבי.

7. מתן רשות לפליטים שבתוך תחומי ישראל לחזור מיד לכפריהם ולעבוד באדמותיהם.

8. סיוע לקואופראטיבים הערבים לנצל את הרכוש הנטוש במקום להשאילו לקבלנים רודפי-בצע.

ז. גלוסקא (התימנים) :

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה. גם היום אני מוכרח לצמצם את דברי עד כמה שאפשר מכיון שזמני מוגבל. זוהי אצלו שיטה, שאי אפשר להיפטר ממנה. אני אשתדל להביא בקיצור, עד כמה שזמני מרשה לי, את סבל התימנים בשדה התעסוקה. לעת-עתה, לא אבקר את שר-העבודה, מכיון שהיא חדשה, כמוה כשר-החינוך. אני, ילידי תימן בארץ, מוכנים לחכות לשרים החדשים, עד שנראה איך יתנהגו בימים הבאים. אין זאת אומרת, שאני פוטר את שר-העבודה מהביקורת בשאלת הפקידות. בשטח זה כמוה ככל חברה בממשלת ישראל : גם היא לא מצאה צורך לבדוק את החידה, מדוע אינה רואה במשרדה פקידים ופקידות שחומי-עור, גם אחרי ששמעה את טענותי מעל במה זאת בכל הזדמנות.

ואל הענין : שאלת התעסוקה היא שאלה קשה בשביל מדינתנו בכלל, אך היא קשה ומרה ביותר בשביל יהודי תימן. אביא בקיצור את הסיבות לסבל המיוחד של יהודי תימן בשאלת חוסר העבודה.

(א) אין יהודי תימן מיוצגים בלשכות העבודה כמעט בשום מקום בארץ. זה גורם לקיפוח העובדים התימנים, מכיון שהלשכות בנויות על יסוד מפלגתי, ובפרט — ואני מרגיש : בפרט — במקומות הקליטה.

(ב) התימני אינו מיוצג לא בוועדות התור לעבודה, לא בוועדות סידור העבודה, וגם לא בוועדות לחיילים משוחררים. בלשכות ישנו נוהג, שלבעל משפחה גדולה יש זכות-קדימה. ובגלל זה שלתימנים אין ביאות-כוח בלשכות האלה — אין הם נהנים מזכות זאת.

אין אני רוצה להציג את תביעותי לפני שאני מלים אחדות בשאלת הדיוור. הפעם — דווקא לשבחה של שר-העבודה, בתור חבר ועדת-העבודה, שביקר בשבוע שעבר במקומות השיכון והדיוור יחד עם כל חברי ועדת-העבודה, אני רוצה להדגיש, ששר-העבודה מילאה את ההבטחה שנתנה מעל במת הכנסת בענין השיכון והדיוור. חברי ועדת-העבודה, ובתוכם גם אני, הביעו את קורת-רוחם מן השיכון במקומות שביקרו. מתברר, שההבטחה התקיימה, ושעד סוף ספטמבר יוקמו 15 אלף יחידות.

וגוהר שעד סוף השנה יהיו 30 אלף יחידות גמורות, כפי שהבטיחה. לעת-הבאה ממלאה שר-העבודה את הבטחותיה והולואי ותזכה לעשות כהנה וכהנה. רק על שני דברים יש להתלונן בעיני השיכון : (א) שאלת הצריפונים שעליה כבר דיברו החברים לפני שביקרו במקום. אך אני אינני פוטר את עצמי מלומר, שצריפונים אלה הם ברכה לבטלה. אני מקווה, ששר-העבודה תפסיק את עבודת הקמת הצריפונים. אנו, שגרנו בצריפונים או בצריפים, יודעים מה זאת אומרת לגור בצריף בחורף בזמן שהרוחות מנשבות וכשהגשם שוטף בתוך. (ב) רצוני להעיר את תשומת לבם של שר-העבודה שבכל מקומות השיכון והדיוור שביקרו בהם בשבוע החורף לא נפגשתי אף בפועל תימני אחד. העבודה נעשתה ונעשית ע"י "סולל-בונה" וחברת "עמידר". אני מציינ כאן באופן מיוחד, שבי המפגינים

הבאים ממקומות שונים אין תימנים. עם כל הסבל שלהם נושאים הם את סבלם בדומיה. עם כל ההפלות בכל שטחי החיים, ובפרט במקומות הקליטה. ולסיום דברי רצוני להציע תיקונים, המוגשים כדרישות לשר-העבודה בפרט ולממשלה בכלל. חושבני, שהתיקונים או הדרישות הללו הן אפשריות במידה ירועה לשר-העבודה, לממשלה ולמחלקת הקליטה של הסוכנות היהודית. ואלו הן : — (א) שלפועלים התימנים יהיו באי-כוח בלשכות העבודה, בוועדות התור, בוועדות סידור העבודה וכן גם בוועדה לחיילים משוחררים. (ב) לדאוג לפיתוח התעשייה הביתית אצל התימנים — העולים החדשים מתימן — צורפה, רקמה, מלאכת מחשבת, מלאכת-קש, כלי-חרס וכי. הער לים מתימן מסוגלים כמעט כולם לעבודות אלה, אם תינתן להם ההדרכה הנכונה והעזרה הדרושה. (ג) להקים משקי עזר בשכונות הקליטה החדשות. (ד) שכל בתי-החמר והבתיים הרעועים, שהעולים מתימן זכו בהם, יוחלפו בדיוור הוגן יותר. בתי-החמר, בהם גרים עולי תימן בעקיר שעליהם רחובות, עלולים להביא חס ושלום שואה על משפחות בחורף. רצוני, שהממשלה יוחד אתה מחלקת הקליטה של הסוכנות היהודית יידעו את הסכנה הצפויה לשוכנים בבתי-חמר אלה. וכן גם בבתיים בבית-דגון, ביפו ובסלמה, ושידאנו להם בעוד מועד. יש לכם עוד שנים שלוש-ארבע שנים עד החורף ואם חלילה יהיו קרבנות ממה פולת, הרי אתם תהיו האחראים לכך. ידברתי על כך ודרשתי גם ממחלקת הקליטה לדאוג לזה, אך הם אינם מתחשבים כלל בדרישתי, ולא תיקנו את הבתים. את בתי-החמר ואת הבתים הרעועים ביותר בכל המקומות האלה מסרו לתימנים.

בבית-דגון היו ארבעה אחים תימנים, שרצו להשתכן שם. הממונה על בית-דגון אמר להם, שהם יכולים להיכנס לבית-לבנים הרוס למחצה ; ולאחר שהאחים תיקנו את הבית והכשירו אותו — דרשו מהם לצאת מהבית, ואיימו עליהם בעזרת חיילים מזוינים לצאת מהמקום ועדיין מאיימים עליהם. שר-העבודה חייבת לדעת את הדברים האלה, כי כבר כמה וכמה פעמים העירות את תשומת לבם לכך כישיבות ועדת-העבודה. הערתי את תשומת לבם לתימנים היושבים בעקיר, אך לדאבוני לא השתנה המצב עד היום. אני מבקש את שר-העבודה, שתשים לב לדברי אלה, ואם יהיו קרבנות — אתם תהיו אחראים לכך.

היו"ר י. בורג :

רשות-הדיבור לחבר הכנסת גולדרט ואחריו חבר הכנסת הרפ, ובזאת יסתיים הוויכוח על התעסוקה.

א. גולדרט (החזית הדתית המאוחדת) :

כנסת נכבדה. משרד-העבודה הועמד בשטח חיינו הכלכליים לפני שני תפקידים חיוניים ואחר-איים ביותר : שיכון ותעסוקה. וברצוני לציין, כפי שכבר עמדתי על כך בוועדת-העבודה, שקיים מירון כפול בין מאמץ הממשלה להתגבר על מצוקת הדיוור, ובין מאמץ הממשלה להתגבר על מצוקת חוסר העבודה. והאמת ניתנת להיאמר, שבשטח הראשון ידה של הממשלה על העל-יונה — בשטח השיכון היא השתלטה על המצב. לפני חדשים מספר, לפני חדשים בערך, כאשר שמענו ששר-רתה של שר-העבודה, לא האמנו בעצמנו בתכניות הללו. התייחסנו אליהן בהיסוסים ובהסתייגויות ופקפקנו בהגשמתן. עכשיו רואים אנו במו עינינו, להלכה ולמעשה, לאחר שביקרו במקומות השיכון, ששר-

ההסתדרות הכללית, חבר הכנסת פנחס לוביאניק, אומר בדבריו תשובתו למר חזן, חברו ממפ"ם, בנוגע להלאמה: „הרי כל אדם מוכרח להבין, שהלאמת המשק הקיים והזרמת הון — הן תרתי דסתרי. שתיים אלה אינן יכולות לדור בכפיפה אחת, המדינה יכולה להלאים קרקע פנוי ונטוש, היא יכולה, אם היא תמצא צורך בזה, להלאים אוצרות לא-תפוסים, היא יכולה לפתח יומה משקית משלה. אולם אם המדינה הזאת רוצה בזרימת הון רב לארץ, הרי הלאמת המשק הקיים הסתירה את האגנטרס היסודי של המדינה. הצעות ההלאמה האלה לא יעודדו הון פרטי, ולא יביאו אותו במיליונים ובעשרות מיליונים למדינה“, אותו הדבר יש להגיד כאן לאותו חבר הכנסת: הגשמת הסוציאליזם בימינו וברי צוע התפקיד של קיבוץ גלויות, גם אלה — תרתי דסתרי.

יש טבע להון, אולי טבע רע מאד, טבע ישן נושן, אבל איננו יכולים לשנות אותו. יש להון חוש-ריח מפותח מאד, ולפי חכמת הרפואה יודעים אנו, שכאשר חוש אחד מתפתח, נחלש החוש האחר, וחוש המישוש ביחס להון חלש מאד. עד שאנחנו מצליחים למשש את ההון, חוש-הריח שלו מזהיר אותו ואומר לו, לא להיכנס לארץ, שיש בה משום אי-בטחון להשקעה, ואפילו אם זהו פחד מדומה, פחד-שווא, הרי יש בכל אופן להסיר את הפחד הזה. יש להסתלק מהמשימה הכפולה. יש לעודד את ההון הפרטי בכל הדרכים, שמענו כאן את סקירת ראש-הממשלה וכן את דברי שר-החץ בעניני מדיניות-החץ, וכל אחד מהם בא לידי מסקנה, שבכדור-הארץ הזה אין לנו שום בן-ברית טבעי חוץ מהעם היהודי לתפוצותיו. לכן יש למשוך את כל העם הזה ולא להרחיק אף חלק ממנו. לא להרחיק שום חלק מהעם; לכל ישראל יש חלק בארץ הזאת ובמדינה הזאת. ועובדה היא שישנה, אם-כך בשיעור מועט, מגמה של מידת איפה ואיפה. ישנו איזה צל של הפליה, ודבריה אלאפטר להכחיש, אם הישים מדרגים על הכרזות סוציאליסטיות — להלכה, הרי כשהדבר מגיע לידי הגשמה הן בידי הפקידות הגבוהה והן, אחר-כך, בידי הפקידות הנמוכה, יודע הפקיד, מפי הספר, או מפי הברושר, למה מחייבת הגשמת הסוציאליזם לאלתר, והוא רוצה איפוא לקיים זאת הלכה למעשה, מכאן מקור הפחד, ולו פחד מוסווה, מפני השקעות.

וארהיב עוז להגיד: אינני יודע אם שר-הממ"ש שלה יכולים עליידי הוראות וחוקים לעורר תנועת בנין-רבותי, תנועה של השקעת הון בממדים רחבים וגדולים, אבל בטוחני, שבמחיידי אחד, בהוצאת חוק אחד, ואפילו עליידי סעיף אחד, אפשר לשקת תנועת בנין רבתי, ולכן דרושה זהירות בענין זה, וזהירות רבה. אני יודע, שגם בחו"ל, בקרבי, מתרוצצות שתי ההכרזות האלה, ההכרזה הפועלית וההכרזה הכללי-ישראליה, אבל, אין מנוס ואין מפלט, ואם רוצים לבחור בין שתי ההכרזות צריך לתת זכות-בכורה להכרזה הכללי-ישראלית.

ועוד דבר צריך לדעת. אצלנו, בתקופה של שיקום המדינה, בתקופה של הגשמת משימה רבתי, צריך שנשווה לנגדנו רק תפקיד אחד: קיבוץ גלויות וקליטת המונים, — תפקיד שהכל מסכימים לו, ואסור לעורר דברים השנויים במחלוקת — על אופי המדינה באיזה אופן נבנה את הכלכלה לכל פרטיה, וכיוצא בזה. אין אנחנו חפשיים לבחור לנו את המשטר בענינים

העבודה מתגברת על הקשיים ועל מצוקת הדירות, אך לעומת זאת יש לומר, שבשטח השני, בשטח התעסוקה, ידנו על התחתונה. שר-העבודה מביאה לנו תכנית שיש בה משום הקלת-מה על המצב, אבל לא משום פתרון.

בענין זה יש לדעתי לדבר ברורות, וגם נוקבות, במלים נוקבות. בשאלה זו תלוי גם גורל הקליטה, גורל המשימה ההיסטורית שקיבלנו עלינו. מפני שאם חסר-שלום ילך ויגדל מספר מחוסרי-העבודה, מצד אחד, ומצד שני ילך ויפחת מספר העולים כתוצאה מחוסר-העבודה — לא יהיה מצבנו מזהיר כלל וכלל. לכן יש לנקוט בכל האמצעים כדי למצוא פתרון לבעיית התעסוקה, ואפילו אם הפתרון כרוך בנסיגה מסויימת. כל קרבן לא ייקר לנו כדי למצוא פתרון מתאים לבעיה זו.

כאן ובנידון זה רוצה אני להגיד דברים אחדים על אחריותי ועל דעתי הפרטית: קיים ניגוד בשטח זה בין גישתה הכלכלית של הממשלה לבין קיום המשימה ההיסטורית — ניגוד בין האינטרס הכיתתי המפלגתי לבין האינטרס הלאומי הכללי-ישראלי. יוגד זאת בגלוי! והזהרת על כך בהופעתי הראשונה מעל במת הכנסת: אני שייך לסיעת פועלים בעלת-הכרה פועלית שרשית וברורה, ובכל זאת, כאשר יש ניגוד בין האינטרס הפועלי שלנו לבין האינטרס הכללי-ישראלי — זכרת העדיפות וזכות הבכורה לאינטרס הכללי-ישראלי ולא לאינטרס הפועלי, ולא לאינטרס העצמי הכיתתי. ויוגד כאן, שבענין זה יש ניגוד בין האינטרסים. אנחנו קיבלנו על עצמנו משימה אחת — ויש כלל גדול: „אין מלאך עושה שתי שליחויות“, וכן אין דור אחד עושה שתי שליחויות. משימה אחת לדור ולא שתי משימות. אנחנו קיבלנו על עצמנו משימה של קיבוץ גלויות, והלוואי שנעמוד במשימה אחת ויחידה, גורלית והיסטורית זו. אבל אם רוצים לצרף ולכרוך ביחד, בכת-אחת, עוד משימה אחת, הרי מי שבא להוסיף משימה למשימה, אינו אלא בבחינת „כל המוסיף — גורע“. אני מתכוון למשימה שרוצים להוסיף לראשונה ולהראות עליה כאילו אין ניגוד בינה לבין המשימה הגדולה. אני מתכוון למה שנשנה ונאמר מעל במת הכנסת ומעל במת העתונות של המפד לגה הגדולה, כגון ב„הפועל-הצעיר“ המדגיש וחוזר ומדגיש, שלפנינו משימה כפולה ומכופלת, משימה של קיבוץ גלויות והגשמת הסוציאליזם בימינו. כאילו באה האחת להשלים את האחרת. ואני אומר: האחת מתנגדת לאחרת.

אינני מדבר נגד הגשמת המשימה הזאת, הגשמת הסוציאליזם, כשלעצמה, בתור מטרה ושאפה, אלא — נגד הגשמתה לפני זמנה, שהיא מסוכנת עכשיו, אחם, דוברי מפא"י, גיליתם את הקץ הסוציאליסטי לפני זמנו, ולד זה יצא לאוויר העולם טרם עתו, ולכן חוששני שיהיה נפל.

יש איפוא להגיד ברורות: אחת משתי אלה, או שהממשלה מצהירה שבכוחה לגייס כספים ממשלתיים בדרך אדמיניסטרטיבית ועליידי כך תוכל לפתור את בעיית התעסוקה; או, אם לאו, אם יש צורך גם במשיכת הון יהודי מחוץ לארץ, במשיכת זרם כביר, — אם יש לפנינו תפקיד ומשימה לא רק של קיבוץ גלוי-יות, אלא גם קיבוץ של ההון היהודי הגלומי, להביאו ארצה, — הרי שצריך להתחשב בגורם הזה. מזכיר

ג. הרפז (מפא"י) :

כנסת נכבדה, רצוני לומר מלים אחדות בענין הצרי פונים, לפני כשנה, בזמן הזה, נחקים ביור בבית אחר, בית הוועה"פ של ההסתדרות, בין חברים שרבים מהם יושבים עכשיו בכנסת, וכבר אז עמדה השאלה: מה לעשות כדי להוציא עשרות אלפים יהודים היושבים במחנות ולהעבירם למושבות ולערים, ומישהו הציע: מכיון שאין אמצעים ואין כסף — הבה נשיג אהלים ונעביר את העולים החדשים לתוכם כמו שהיה פעם בארץ, אני זוכר את הימים כשעולים חדשים ופועלים לא חודשים גרו יחד באהלים, ובאהלים קרועים, ההצעה בדבר אהלים היתה בבחינת אין ברירה, כי למרות כל הקושי של המגורים באהלים, לא היתה אפשרות אחרת, והיינו מוכנים להסכים לאהלים.

וכך היה היחס אל ההצעה בדבר צריפים, לפני שנה התחילו לדבר על צריפים, והיינו מוכנים להסכים לזה, משום שלננו עניינו היתה מטרה אחת — להעביר את האנשים מהמחנות לקטיף, למושבות, לצערי הרב נמשך המו"מ עם הממשלה הקודמת ועם הנהלת הסוכנות זמן רב ולא הספיקו להקים את הצריפים המעטים שבביל פועלי הקטיף, ולפיכך היתה לנו שנה קשה מאד.

צריך שיהיה ברור שלא היתה שום ברירה אחרת. ענין הצריפים (או — כפי שמכנים אותם: הצריפונים) היה ההצלה היחידה בתקופה זו, משום כך אין הדבר רצוי, שהוויכוח על צריף ועל בנין מבוקים יגלוש מן הכנסת ויתפשט בכל הארץ, מוכן שכל אחד רוצה בית במקום צריף ואם יתגלו אפשרויות של השגת אמצעים, אין לי ספק שאפשר יהיה לסדר בית במקום צריף, אולם לא הייתי מודעת מהודעת שר-העבודה שמדיניות והלאה לא נבנה צריפים, איש מאתנו אינו יודע ואינו יכול לדעת איזה מצב יכול להתפתח, איזה מצבים יכולים להתחולל אצלנו, משום כך לא היה צריך לתת הודעה כזאת. כשיש אפשרות לבנות בתים, צריך לבנות בתים, אם חסידה לילה לא תהיה אפשרות לבנות בתים, אם חסידה לילה לא יהיו לנו אמצעים — נצטרך להסתפק בפתות מבתיים, משום שעל הממשלה העליה אנו מצוים, ואת הבורה שתימצא בארץ נצטרך לעשות בכל מקום שהיא תהיה מצויה ונחוצה.

אני מבקש שהצריפונים והבתים שנועדו למושבות יוקמו לקראת עונת הקטיף, חוששני שמא נעמוד בעונת הקטיף בפני אותה פרובלמה שעמדנו אשתקד — אולי במידה יותר מצומצמת — של העברת פועלים יום מתוך המחנות למושבות, והייתי מבקש מאד שתהיה דאגה מיוחדת וטיפול מיוחד, להכנת הדירות עכשיו כדי שיוכלו להתחיל בעוד חודש בהעברת עולים מהמחנות למושבות לקראת הקטיף.

הזכירו כאן את חוסר-העבודה בשטחים שהיו נטושים, אך שוכחים להזכיר שבמקומות אלה לא היה שום משק ושום תעשייה ולואותם מקומות נשלחו עולים מחוסר-כרחי להזקיקם לעבודה ולפרנסה, כולנו צריכים לה- בין כי במצב כזה, כאשר שום משק לא היה קיים, והכל היה הרוס, הרי חוסר-עבודה במקומות הללו הוא גדול יותר וגם מחייב אותנו יותר.

אני חושב שצריך להתרכז בשטחים הללו בעיקר לשם עיבוד הפרסים העזובים, ולא רק עיבוד הפרסים, אלא גם כל המסעים העזובים. זה חל על רמלה ולוד ושטחים גדולים אחרים, וזה גם על שטח המושבות, אני חושב כי הממשלה צריכה לקחת על עצמה את המשימה

השנויים במחלוקת; אך אנחנו חפשיים לבחור לעצמנו משטר דמוקרטי — ולמפת, משטר פארלאמנטארי, משטר של שוויון, אולם, כל שאר הדברים השנויים במחלוקת, בין בעניני רוח ותרבות ובין בעניני כלכלה, יש להשאיר לדור השני, לדור הבא, או לכנסת הבאה, שהם יכריעו בענינים האלה. אין אנחנו כעם האנגלי או כעם הרוסי היושבים לבטח על אדמתם וכו' הרים לעצמם משטר זה או אחר, המוצאיהן בעיניהם. אנחנו צריכים להזכיר ולשנן ולחזור על הדבר הזה, שאנחנו כאן רק חלק קטן של העם, חלק האומה, מחובתנו להעלות הנה יהודים יותר ויותר, במאות אלפים, ולכן אין אנחנו יכולים לעורר עכשיו דברים השנויים במחלוקת ולהכריע בהם. עכשיו יש לתת לכל אחד זכות לבוא, זכות לבנות, אמנם, פיקוח והסדר — כן, אבל סייגים והגבלות — לא ולא.

ברצוני להראות על עובדה קיימת אחת, והיא סתירה בין גישת מפא"י בעניני חוץ לבין גישתה בעניני כלכלה, בעניני חוץ נוקטת מפא"י בקו כללי-ישראלי מובהק, הצהיר כאן ראש-הממשלה: אותי לא מעניין לא המערב ולא המזרח, אלא הנקודה הועירה במפת העולם ששימה: ישראל. לכן הקו המדיני, שנוקטת בו המפלגה השלטת והנושאת בעול העיקרי של המשי- מה, הוא כללי-ישראלי. לעומת זאת היא רוצה להגשים את התורה הסוציאליסטית על רגל אחת — דוקא בשטח זה, בשטח הכלכלה, כאילו יש כאן בקעה להתגדר בה, למצות את הדין, ולא כן הדבר, על מפא"י לנקוט גם בשטח הכלכלי בקו כללי-ישראלי כשם שהיא נוהגת במדיניות-החוץ, קו מדיניות-החוץ הנחיל לה כבוד והערצה. אני יודע שבסופו של דבר גם מפא"י תיסוג מגישתה הנוכחית בשטח הכלכלי, כי בשורות מנהיגיה מפותח הרגש הפאטריסטי הכללי-ישראלי ואי- טרס המדינה, שהם יודעים להעמידו מעל לכל, אבל, אם כן הדבר, לשם מה ההשקיות האלה, מה משמעותן של ההכרזות האלה, הגורמות לנו בינתיים נזק בלי יתואר?

ועוד עובדה, צריך להביא בחשבון, שהפועל הי- הודי, ככל הפועלים בעולם, לפני שיקלט במורו את כל התורות, הרעיונות והשיטות על תיקון עולם במלכות סוציאליסטית, יקדים וידרוש את הדבר הפשוט והב- רור: להם לשובע וקורת גג, את הדבר הזה עלינו לתת לו, ואם ישאלו את מפא"י — אני מוכן לתת שאלה זו, אך אני סבור שהיא אינה זקוקה לכך — אם כן, מה יהיה על הסוציאליזם? אם בשטח המדיני מכריע האינטרס הכללי-ישראלי וגם בשטח הכלכלי יש צורך להסתלק, ולו זמנית, מהגשמת הסוציאליזם — אימתי יתגשם הרעיון הסוציאליסטי? — לא כן הדבר, אם מפלגה זו הנושאת בעול השלטון והמהווה את הרוב בממשלה, תעמוד במשימה היחידה והגורלית, אשר דורות על דורות חלמו עליה — קיבוץ גלויות, ותת- חייב את גבולות הארץ, תחיה ותפריח את השממה, ותתגבר על המשבר, גם בשטח התעסוקה, מובטח לה חלק לא רק בעולם הבא, כי-אם גם בעולם הזה, לכן אומרים אנו שבעיית התעסוקה היא אחת הבעיות הח- שובות ביותר, ויש לנקוט בכל הצעדים והדרכים לפת- רונה. מן הצורך למשוך למדינתנו את ההון היהודי, לעודדו שיבוא הנה, ויחד עם כל ישראל להטות שכם, כדי שנוכל ליצא את המעמסה זו, ואם נתאחד בשטח זה — יברך השם את מעשינו.

מה שאנחנו עושים — אנחנו, מפלגת פועלי ארץ-ישראל ותנועת הפועלים בארץ — אנחנו עושים לכלל ישראל ולא דוקא לתנועת הפועלים. אנחנו יוצרים בארץ אפשרויות לפועלים יהודים. אנחנו יוצרים התיישבות של פועלים, מפעלים של פועלים; אנחנו יוצרים תעשייה של פועלים. דבר זה אינו עומד בניגוד ליזמה הפרטית. תבורך כל יזמה פרטית בארץ אשר תרבה עבודה. לאשרנו, עבודתנו, הרעיון הסוציאליסטי, עולה בקנה אחד עם הרעיון הציוני. כל השאלות בארץ, שאלות העבודה ושאלות ההתפתחות, קשורות מאד מאד בתכניות המשותפות הללו, שאינן בניגוד ליזמה הפרטית.

ולחבר הכנסת טובי: ברית פועלי ארץ-ישראל קיימת כבר עשרות שנים, ועובדת אתנו במשך עשרות שנים. את קונגרס הפועלים ראינו עד הקמת מדינת-ישראל בצד השני — בצד של שונאי ישראל הגדולים; אי-אפשר להרשות שמבמת הכנסת יולולו בבדיית פועלי ארץ-ישראל.

ולחבר הכנסת זכריה גלוסקא: באיכות התימנים נמצינו בכל הלשכות. תימנים נמצאים בכל המפלגות. אני מכיר הרבה לשכות אשר החברים התימנים העובדים בהן, עושים את כל העבודה, לא רק בשביל התימנים, אלא גם בשביל האשכנזים (ז. גלוסקא: רציתי שתקרא בשם מוח). אני לא יכול לעמוד כאן ולקרא בשמות אבל בשורות מושבות כגון רחובות, חדרה, נתניה, פתח-תקוה, חולון וכן בלשכות העבודה של עובדי אריזה בכל הארץ — עושים חברים תימנים את עבודת הלשכות הכלליות.

שר-העבודה גולדה מאירסון:

כנסת נכבדה. אני מודה למתווכחים הרבים על ההצעות הקונסטרקטיביות ועל ההערות העשויות להן בליל לפתרון השאלה. שהבית כל כך מעוניין בה, אך נדמה לי שיש מתווכחים אחדים, אשר תוך להט הרצון לביקורת, שכחו שבויכוח זה — כמו בויכוחים אחרים — עליהם גם לתרום תרומה קונסטרקטיבית לפתרון הבעיה.

למשל: אני פשוט מלאת-קנאה בחבר הכנסת סרלין, המסוגל לבקר בשקט, בשלווה וברוח-בליב צורות שונות של שיכון: „צירפונים — לא צריכים היו לבוא כלל לעולם; בית בלוקים — לא טוב, אי-אפשר לגור בו“, בעיני מר סרלין מוצא חן רק דבר טוב; ויש לשבח את החוש האסטטי שלו — בית מוצק וגדול מוצא חן בעיניו, וכך גם בעיני. אך לא על זה הוויכוח. התרעומת היחידה שלי היא, שמר סרלין מביע את ביקרתו לאחר שישבם היום אלפי צירפונים ואלפים רבים של בתי בלוקים. הרבה יותר מועיל היה, אילו היה מר סרלין מציע לכנסת או ישר לממשלה, לפני שלושה חדשים, כיצד להקים עשרות אלפי בתים גדולי לים ויפים במשך חדשים מספר, ובמעט הכסף שישנו ברשות הממשלה.

וקיימת התחרות בין מר סרלין ובין חבר סיעתו, חבר הכנסת רוקח. החוש האסטטי של חבר הכנסת רוקח מפותח עוד יותר — וגם אתו אני מסכימה. חבר הכנסת רוקח אומר: חדר אחד אינו מספיק למשפחה. לא אבוא להתווכח על כך. גם לי ברור הצורך המינימלי מאלי בשני חדשים למשפחה אחת. אך ברצוני לשאול את מר רוקח, הממשש בתפקיד ראש העיר העברית הגדולה הזאת יותר מאשר שלושה חדשים, שלרשותו עומד תקציב לא-קטן, שהוא בעל חוש אסטטי מפותח

הזאת — עיבוד המטעים המונוחנים שאפשר עוד לעבד. זוהי עבודה לא לזמן קצר, זוהי עבודה להרבה שנים. זהו משק חשוב שכאשר יתקנו אותו וישא פרי, הוא יחזיר את ההשקעות עם רווח, ומבחינה זאת הייתי רוצה שהפעולה בשטח זה תהיה אחרת מאשר הייתה עד כה.

אני חושב שיש הכרח להכין תכנית ולהוציא לפועל מבצע ייעור גדול בארץ. הארץ זקוקה לייעור ואני לא צריך להסביר לחברי הכנסת את ערך הייעור בארץ. דבר זה נחוץ והכרחי. לדעתי, על הממשלה וק"ל יחד לשאת בשכמם ביצוע עבודת ייעור גדולה, אשר תביא תועלת גדולה לארץ.

חבר הכנסת סרלין אמר כאן שהממשלה צריכה לטפל בשאלת שכר העבודה ופריון העבודה בפרדסים, אחרת לא תצא המשלחת לחו"ל למכור את הפרי. רצוני לומר, שדבר כזה היה כבר לפני שההמשק היהודי הפסיד קרוב למיליון חיבה בגלל ההשבתה, שבקבוצותיה לא ניגשו לקטיף כחורש ימים. לדעתי האינפורמציה שנמסרה מטעם התאחדות האכרים לעתונות אינה מדוייקת. אשר לשכר העבודה — רצוני שחברי הכנסת ידעו, שפרי על הקטיף השתכרו בשנה זו פחות מ-30% ל"י לחודש. אשר לפריון העבודה: הצעת המרכז החקלאי להתאחדות האכרים הייתה אותה הצעה שאנשי התאחדות האכרים הציעו למרכז החקלאי לפני שנה בקשר לפריון העבודה, אלא שהם רוצים עתה פריון עבודה אחר, פריון עבודה הרבה יותר גדול, בו בזמן שהתנאים הם בהרבה יותר קשים מאלה אשר היו לפני המלחמה העולמית וזה תלוי בכמה גורמים. כגון — מיעוט הפרי על העצים, דבר המייקר את העבודה ואינו מאפשר את אותו המינימום של פריון עבודה שהיה לפני המלחמה; לפני המלחמה נעשו עבודות הסבלות כרוב המושבות ע"י ערביות ונערים ערבים ועכשיו הפועלים הקוטפים צריכים להיות גם הסבלים ולכן מוכרח להיות פחות חיבות. כמירכנ חיבה ארוכה עכשיו היא יותר גדולה בעשרות אחוזים מאשר לפני מלחמת העולם.

ועוד נקודה שרצוני להזכיר אותה כאן, והיא לדעתי שאלה הכרחיות. בקשר לקבלת פועלים רק דרך הלשכה, וכן לחייב את הפועלים שלא יקבלו עבודה אלא באמצעות הלשכה. זוהי בעיה רצינית בארץ של עליה. שרי-העבודה מסרה לנו שבמחנות העולים ישנם כ-4000 איש העובדים מחוץ למחנות. זה אומר שהרוב הגדול ביניהם עובדים לא באופן מאורגן. ישנם גם נותני עבודה באים למחנות ולוקחים משם פועלים לעבודה. גם חלק מאלה שקיבלו כרמים מהרכוש הנטוש, ועליהם לבצע עכשיו עבודת צביר — לא לקחו פועלים מרמלה ולוד, אלא הלכו למחנות והסיעו משם פועלים באוטובוסים. זהו המצב בארץ של עליה, בארץ שאנו צריכים לחלק את העבודה ולארגן אותה ואם לא יהיה חישוב נכון בשטח זה אנו עלולים להיכשל, ויש הכרח שהממשלה תפרסם במהירות האפשרית חוק אשר יחייב את נותני העבודה ואת הפועלים להיוקק ללשכת העבודה, אחרת לא יעלה בידנו להגשים את תכניות העבודה שלנו.

ועל עוד נקודה רצוני לענות לחבר הכנסת סרלין. הוא אמר: יהודי אפריקה שרצו להקים בארץ תעשייה גדולה, לא מצאו און קשבת בממשלה ועזבו את הרעיון הזה. אני יכול לספר על הרבה יהודים אפריקאים, אשר עובדים ומכנים אתנו יחד תכניות של התיישבות יהודי אפריקה בארץ-ישראל. ובנקודה זו אני רוצה להגיד לחבר הכנסת גולדרט:

דירה בת 2 חדרים, משום שידעתי שזאת אשליה, די-
רות כאלה לא במהרה נבנה להם.

באותו זמן עוד לא ידעתי איך נגיע גם לצורה
אחרת של דיור, של חדר אחד; ועדיין עסקנו בחיפוש
דרך לצורות שיכון, אז עברנו לבתי בלוקים, ועל בתי
הבלוקים אינני מצטערת, כי נקל להיות חכם לאחר
מעשה. עכשיו, כאשר אנחנו יודעים שיחידת דיור
מיציקה — בית קשה — עולה 450 לירות, קל לדבר.
אנחנו מקווים שהמחיר עוד ירד, אנחנו מקווים שבי-
קרוב יעלה לנו בנין בן שני חדרים באותו מחיר שלפני
חדשים מספר עלה לנו חדר אחד, אבל אם לפני חדר
שנים אחדים היה מחיר חדר אחד של בית קשה 700
לירות, ואולי 800 לירות, ואילו מחיר יחידת-דיור של
בלוקים היה 230—250 לירות, ועם ביטוח 340—350
לירות — במה היה עלינו לבחור, בהתחשב בכסף
העומד לרשותנו?

לגבי כמה מחברי הכנסת אין הכסף מהווה בעיה
כלל וכלל, כל זמן שהמשלה הזאת קיימת והם באופו-
ר ויציה, אין הכסף מהווה בעיה בשבילם. הם יכולים
לעשות הכל, אבל אנשי המשלה המסכנים האלה —
להם קשה לעשות הרבה בלי כסף, ואם עמדנו לפני
הברירה: יחידת-דיור בבית קשה, או שתי יחידות של
בלוקים כמעט באותו מחיר — החלטנו לבנות שתי
יחידות דיור של בלוקים, וישנו גורם נוסף: על-ידי
מיכון מועט ופרימיטיבי ביותר הגיע, "סולל-בונה" ליצי-
קת 16 דירות ביום אחד, לא כך היה לפני שלושה
חדשים, אז היה עלינו להתחשב בשני גורמים —
כסף וזמן. התחשבנו בשני הדברים, והחלטנו לבנות
יחידות בלוקים, ומובטחני שנוכל להקציב לכל יחידת
דיור שטח קרקע מתאים, כדי שאפשר יהיה להרחיב
את הבית, וכדי שיהיה מקום לגינה, אני משוכנעת
שביזמתו של כל עולה ועולה, ייהפך החדר הזה במה-
רה לשני חדרים, גם מצדנו נעשית פעולה לשיפור
מראה השיכון הזה — נוסעים עצים, ודואגים לכך
שהיה יגונה, ועוד מעט ולא נכיר את הצריפונים
האלה.

אין לדבר על צריפונים ובתי-בלוקים בנושימה
אחת, אלה הם שני דברים שונים, לכתחילה היתה
הכוונה רק לשיכון ארעי, וגם עתה אני חושבת, שהצרי-
פונים, במידה שיישאר, יבואו אולי במקום המחנה.
במקום להיכנס למחנה גדול — ייכנסו העולים החד-
דשים לצריפונים, איש לא התכוון לעשות את הצרי-
פונים שיכון של קבע.

היו חברים שדיברו על תעסוקה, ודיברו על-כך,
שהפתרון היחיד לעיני התעסוקה הוא סידור מקומות
עבודה קבועים — מפעלי ייצור ותכניות פיתוח, אין
לי ויכוח עם החברים האלה, אבל אינני מבינה מדוע
יש להם ויכוח אתי, כל הידוע את האלפא-ביתא של
עיני התעסוקה יהיה, שבעבודות ציבוריות, החשובות
כשהן לעצמן, יכולות רק לשמש פתרון ארעי לענין
התעסוקה, למלא תקופות של חוסר עבודה, אבל שום
ברידת אינו חושב שזה הפתרון המוחלט.

אנחנו משתדלים לפעול בשני הכיוונים, ויחד
עם ביצוע עבודות ציבוריות, ניצור מפעלי תעשייה
קבועים ע"י משיכת הון פרטי ויוזמה פרטית לארץ
במידה האפשרית, ונעודד את ההתחלות שישנן כבר
בארץ. אני שמחה למסור לכם ש"סולל-בונה" עוסק

כל-כך ויש לו ידיעה ברורה מהו ההכרח המינימאלי
למשפחה: האם אין בעיר הזאת, — שגם לי יש הכבוד
להימנות בין אזרחיה — משפחות רבות שעדיין לא
הגיעו, אני מעזיה לומר, לשיכון המספיק של בית
בלוקים, או כיוצא בזה?

אדרבה, תהיה נא התחרות בינינו! אני מבטיחה
לחברי הכנסת רוקח, ראש עיריית תל-אביב, שאסלה
לו אם יפתח בהתחרות בין עיריית תל-אביב והמשלה
בשטח השיכון, ואם יבנה בתל-אביב שיכון יותר טוב
מזה שהמשלה מקימה בשביל העולים — יבנה ותבוא
עליי ברכה; יקים בתל-אביב זו הרבה אלפים ועשרות
אלפים דירות, בנות שני חדרים ושלושה חדרים, לא
איכפת לי, יבנה שיכון לכל אזרחי תל-אביב הגרים
בצריפים בעיר הזאת, ושצריפהם נמצאים במקומות
נמוכים, ומתמלאים מים חורף חורף; יבנה לכל הגרים
בתנאים בלתי-אנושיים בשכונות מרוחקות ובמרכז
העיר, אדרבה, יהרס את הצריפונים, יבנה שיכון טוב
יותר מזה שבונה המשלה, אני מוכנה, וכל המשלה
מוכנה ללמוד ממנו. (י. סר לין: אבל מה שבנה עד
עכשיו — טוב יותר! הרצף לך: השאלה היא, איך
הוא מציע לנו לבנות), אני הייתי יכולה להיפטר
בקלות רבה — אבל לא אעשה זאת — מן הביקורת
על הצריפונים, אין פה איש שיוכל לייחס לצריפון
מגרעת שאני לא מנתייה בו קודם, ויכולה אני להוסיף
ולומר: ענין הצריפונים הוא פרי איניציאטיבה ומלא-
כה בעיקר של הסוכנות, וברצוני להשמיע מלה להגנת
הסוכנות בענין זה, אל נשכח שעתה — אם כי עודנו
רחוקים מפתרון בעיית השיכון — נשתנת האווירה
והוקל על לבנו, כאשר יודעים אנו שמדברים כבר
על אלפים ועשרות אלפים יחידות, שאינן בתכנית על
הנייר גרידא, אלא בתים ממש — אם כי בצורות
שונות, בתים העומדים על הקרקע, או שיעמדו על
הקרקע כעבור שבועות מספר, צריפונים אלה נבנו
לפני שלושה חדשים, כאשר במחנות ישוב ועשרות
אלפים, כאשר המצב היה באמת כפי שתואר בעתונות,
אבל לא היה צורך לעתונאים להתגנב למחנות כדי
לכתוב, כל אחד מאתנו ידע מה מתרחש במחנות; כל
אחד מאתנו עדיין מתהלך, או צריך להתהלך עד היום
בהרגשת אשמה כבדה, שישנם עשרות אלפים יהודים
בינינו, היושבים בתוכנו במצב כזה.

משבחת אני את הסוכנות, אף-על-פי ששונאת אני
את הצריפונים כמו כל אחד ואחד מאתנו; משבחת אני
את מדור הקליטה של הסוכנות, שניצל כל דרך ואפ-
שרות העשויות להחיש את הוצאת האנשים מהמחנות,
כדי שיהיו בתנאים אנושיים, אתם אומרים שתנאים
אלה אינם אנושיים, אבל ישנו דבר אנושי אחד, מר
סרלין: אינני יודעת כמה מחברי הכנסת חיים, או חיו
בתנאים של 6, 5, 8, משפחות בחדר אחד; למר רוקח
אינו מספיק חדר אחד למשפחה, אבל למעשה גרות
6, 5 משפחות בחדר אחד, ולאור המצב החליט המדור
לקליטת העליה בסוכנות שאי-אפשר להמשיך כך —
יהיה חדר למשפחה, ויהיה זה החדר הגרוע ביותר,
אני מודה ומתוודה שהיה לי אומץ להתנגד להקמת
20 אלף צריפונים, אמרתי — לא! אבל לא היה לי
האומץ להתנגד להקמת אלפים אחדים, והשתתפנו בה-
קמת אלפים אחדים, לא היה לי אומץ להתנגד לכך,
מפני שאני גיבורית ואיני מוכנה לומר: יחיו 6, 5,
8 משפחות בחדר אחד, עד שנמצא דרך לבנות להן

בין התיירים והעולים, ודבריהם אינם עוזרים ליהודים לבוא ארצה ולהשקיע כאן את הונם. אני מציעה להם להתעמק בדבר ולראות כיצד אפשר למשוך יותר את ההון, אם עלידי דיבורים או עלידי עבודה ממשית בין בעלי-ההון ובין המועמדים להיות בעלי-הון בארץ.

כנראה שחבר הכנסת כץ מעולם לא היה בין דורשי-העבודה. רק אדם שאף פעם בחייו לא דרש עבודה אינו יודע את ההבדל בין דורשי-עבודה לבין מחוסרי-עבודה. כי הבדל רב ישנו אם אדם יוצא מה' לשכור אחרי שדרש עבודה, והוא מסודר בעבודה, או שהוא נשאר מחוסרי-עבודה. חבר הכנסת כץ יודע שאין בזה כל הבדל או שהוא מנסה לטשטש את ההבדל; אולם אנו יודעים שקיים כאן הבדל עצום. לא שמעתי מפי חבר הכנסת כץ אף הצעה אחת — כיצד ליצור יותר עבודה בארץ.

בדבריהם של חברי הכנסת מופיעה מפעם לפעם הנימה שהממשלה חייבת, לקדם את התעשייה לא רק עלידי דיבורים כי אם גם למעשה, ליצור עבודה בארץ. לפתח אזורי-תעשייה במקומות שונים, וכשבעל-הון. בארצה ורוצה להקים מפעל — יש להמציא לו קרקע, מים, חשמל, דרכים ואולי גם ביתנים, שיוכל להיכנס אליהם מיד ולפתח את המפעל שלו, אם רק ירצה בכך; כדי שלא יתרחץ את חוסר המעשה שלו בקשיים הגדולים הקיימים בארץ. אבל חבר הכנסת גולדרט וחברים אחרים, משה לעמוד על כוונתכם כשאתם אומרים שהממשלה הזאת, המשטר הכלכלי שלה והשיטה הכלכלית שלה, הן הדוחות את ההון הפרטי היהודי מבוא ארצה. לדעתי כל מי שיישב בממשלה הזאת וידאג דאגה ישראלית-כללית, יהיה מחוייב — מתוך הדאגה הזאת ומתוך אחריות כלפי תושבי הארץ ולכלכלתה — לדחות כל בעלי-הון כשיבוא הנה רק כדי לעשות רווחים גדולים, ספקולאטיביים, ולא יתחשב עם טובת הארץ, וישנם בעלי-הון כאלה. לא כולם חלילה, אולם ישנם כאלה. וכאשר מעמידים בפניהם את הדרישות המינימאליות שנקבעו לעצ"מ רווח הוגן, ורק רווח הוגן — הם נרתעים. (י.)

סרלין: מה זה רווח הוגן? האם 7% רווח שבעל-הון מחו"ל דורש זה יותר מדי? מר סרלין, אם תעיין בדברי שרי-האוצר, תורה שלא הבינות את דבריו, כי הוא לא אמר כך. (מ. בן-עמי: שרי-האוצר אמר, שהממשלה דורשת מהם להעמיד את הרווח על 7%) אבל אם בעלי-ההון בא ורוצה לגזול את הארץ כדי להוציא מכאן רווחים, ורק להוציא, הרי אני אומרת, שכל מי שיהיה שרי-האוצר בארץ הזאת, כל מי שידאג לארץ ולטובתה — לא ינהג אחרת. יש גבול לרווח הוגן, ולא רק למה שמותר להוציא מהארץ, יש גבול מסוים בין מה שהוא הוגן ובין מה שאיננו הוגן. מר רוקח או אולי היה זה מר סרלין, אמר שקרא בעתון גדול על מה שאמרתי ביחס לעיריית תל-אביב. לקחתי את גליון „דבר“ וראיתי את הדברים, ומתברר כי הדברים שמיידחסים אותם לי, נאמרו ע"י מזכיר לשכת-העבודה בתל-אביב; את הדברים האלה אמר לנו בנוכחותי מזכיר לשכת העבודה בתל-אביב. אני מדמית על-כך, שהיה גם ראש-עירייה אחד אשר היינו צריכים לנהל אתו מו"מ ארוך על מנת שיסכים לקבל את ההלוואה. חששתי מן יחשבו, שהכוונה לראש עיריית תל-אביב, והדגשתי במיוחד שאין כוונתי אליו. אולם בענין ההלוואות לרשויות המקומיות מן ההכרח שרא-

עשיו בשני מפעלים גדולים. שני המפעלים הללו יהיו בוודאי גורם חשוב במשק הארץ. אנו כבר מנהלים עמאם מו"מ על כך, שמפעלים אלה יכוננו למקומות שאינם מקומות-תעשייה מובהקים כחיפה ותל-אביב — למקומות חדשים, שסביבם יוכל לקום שיכון גדול, כדי שהמשתכנים יוכלו להתפרנס שם.

דיברו על פיזור האוכלוסיה, וכאן ברצוני לענות לחבר הכנסת ברל רפטור: לדעתי הוצא הסכום של 50 אלף ל"י שזוקצב לתכנון לתכלית טובה. ישנו תכנון יפה מאד של הארץ.

ישנו תכנון יפה מאד של העבודות הציבוריות. לדאבוני אינני יכולה ללכת שולל אחרי תכנון יפה אם אין בו תכלית. ישנה תכנית של פיזור האוכלוסיה. אין ויכוח על הצורך בכך, כל אחד מאתנו רוצה בכך ויודע שהדבר הכרחי. אבל ברצוני לשאול: האם מותר להעביר לאזיה פינה בארץ רק בתים, להכניס את העולים לבתים במקום כלשהו ולצאת ידי חובה? אנו מוכרחים להעביר לנקודות שונות בארץ יחד עם הב' תים גם מפעלים, אשר ישמשו מקורות תעסוקה. כל זמן שזה איננו — אי אפשר עם כל התכניות היפות, להגיע לכך, שנוכל ללכת לפי המפה. אני מודה בכך שישנן מפות יפות, נהדרות, אבל חסר בהן דבר אחד: מפעל גדול, אשר יוכל לקלוט לכל הפחות מאות משתכנים, ושיהיה לא סימן על המפה בלבד, כי אם מפעל הנושא את עצמו.

בהתחשב במידת היכולת המעשית, נעשה הרבה בעניני הדיור. בתכניתנו האחרונה, שנבעה רק לפני שבועות מספר, לקחנו בחשבון שמאות אחדות של יחידות דיור יוקמו בבאר-שבע. אם החבר הרפז לא יצטרך להתרוץ כל-כך הרבה בזמן עונת הקטיף, אם יובטח למושביות מספר הפועלים הנחוץ לקטיף, הרי יהיה זה הודות לכך שהשיכון הועבר בעיקר למושביות. לפי התכניות האחרונות ייבנה שיכון גם בדרום ובעמק.

מתנהל בממשלה דיון בלתי-פוסק על תכניות פיתוח. אני מקווה — אינני יכולה להבטיח — שבקרוב נוכל להודיע על תכניות פיתוח, תכנית אחת או יותר, שתביא ברכה לארץ ותקלוט פועלים רבים לזמן ממושך.

מרביתם מאד לדבר כאן על הסיבות לכך שאין היוזמה הפרטית באה לארץ; וניתנות לכך הסברות רבות. קשה להניח שזהו ענין של שכנוע, אך לא תמיד יש לי הרגשה שהאנשים שהם לכאורה המעוניינים ביותר ביוזמה הפרטית, מסייעים בדיבוריהם למשיכת היוזמה הפרטית לארץ. (י. סרלין: האם הכוונה היא לברל רפטור? משונה הדבר: כשאני מדברת על סיעות בכנסת המארגנות הפגנות — ואינני קוראת בשמותיהן — מוצאים לנכון חברי מפ"ם והקומוניסטים, לענות לי; וכשאני מדברת על חברי כנסת, או על סתם אזרחים, שהם לכאורה מעוניינים ביוזמה פרטית אבל דיבוריהם אינם מסייעים לענין, עונה לי חבר הכנסת סרלין. לא קראתי בשמן; אבל כנראה ישנו משהו הגורם לרגישות מיוחדת, כי אדם יודע על מה הוא עונה.

ישנם בארץ אנשים רבים, אשר לכאורה יש להם „פאטנט“ על היוזמה הפרטית, שהם כאילו מעוניינים בה. דברים אלה הם משמיעים מעל במת הכנסת וגם

טחני שבהכרעות בעניני תקציב עיריית תל-אביב הוא יודע יפה שכסף הוא אמנם דבר מכוּוּר, אבל דבר נחוץ מאד — אם רוצים לעשות משהו. ואם הגענו עכשיו לצורת שיכון יותר טובה, הרי זה מפני שלמדנו טכניקה טובה יותר — כלומר, הבנאים למדו.

חבר הכנסת רפסור אומר, שמספר מחוסרי-העבודה אינו חשוב. הייתי מציעה לו לבוא לידי הסכם עם חבר סיעתו רובין, מפני שרובין מחשיב כל מספר, עד כדי כך שהוא מחטט בכל מיני מספרים וסטטיסטיקות. עליכם לקבוע אחת מן השתים — או שזה חשוב או שאינו חשוב. (ב. רפסור: לא אמרתי שזה לא חשוב, אמרתי שהמספר כרגע אינו חשוב). אם תעין בדברך תיווכח שאמרת שהמספר אינו חשוב. בעיני חשוב כל מחוסרי-עבודה. אני בטוחה שגם לדעת חבר הכנסת רפסור קיים הבדל אם יש 10 אלפים מחוסרי-עבודה או 20 אלף מחוסרי-עבודה. (קריאה: יש בין 19 ל-20 אלף!) המספרים האלה בדיוקם, אין להם כל שחר! איני סבורה שהדברים דוקא על 20 אלף מחוסרי-עבודה יביאו הקלה כלשהי למחוסרי העבודה. תמהה אני מדוע אין זה מספיק לך שיש 10 אלפים מחוסרי-עבודה — בשבילי זה יותר מדי, ולכאורה זה צריך להיות רע למדי בשביל כל חבר כנסת. 10 אלפים מחוסרי-עבודה מספיקים בהחלט; ואיני יודעת מדוע צריך לדבר על 20 אלף — כאשר אין זה אמת.

לשרי-העבודה הקודם היו בלי ספק תכניות טובות ותכונות רבות. כל זה טוב ויפה, אך לראובני — לא כל-כך מעשי. (ח. רובין: אולי יותר מעשי מתכניות הממשלה.) יש בינינו חילוקי דעות — זה ידוע.

הדבר האיום ביותר בחיים הציבוריים בכל מקום הוא, שיש חושבים כי אם תזוּרִים על דבר אחד פעמים רבות — הוא נקלט סוף סוף, וזה גם נכון. יש חושבים שהעבודה ברמלה סודרה רק בגלל ההפגנה. אמנם הדבר הזה נכתב גם ב"דבר", אך האנשים אשר מצטטים כל כך הרבה את "דבר" — לא תמיד הם מתלהבים כל כך מכל מה שכתוב ב"דבר". אם כן — לא אמת הדבר, אין זה אמת שהלחץ של ההפגנה הוסיף מאות ימי עבודה לרמלה. (ח. רובין: ישנו קשר כרונולוגי.) הקשר הכרונולוגי הוא אחד ויחיד: שיומיים אחרי ששרי-העבודה חזרה לארץ, סידרו לה את ההפגנה בקריה. לא קראתי בשמות, אבל מכיון שחברי הכנסת רובין, רפסור, חנה למדן ווילנר דיברו על כך — אני מניחה כי לפחות הם אחראים להפגנה הזאת. ההפגנה סודרה בדיוק יומיים אחר שובי. שום דבר לא קרה ברמלה במשך יומיים אלה, חוץ מדבר אחד: שאני חוזרת ארצה. זהו הקשר הכרונולוגי היחיד. ביום ו' נכנסתי למשרד; ביום א' אי-אפשר היה לסדר הפגנה, מפני שזה היה יום הצבא; ביום ב' סידרו את ההפגנה. זהו הקשר הכרונולוגי היחיד, חבר הכנסת רובין!

הייתי מציעה לחבר הכנסת רפסור לא לדבר על מנגנון משרד-העבודה. התאפקתי זמן רב, למרות כל השיסוים שהיו בעתונות; אם רוצים אתם שאדבר על כך בפומבי — אדבר, אם תרצו — אעשה זאת! איני מוכנה להיות צדקנית זמן רב ולעבור בשתיקה על כל מה שנכתב ונאמר.

חבר הכנסת הרצפלו התרגש מאד מדברי חבר הכנסת וילנר, — אני לא! אני פשוט מלאת התפעלות מן הוויכוח שהיה בין חבר הכנסת וילנר ובין חבר הכנסת איזוב כהן: חבר הכנסת איזוב כהן עושה פרופגאנדה

שי-העיריות וראשי המועצות המקומיות יבינו שני דברים: סבורני שהם מבינים זאת, אבל רצוני להדגיש ששיתוף-פעולה אתנו חייב ללכת בשני כיוונים אלה: א. שיהיו תכניות עבודה מוכנות, ותכניות אינן מבקשות אוכל, ומן ההגיון שיהיו מוכנות במשרד העירייה לפני שיהיה תקציב לביצוען ולא שלאחר קבלת ההקצבה יעברו שבועות עד להכנת התכנית.

ב. צריך לדעת שיום-העבודה המוצא לפועל ע"י כסף זה איננו יכול להיות, ואסור שיהיה יקר. אסור לבצע בכספים אלה עבודות בהן עולה יום-עבודה עד 15, 18 ו-20 ל"י. יום-העבודה מוכרח להיות זול, יש לקבוע איזה עבודות מותר לבצע בכסף הזה. האמינו לי, שהייתי רוצה שבכלל לא תהיה פרובלמה כזו, ושנוכל לראות בכסף הזה רק מכשיר לפיתוח. לביצוע דברים יפים ונחוצים. לדאבני חייב הכסף הזה להיות מוצא על דברים נחוצים; ובין הדברים ההכרחיים הרבים שישנם בכל עיר ובכל רשות מקומית יש לבחור את העבודה שתתן את מספר ימי-העבודה הגדול ביותר. זה צריך להיות הקו המדריך. כן יש לדאוג לכך שהעבודה תבוצע בטמפו מהיר. ואם יהיו תכניות, ואם התכניות יהיו מכוונות למספר מאכסרי מאלי של ימי-עבודה, וליום-העבודה הזול ביותר — לא יהיה לנו ויכוח עם ראשי העיריות והמועצות המקומיות. אולם ישנן כמה רשויות מקומיות שקיים חשש שיהיה עלינו לנהל אתן ויכוח, וויכוח גדול. משום כך אמרתי, אחרי דברי מזכיר לשכת-העבודה בתל-אביב, שאם נראה שיש אנשים אשר אינם רוצים לקבל הלוואות בכלל, או שיש ראשי-עיריות, או ראשי רשויות מקומיות, המקבלים את הלוואות, אבל אינם מבצעים בכסף הזה את מה שאנחנו חושבים לנחוץ — לא תהיה לנו ברירה אחרת (ואין אנו רוצים בזה) אלא לבצע בעצמנו את העבודה. די לנו בצירות שלנו, והיינו רוצים לחלק את צרותינו עם מספר אנשים גדול יותר.

בענין לשכת-העבודה עלי לומר לחבר הכנסת רוקח, שמעולם לא היה תפקידה של לשכת-העבודה קל, וכיום הוא קשה עוד יותר. פירושה האמיתי של לשכת-העבודה הוא מתפעלים מתחלקים ביניהם בעבודה שישנה, ואין להגיד שאין להם רשות לשלוט על לשכת-העבודה ואת. מדוע צריך לקחת מארגוני הפועלים את השלטון על לשכת-העבודה, על חלוקת העבודה, על שמירת תנאי העבודה — לא אבין! לדעתי לא הוכיח נסיון לשכת-העבודה שאין הפועלים מסוגלים לעשות את העבודה הזאת. במשך שנים נעשתה העבודה ע"י לשכת העבודה, בצורותיה השונות, וכאשר הגענו, לאחר כמה גלגולים ללשכת-העבודה כללית באמת — איני מבינה מדוע צריכים להוציאה מידי הפועלים, כמובן, שהתנאי הוא, שלשכת-העבודה תהיה לשכה של הפועלים, אך תעמוד תחת פיקוח ממשלתי — ופיקוח זה ישנו. איני מבינה מדוע אין רואים את הדבר כנוכח וצודק. (י. רוקח: אני מצטער מאד, רציתי שאתם תעמדו בראש הלשכה.) הפועלים צריכים לנהל את הלשכה בעצמם, ולדעתי הם ראוים לכך וראויים לכך.

שמעתי מחברי הכנסת מספלי האופוזיציה שאין הכסף מכריע. סבורני שרק כל זמן שהם באופוזיציה הם מדברים כך, אבל במקומות שהם אחראים לפעור להם — שם הם יודעים יפה את ערך הכסף. חבר הכנסת רוקח אומר שהכסף איננו כל-כך מכריע; אולם מוב

מפעלי תעשייה וגם את פועלי התעשייה שישנם בארץ. ובכך, התשובה ניתנה.

מרבירים על מפעלי פיתוח, ובצדק, לפני זמן קצר הביא שר-האוצר הצעת-חוק על שטרי-מקרקעים: הוא הסביר שזהו מקור כספים למפעלי פיתוח גדולים, איך הצביעו הסיעות האלה? הן הצביעו נגד! ואיך אפשר לעשות מפעלי פיתוח? כסף מבחוץ? — אומרות הסיעות האלה — לא! מפני שזהו שעבוד לאמריקה; כסף מבפנים? — אומרות הסיעות האלה — לא! (ב. ר. פ. ט. ו. ר. : מס-רכוש הוא כסף!) על מס-הרכוש כבר שמעתי. הייתי במועצת-המדינה הזמנית ושמעתי או שמס-רכוש צריך היה לבוא במקום הכיסוי למטבע החדש. אילו לקחנו או — לא היה מקור למילואה, ומניין היינו לוקחים כסף עכשיו?

הדבר צריך להסתיים פעם! אם אתם מתנגדים לכל דבר: מילואה — לא! חס מלהוכיח! שטרי-מקרקעין — לא! ובכל זאת אתם דורשים פיתוח — איך עושים זאת? לא ברור לי! גם בתקציב — ואפילו לחודש אחד — קשה להשיג הסכמה, ולא חושנה הסכמה. והייתי רוצה לדעת אם בלי תקציב לילול אוגוסט, הייתה אפשרות לספק יותר עבודה משאפשר הדבר עם תקציב לילולי או לאור גוסט? אני מבינה, אלה הן מצוות האופוזיציה, אבל בכל זאת חייב להיות קצת הגיון, גם בתוך הלהט של האופוזיציה.

חנה למדן אומרת, שהממשלה אינה חדורת הרגשה של חומרת מצב העבודה, אין בודעי אפילו לענות לה, מפני שסבורני, שחברת הכנסת חנה למדן יודעת את האמת, ויודעת שאין להאשים את הממשלה בכך. אני רוצה רק לומר לה, שהמחלקה לפעולות לא בוטלה, ואני מקווה שבזמן קרוב ביותר תתחיל מחלקה זו לפעול מחדש.

היות והווכר כאן ענין לשכת-העבודה, וכמה מחברי הכנסת דרשו חוק בענין הלשכה, מוצאת אני לנכון לומר שגם אני מודה בכך שזוהי שאלה חמורה; ואם לא תהיה רגולאציה של מקבלי-העבודה, ושל גותי-העבודה, אם לא יעבור הכל דרך צינור אחד — נעמוד כלנו לפני סכנה שהור"ר ביותר, או זה המוכן להוריד את שכר-העבודה — הוא יעבור; והאלה שילכו בצורה מאורגנת לשכת-העבודה יהיו מוכנים להתחלק בשבועי-העבודה שלהם עם מחוסרי-העבודה האחר — אלה יישארו בלי עבודה. מתנהל דיון על חוק כזה, ועם חידוש עבודת הכנסת מקוה אני שאוכל להביא לכנסת חוקים אחדים — לדעת חוקים חשובים — ואולי יהיה ביניהם גם חוק זה. כן מקוה אני שאוכל גם להביא לפני הכנסת לפחות התחלה של חוק ביטוח עממי.

אין ספק, ששאלת האבטלה בין הפועלים הערבים היא חמורה. אני דוחה כל דיבור על הפליה גזעית שהושמע בבית הזה. וחבר הכנסת טובי, שדיבר על כך — לפחות חייב היה להוכיח שנעשים בשטח זה מאמצים מיוחדים, כדי לשריין עבודות ידועות לערבים, והדבר נעשה גם ביחס לעבודות ציבוריות. המועצות האזוריות בעמק קיבלו הלוואות כמעט בתנאי, שבעבודות שיבצעו יועסקו בעיקר — אם לא רק — פועלים ערבים מנצרת והסביבה. הם אורחי הארץ, אנו דורשים בשטח זה מאמץ, והממשלה מוכיחה להיות נאמנה להם. כשעשינו את התכנית לעבודות הבציר, לקחנו בחשבון שחלק אחד של הארץ — בעיקר הדרום — יעבדו בו פועלים ערביים. ורק הבוקר — ולא הייתה זו הפעם הראשונה — דיברתי בענין זה עם אנשים

נגד העליה, ואילו חבר הכנסת וילנר מדבר בעד עליה — ממש תענוג! הצרה היא שזה בא באיחור של 25—28 שנה. אני זוכרת, וכל היושבים כאן זוכרים, את חבר הכנסת וילנר וחבריו כשהמספראטורה שלהם ביחס לעליה הייתה קצת יותר גמולה... (ק. ר. י. א. : גם עכשיו) וכש-חבר הכנסת וילנר בא היום בנאום כזה על אפס יכולתה של הממשלה ליצור עבודות — מתבקשת מאלה השאלה: כאשר באתי לארץ ב'1921, חבריו של חבר הכנסת וילנר היו כבר בארץ — היה זה לפני 28 שנים. היכן המשקים והמפעלים הכלכליים אשר חבריו הכינו מתוך ראייה, שב'1949 יהיה חבר הכנסת וילנר בעד עליה ובעד תעסוקה? היכן הקיבוץ, היכן המושבה, היכן הקואופראטיב והיכן ישנו מאמר אחד בעתונות במשך עשרות השנים האלה, המכוון לעידוד האנשים להליכה לכפר, לקבוצה, למושבה ולמפעל הקואופראטיב? היכן הכשרה הנוצרת לעבודה קונסטרוקטיבית בארץ? פשוט תענוג לראות כיצד יכול אדם להתעלם בדרגה מכל מה שהיה ולדבר בהתלהבות כזאת בעד עליה גדולה ובעד כל הדברים הטובים. לו יכולתי ליעץ — ואינני מעזיה ליעץ שום דבר לחבר הכנסת וילנר וחבריו — הייתי אומרת: לאור העבר הזה, שאינו עבר כל-כך רחוק, הייתה יפה קצת צניעות. (מ. ו. י. ל. : מה זה שייך לחוסר-העבודה?) ועכשיו לפסוק השגור כל-כך בפי חברים מסיעתו של חבר הכנסת וילנר שהממשלה הזאת נשתעבדה לכלכלה האמריקאית, העונה בפיהם את הכל. אעשה חשבון גם עם חברי מפ"ם וגם עם חבריו של חבר הכנסת וילנר. אביא רק דוגמות אחדות: אם נכונה היא ההנחה שגם לשיכון וגם לעבודה דרוש כסף — אם אין ההנחה הזאת נכונה הרי אני מבקשת סליחה מראש — אבל אם היא נכונה, מעניין לשאול שאלות אחדות. דורשים שיכון גדול — בצדק, שיכון טוב — גם זה בצדק, דורשים הרבה עבודה, דורשים עבודה לא ארעית, כי אם עבודות פיתוח גדולות — בצדק, ועכשיו אשאל: היו יבחרים אחדים בכנסת — איך הצביעו אלה שדורשים בעיקר את הדברים הטובים? היה יבחר גדול על המילואה האמריקאי, ואנחנו יודעים איך התווכחו ואיך הצביעו. אילו הלכה הכנסת בדרכי מפ"ם וחבריו המפגלה הקומוניסטית בבית הזה, היינו דוחים את המילואה, והרי כל איש וכל ילד בארץ יודעים, שאם אנחנו נתחיל עכשיו בבנייה גדולה וזולה שתאפשר גם את השיכון שעליו מדברת ההסתדרות ושיכון לעוד אלפים רבים — גם לעולים וגם לתושבי הארץ — מפני שזה יהיה זול, מפני שנה יהיה מהר; אם יש לנו אפשרות להשתחרר גם מהצירפונים וגם מבתי בלוקים, ולעבור לבניה קשה — מפני שזה יהיה זול, — הרי זה מפני שה"מילואה הארוך" הנה יאפשר לנו לקבל מכונות גדולות וטובות (מ. ו. י. ל. : זה לא נכון, המילואה הזאת הסיבית של חוסר העבודה. ש חוק ב א ו - ל. מ. ו. י. ל. : מדוע אין תעשיות חדשות?)

הי"ר י. שפרינצק:

חבר הכנסת וילנר! עכשיו אין מנהלים חקירה כל-כלית. אנו מקשיבים לדברי סיכום של שר-העבודה לויכוח שאתה השתתפת בו במלוא הזמן שעמד לרשותך!

שר-העבודה גולדה מאירסון:

מדוע אין תעשיות בארץ — על זה אפשר לקרוא ב"קול העם": "היות והממשלה מעוניינת להרוס את התעשייה, היא מעוניינת רק באימפורטיות, ועל מזהב האימפורטרים היא מוכנה להביא לקרבן גם פועלים, גם

דבר אחד: אין תקופתנו תקופה סטאטית, וחבר הכנסת רובין יודע זאת כמוני! מספר מחוסריהעבודה גדל, אולם גדל עוד משהו — האוכלוסיה בארץ גדלה! ואם חבר הכנסת רפטור אומר שהעליה היא קטנה, הרי גם אני חושבת שהיא קטנה מדי; אבל אין לשכוח כי בחדשי יוני-יולי נכנסו לארץ 40 אלף איש! בשני חדשים 40 אלף איש! וקרה בארץ עוד משהו, שגרם לגידול מספר מחוסריהעבודה: בחדשים האחרונים נוספו חיילים משוחררים, עשרות-אלפי עולים וחיילים משוחררים נכנסו בזמן האחרון למערכת הכלכלה-של הארץ. והארץ הזאת — הנמצאת כביכול במצב של

משבר — קלטה אותם בכל זאת. ואם אחרי כניסתם של עשרות-אלפים אלה למעגל המשק, ואם אחרי העליה הגדולה יש לנו היום עשרת אלפים מחוסרי-עבודה — אני אומרת שרע שישנם עשרת אלפים מחוסרי-עבודה — הרי בסיכומי של דבר אין לראות כאן כשלון. אין ספק שנוסף לתכניות האלו נוסף לחצי מיליון ימיהעבודה שצורפו מאז הודעתי הראשונה בכנסת ועד ההודעה הזאת, דרושות לנו תכניות גדולות; והזכרתי כאן דברים אחדים: — פרדסים ועוד. ונוסף לכל אלה מקווה אני, שהממשלה תגיע לידי החלטה מסויימת על עבודות פיתוח גדולות. נוסף לכל אלה דרושים לנו מפעלים גדולים, וכל זמן שאין לנו מפעלים גדולים שיוקמו ע"י היוזמה הפרטית — נצטרך להשקיע יותר מרץ ויותר כסף במפעלים קואופ-ראטיביים, ונצטרך אפילו להתחיל בקטנות — גם בני קודות של העולים החדשים וגם במקומות אחרים. כי לא תהיה לנו אפשרות אחת. וסבורני שאפשרות זו אינה גרועה כל-כך, אולם באמצעים אלה אי-אפשר להגיע למפעלים גדולים, וכאן ישנו שטח רחב ליוזמה הפרטית. ואני אומרת לאנשים, אשר משום מה חושבים את עצמם מעוניינים יותר מאחרים ביוזמה הפרטית — אני פונה אליהם שישקיעו את מרצם בדברי שכנוע אל בעליהדבר ולא בדברי שכנוע אל הממשלה, שתלך בדרך אחת מוז שהיא הולכת בה.

כן עלינו ליכור, שלפני צאת ממשלת המאנדאט היא הבטיחה לנו תווה ובוהו בארץ. היא לא הצליחה בכך, כשם שלא הצליחה בשטחים אחרים. אולם בכל זאת ניווקו חלקים רבים של המשק הממשלתי, וניווקו קשה, חלקי משק אשר קלטו ופירנסו הרבה מאד עובדים. נהרסו. אחד הענפים שניווקו, היתה הרכבת, שהיוותה בעבר מקור פרנסה ועבודה למספר גדול של פועלים. קרה דבר מה בארץ הארץ, והרכבת שותקה כמעט וברצוני לברך כאן את הארץ, ובעיקר את משרד התחבורה, לברך את עצמנו, את כל אחד ואחד מאתנו, על שהגענו לכך שאנחנו רואים את הרכבת הראשונה מגיעה לירושלים. זהו דבר חשוב כשלעצמו, אבל אני כאחראית לעניני תעסוקה ועבודה, רואה בזה — נוסף לדבר החשוב של חיבור ירושלים עם יתר חלקי הארץ — סימן של התפתחות מהירה של המשק החשוב הזה, משק הרכבת, שיקלוט הרבה עובדים. ואם נגיע, לכל העתות, לחלק ניכר ממה שהיה בעבר, הרי יהווה המשק הזה מקור עבודה לרבים. ולא רק הרכבת, הדברים האחרים גם בבתיהמלאכה של הרכבת וכיוצא בזה. ישנם עוד חלקים של המשק הממשלתי בארץ שניווקו קשה בשנתים האחרונות, מפני שהוזנחו — לא רק מתחילת המלחמה, אלא כבר מזמן שהבריטים התחילו להבין שאכן ייצאו מכאן, גם בענפים אלה אני

המטפלים במפעלים קונסטרוקטיביים קואופראטיביים. לא נכון שלא נעשה שום דבר בשטח זה בין הפועלים הערביים. להיפך: ישנן התחלות יפות של קואופראציה בין הערבים. אינני אומרת שזה די — זה לא די, לא נעשה די גם בסקטור היהודי וגם בסקטור הערבי, גם בשטח הקיבוצי פראציה וגם בשטח התעסוקה. אבל לדבר בצורה כזאת, פעם, פעמים ושלוש על הפליה גזעית — הריני מייצעת לך, חבר הכנסת טובי, לא להשתמש בשיטה זו בכנסת. (ת. טו ב' : זהו המצב! תשני את המצב — נדבר בשפה חדשה). מסופקת אני אם הדיבורים שלכם קשורים קשר כלשהו עם המצב.

בענין לשכותהעבודה. קיימים בין שרהעבודה הקודם ובניו חילוקי-דעות בשטחים רבים, אולם בשטח אחד אין יכולים להיות בינינו חילוקי-דעות: בענין ארגון הפועלים הערבים. היות ושנינו חברים בהסתדרות העובדים, ולהסתדרות יש פוליטיקה ברורה ומסויימת בענין ארגון פועלים ערביים בברית פועלי ארץ-ישראל שאינה מפלגתית, קשה לי להעלות על הדעת, שחבר הכנסת בנטוב לא ראה את ברית פועלי ארץ-ישראל כביטוי לארגון הפועלים הערביים. (ת. טו ב' : ברית פועלי א"י אינה יכולה להיות בסיס לפועלים הערביים). ובגנרת יש לשכת-עבר-דה אחת והתפלגתי כשלפני ימים אחדים, מאותה נצרת, שבה קיימת לשכת-עבודה אחת, משותפת לפועלים הערביים — באה משלחת לא מטעם הלשכה כי אם מטעם קונגרס הפועלים הערביים, לדרוש הקמת לשכות-עבודה כלליות בכל מקום ומקום. מה בצע בלשכה כללית, כשבכל זאת בא אחר-כך חלק לדבר בשם הפועלים — גם כשישנה לשכה, שרק היא מוסמכת לדבר בשם כל פועלי נצרת. יש כאן סתירה, ואם ארצה לחטט יותר, הרי ישנה גם כוונה מסויימת. אלא שאין זה מחובתי לחטט יותר. ישנה לשכה אחת, ואם כך — הרי רק היא מדברת בשם הפועלים במקום. עמדתי על כך, שדרושה לשכה אחת בכל מקום ומקום, והיא מחויבת לשמור על שלמותה שמירה יתרה, אם באמת הכוונה היא ללשכה כללית לכל הפועלים הערבים, — ואין כאן כוונת אחרת.

לחבר הכנסת גלוסקא אומר, שפועלים לעבודות השיכון באים מהלשכות הכלליות, ולא חשוב מי הוא הקבלן — "סולל-בונה" או קבלן אחר. קשה להגיד שאף לשכה אחת לא שלחה פועלים תימנים לעבודות אלה. אינני יודעת אם אחת מתכוון לתימנים סתם, או לתימנים הרשומים בלשכות, אבל אני יודעת שלא כל התימנים רשומים בלשכותהעבודה, אולם אלה הרשומים שם, נשלחו לעבודות שיכון — כמו כל יתר הפועלים.

בענין בתי-חמר — צר לי שלא פנית אל הכתובת הנכונה. הבתים האלה הם ברשות הסוכנות היהודית, ואליה יש לפנות.

לחבר הכנסת מרלין: לא נכון שבהודעתי הקודמת אמרתי שאין לנו תכנית, אמרתי אז לכנסת. שניני מביאה לכנסת הצעה להצבעה. אין כל ספק, שכדי שנוכל להיות בשקט נפשי מסויים בימים אלה — נחוצות לנו תכניות גדולות לעבודות נוספות על אלה שישנן. היו תכניות, אבל יש להוסיף עליהן, ולא יועיל לנו אם חבר הכנסת רובין עושה חשבון פשוט ומוסר לנו שבמאי היו כך וכך מחוסרי-עבודה, ביוני גדל מספרם וביולי גדל שוב מספרם. (רו ב' : ומספר הסידורים ירד!) הבינו איפוא רבותי, מה קרה. חבר הכנסת רובין הביא לנו מספרים רבים, אבל נוח היה לי לשכוח

ישיבה ס"ה, י"ג אב תש"ט (8 אוגוסט 1949)
— תעסוקה ושיכון (מאירסון, בורג); החלטות
בדבר הגדלת מסי מכס ובלו (בורג, פנקס, מ. בדר) —

במשרד-העבודה ובממשלה כולה, ייעשו כל המאמצים כדי להוסיף ולהוסיף על התכניות האלה, על מנת שנגיע לא רק לקליטה בעבודה של אלה שהם היום דורשי עבודה, אלא גם להכנת אפשרויות עבודה לאלה שעוד יבואו.

היו"ר י. בורג:

שמענו את תשובת שר-העבודה. מן הדין, שהכנסת תסכם את הוויכוח ותסכם את דעתה באחת ההצעות. אולם במסגרת הזמן אשר הוקצת לישיבה זו אין אנחנו יכולים להיכנס בדיון על ההצעות.

ב. החלטות בדבר הגדלת מסי מכס ובלו (*)

(צו תעריף המכס והפיטורים (מס' 3), תש"ט—1949; צו מסי-בלו על טאבאק (שינוי תעריף), תש"ט—1949; צו מסי-בלו על משקאות משכרים (שינוי תעריף), תש"ט—1949)

הצבעה

ההחלטה בדבר הגדלת מסי מכס נתקבלה.

ד. צ. פנקס (יו"ר ועדת-הכספים):

החלטה השניה נוגעת למסי בלו על טאבאק.

פירוט התעריף הזה הוגש לכנסת, וועדת-הכספים מבקשת לאשר את ההחלטה הזאת. אמנם לגבי סכום מסויים של בלו הטאבאק ביקש חבר הוועדה מ. בדר רשות להסתייגות, אבל לצערי לא הגיש את הסתייגותו בצורה שאוכל להביאה לפני הכנסת, למרות שהיה לו זמן מספיק לכך. ביקשתי גם באמצעות מזכיר הוועדה להגיש לי את נוסח ההסתייגות, אם ישנו, ולא קיבלתי עד עכשיו. גם בוועדה לא אמר החבר שברצונו להסתייג, איך הוא מנסח את הצעתו, אך אני מניח, שאת מה שאמר בוועדת-הכספים יוכל עוד להביא כהסתייגות לפני הכנסת, כאשר תדון על הסכומים האבסולוטיים שבתקציב השנתי של המדינה. הדבר היחידי שהציע היה — להוריד מההכנסה הכוללת של המדינה מכלל וממכס טאבאק סכום של 400,000 לירה. הואיל ובהחלטה זו שאני מביא עכשיו, אין המדובר כלל בסכומים מסויים של הכנסות המדינה, כי אם רק בכמה תעריפים, עלי לציין שאיני רואה את הצעתו של חבר הכנסת מנחם בדר כהסתייגות, ואני מבקש את אישורה של הכנסת להחלטה שקראתי כאן לפניכם.

מ. בדר (מפ"ם):

כנסת נכבדה, אם אני מבין אלי-נכון את דברי היו"ר, שהחוק הזה הובא הערב לשם הארכת תקפו, ותעריפי המכס והבלו כשלעצמם יובאו לפני הכנסת בשעת הדיון על התקציב — הרי אני מוותר עכשיו על הסתייגותי ומביע את הסכמתי שהחוק הזה יישאר בתקפו גם להבא, אלא שאני שומר לי את הזכות למסור את הסתייגותי בוויכוח על הסעיפים השונים בהצעת ההכנסות.

היו"ר י. בורג:

נצביע.

רואה מקורות עבודה גדולים, נוסף למה שהזכיר חבר הכנסת חושי.

אסיים בדברים בהם סיימתי את הודעתי הקודמת. אינני יכולה לסכם את דברי תוך שביעתי-רצון; לא אוכל להיות שבעתי-רצון כל זמן שלא יהיה חוסר ידי-עובדות בארץ הזאת. כל זמן שיש חוסר-עבודה — אין להיות מרוצים. אינני יכולה להיות מרוצה, גם כשאני משוכנעת שהתכנית שהצעתי לכנסת תתגשם במלואה. אינני יכולה להיות מרוצה, מפני שגם תכנית זאת מבטיחה למטה מהמינימום, והמינימום פירושו 25 ימי-עבודה לחודש. אני יכולה רק להבטיח לכנסת, שהיות ואין שביעתי-רצון

היו"ר י. בורג:

יש שלוש החלטות דחופות בענין מכס ובלו, שעלינו להצביע עליהן. החלטות אלה אושרו ע"י הוועדה פה אחד.

ד. צ. פנקס (יו"ר ועדת-הכספים):

הוויכוח הכללי על התקציב כלל גם כמה חוקים הנוגעים לתקציב המספרי שיובא לפני הכנסת, וטעונים איפוא להחלטה. ועדת-הכספים הטילה עלי להציע לכנסת לקבל שלוש החלטות הנוגעות למסי מכס ובלו. לפי פקודת מסי מכס ובלו (שינוי תעריף), שנתקבלה עוד על-ידי מועצת-המדינה הזמנית ופורסמה בטבת תש"ט, זכאי שר-האוצר לשנות תעריפים כאלה של בלו ומכס, לבטלם, לעשות הקלות מסויימות ולשנותן על-ידי הגדלת המכסה. אולם, אם שר-האוצר מבטל תעריף מסויים, נשאר ביטול זה בתקפו, שאינו פוקע אלא אם הכנסת משנה אותו תוך חדשיים. ואם שר-האוצר מוריד סוף על בלו או על מכס לפי צו שהוא מפרסם ברשומות, מתבטלת תוספת כזו אם הכנסת איננה מאשרת אותה תוך חדשיים. היום אנו מביאים לפני הכנסת החלטה לאישור הגדלות, שפורסמו ברשומות ב-10 ביוני 1949. ההחלטות הונחו לפני חברי הכנסת, ואני מבקש לקבל אותן לפי סדר זה:

ההחלטה הראשונה מתייחסת לצו תעריף המכס והפיטורים (מספר 3).

לשם ידיעת הפרטים הוגש לחברי הכנסת הנוסח של הצו הזה, ומתוכו תראו שהשינויים נוגעים במספר רב של מצרכים. ועדת-הכספים התעניינה בכל הפרטים, גם באמצעות ועדת-משנה, והחליטה ללא כל הסתייגות להמליץ לפני הכנסת על החלטה המאשרת את התעריף החדש.

היו"ר י. בורג:

שמענו מפי יו"ר ועדת-הכספים דברי הסבר בנוגע לאישור צו תעריף המכס והפיטורים. על ההחלטה הוסכם בוועדה, ואינני רואה שום התנגדות לה. בזה נתקבלה ההחלטה (י. ו. ר. ה. פ. ט. ג.). אני מבקש להצביע, בבקשה.

ישיבה ס"ה, י"ג אב תש"ט (8 אוגוסט 1949)
— החלטות בדבר מסי מכס ובלו (פנקס, בורג) —

ה צ ב ע ה

ההחלטה בדבר הגדלת מסי בלו על טאבאק
נתקבלה.

ד. צ. פנקס (יו"ר ועדת-הכספים):

ההחלטה השלישית נוגעת להגדלת מסי בלו על
משקאות משכרים.

אני רוצה לציין בסיפוק כי לגבי משקאות עממיים,
כבירה ויין מן הסוגים הזולים, לא חלה כל התייקרות.
למרות העלאת הבלו. בסוגים יותר יקרים של משקאות

היו"ר י. בורג:
ניגש להצבעה.

ה צ ב ע ה

ההחלטה בדבר הגדלת מסי בלו על משקאות
משכרים נתקבלה.

הישיבה ננעלה בשעה 21.10